

**T.C.
NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TARİH ANABİLİM DALI**

**HARF İNKİLÂBİ VE MİLLET MEKTEPLERİ
1928-1935
(Konya Örneği)**

MUHAMMET ÇAKIR

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**DANIŞMAN
YRD. DOÇ. DR. YAKUP KAYA**

KONYA 2016

 KONYA	T.C. NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü	 NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER ENSTİTUSU
--	---	--

Bilimsel Etik Sayfası

Öğrencinin	Adı Soyadı	Muhammet Çakır		
	Numarası	138105011014		
	Ana Bilim / Bilim Dalı	Tarih		
	Programı	Tezli Yüksek Lisans	☒	
		Doktora	☐	
Tezin Adı	Harf İnkılabı ve Millet Mektepleri (Konya Örneği 1928-1935)			

Bu tezin hazırlanmasında bilimsel etiğe ve akademik kurallara özenle riayet edildiğini, tez içindeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edilerek sunulduğunu, ayrıca tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda bilimsel kurallara uygun olarak atıf yapıldığını bildiririm.

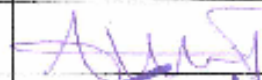

 Muhammet ÇAKIR

 KONYA	Y.C. NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü	 SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
--	--	---

YÜKSEK LİSANS TEZİ KABUL FORMU

Öğrencinin	Adı Soyadı:	Muhammet ÇAKIR
	Numarası:	138105011014
	Ara Bilim / Bilim Dalı	Tarih
	Programı	Yüksek Lisans
	Tez Danışmanı	Yrd. Doç. Dr. Yakup KAYA
	Tezin Adı	Harf İnkılabı ve Millet Mektepleri Konya Örneği (1928-1935)

Yukarıda adı geçen öğrenci tarafından hazırlanan Harf İnkılabı ve Millet Mektepleri Konya Örneği (1928-1935) başlıklı bu çalışma 03.05/2016 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda oybirliği/oyçokluğu ile başarılı bulunarak jüriimiz tarafından Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Sıra No	Danışman ve Üyeler		
	Unvanı	Adı ve Soyadı	İmza
1	Prof. Dr.	Aldarrahman ÖZKAN	
2	Yrd. Doç. Dr.	Yakup KAYA	
3	Yrd. Doç. Dr.	Ersin MÜEZZİNOĞLU	

ÖZET

Alfabenin değiştirilmesi ile ilgili tartişmalar Tanzimat dönemi ile beraber başlamış, İkinici Meşrutiyet ve Cumhuriyet döneminde de devam etmiştir. Cumhuriyetin ilan edilmesinden sonra yapılan inkılâp hareketlerinden biri de 1 Kasım 1928’de ‘‘Türk Harflerinin Kabul ve Uygulanması Hakkında Kanun’’ adıyla Latin harflerinin kabul edilmesidir. Arap alfabesinin zorluklarından ve öğrenme güçlüğü gibi sebeplerden dolayı terk edilen alfabeden sonra halk, farklı yerlerde açılan yeni harf kurslarıyla Latin harflerini tanımaya başlamıştır. Konya’da Latin Harflerinin öğrenilmesinde ve halkın teşvik edilmesinde Babalık Gazetesi yaptığı yayın ve haberlerle büyük bir çaba sarf etmiştir. 1 Kasım 1928 de Harf İnkılâbının kabul edilmesinden sonra, 1 Ocak 1929’dan itibaren Millet Mekteplerinin açılmasıyla her kesimden halkın yeni harfleri öğrenme faaliyetleri bu açılan mekteplerde sürdürülmüş, Konya Şehir merkezinde ilçe ve köylerinde kadın erkek yaşlı, genç açılan A ve B kurslarında yeni harfleri tanıyarak Millet Mektebi diplomaları almışlardır. Latin harflerinin tüm yurtta halka öğretilmesinde ve okuryazarlık oranının artırılmasında katkısı yadsınamayacak Millet Mekteplerinin 1935 yılına gelindiğinde işlerliği oldukça azalmıştır. Bu yıllardan itibaren Halk Okuma Odaları da okuma yazma seferberliğini sürdürerek önemli bir rol üslenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Latin Harfleri, Harf İnkılâbı, Millet Mektepleri, Babalık Gazetesi.

ABSTRACT

Discussions about changing the alphabet began with the Tanzimat Period (the Hatt-i Sharif of Gülhane) and continued in the periods of second Constitutional Monarchy and the Republic. After the proclamation of the Republic, one of the reform movements carried out was the adoption of the Latin alphabet in 1 November 1928 under the name of "Law on the Acceptance and Application of Turkish Letters". After the arabic alphabet abandoned for such reasons as its script itself and difficulty in learning, people began to recognize the Latin alphabet with the help of courses of the new letters in various places. The local paper in Konya Babalık devoted a great effort in introducing and promoting the new letters/ alphabet by making some broadcasts and news. It wasn't until National Schools were opened that people from all strata continued to have learning instructions on the new alphabet, and that they received National School diploma by identifying the new letters in the A and B courses opened in the city centre of Konya and in its towns and villages for young and old alike. Having had undeniable contribution in teaching the Latin alphabet to the people throughout the country and thus, increasing the rate of literacy, Nation Schools lost operability soon after the start of the year 1935. After these years, Public Reading Rooms had an important role to continue to literary campaign.

Key Words: Latin Alphabet, National Schools, Babalık Paper.

İÇİNDEKİLER

Bilimsel Etik Sayfası	i
Tez Kabul Formu	ii
Özet	iii
Abstract	iv
İçindekiler	v
Kısaltmalar	vii
Önsöz	viii
Giriş	1

BİRİNCİ BÖLÜM

HARF İNKİLÂBİ TARTIŞMALARI

1.1. Osmanlı Devleti'nde Arap Alfabetini Islah Çalışmaları.....	5
1.2. Cumhuriyet Dönemi Harf İnkılabı Tartışmaları.....	8
1.3. Harf İnkılabının Gerçekleşme Süreci.....	11

İKİNCİ BÖLÜM

HARF İNKİLÂBİNİ UYGULAMA SÜRECİNDE KONYA

2.1. Öğretmen ve Memurlara Yeni Harflerin Öğretilmesi.....	23
2.2. Öğretim Çağındaki Öğrencilere Yeni Harflerin Öğretilmesi	28
2.3. Halk İçin Açılan Yeni Harf Kursları.....	29
2.4. İlçelerdeki Yeni Harfler Faaliyeti	34
2.5. Konya Valisi ve Milletvekillerinin Çalışmaları.....	37
2.6. Yeni Harfler Sınavı.....	39
2.7. Konya Basını ve Yeni Türk Harfleri.....	40

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

YENİ HARF KURSLARINDAN MİLLET MEKTEPLERİNE

3.1. Millet Mekteplerinin Kurulması	47
3.2. Maarif Vekili Mustafa Necati Bey'in Ölümü	53
3.3. Konya Millet Mekteplerinin Açılması ve Faaliyetleri	55
3.3.1. Konya Merkezinde Açılan Millet Mektepleri	55
3.3.2. Konya İlçelerinde Açılan Millet Mektepleri	59
3.4. Konya Millet Mektepleri İdare Heyeti	60
3.5. Millet Mektepleri Sınavları	61
3.6. Konya Millet Mektepleri Bütçesi	63
3.7. Konya Millet Mektepleri Sayısal Verileri	65
3.7.1. 1928-1929 Öğretim Yılı Sayısal Verileri	65
3.7.2. 1929-1930 Öğretim Yılı Sayısal Verileri	66
3.7.3. 1930-1931 Öğretim Yılı Sayısal Verileri	67
3.7.4. 1931-1932 Öğretim Yılı Sayısal Verileri	68
3.7.5. 1932-1933 Öğretim Yılı Sayısal Verileri	69
3.7.6. 1933-1934 Öğretim Yılı Sayısal Verileri	70
3.7.7. 1934-1935 Öğretim Yılı Sayısal Verileri	70
Sonuç	72
Kaynakça	77
Ekler	79
Özgeçmiş	103

TABLOLAR LİSTESİ

Tablo 3.1-1927 ve 1935 yıllarında okuma yazma bilenlerin oranları	52
Tablo 3.2-1929 yılı başında Konya merkezde açılan millet mektepleri	56
Tablo 3.3-1928-1935 yılları arası millet mektepleri genel bütçesi	63
Tablo 3.4-1928-1935 yılları millet mektepleri Konya bütçesi	64

KISALTMALAR

BCA	Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi
TTK	Türk Tarih Kurumu
TDK	Türk Dil Kurumu
AKDTYK	Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu
TBMM	Türkiye Büyük Millet Meclisi
C.	Cilt
S.	Sayı
s.	Sayfa
bk.	Bakınız
age.	Adı geçen eser
çev.	Çeviren

ÖN SÖZ

Yazı konusunda ıslahat sorununu ilk ortaya atan ismin Mehmet Münif Paşa (1828-1910) olduğu kabul edilmektedir. 1862 yılında Münif Paşa yeni kurulmuş olan “Cemiyet-i İlmîyeyi Osmaniye’de yaptığı bir konuşmada ilk kez yazı konusunda bir ıslahatın gereğine işaret etmişti. Daha sonra konu hakkında tartışmalar devam etmiş, çeşitli önerilerde bulunulmuş, hatta 1. Dünya Savaşı yıllarında Enver Paşa tarafından haberleşme konusundaki problemleri gidermek için bir tedbir olarak düşünülen, örnek olabilecek uygulamalara da gidilmiştir.

Cumhuriyetin ilan edilmesinden sonra çeşitli alanlarda inkılâp hareketleri gerçekleştirilmiştir. Özellikle ulusal rakamların kabul edilmesinden sonra, bu durum artık alfabe konusunda gerçekleştirilecek bir inkılâbın habercisi sayılmıştır. Ulusal ve yerel yayınlanan gazete haberlerinde bir süre sonra yeni Türk Harflerinin kullanılmaya başlanacağı duyurulmuştur. 1 Kasım 1928’de Harf İnkılâbı gerçekleştirilmiş, “Yeni Türk Harflerinin Kabulü ve Tatbiki Hakkında Kanun” yürürlüğe konulmuştur. Sonrasında 1 Ocak 1929 tarihinden itibaren Millet Mektepleri açılmış, kısa bir süre önce kabul edilen yeni Türk harfleriyle tüm yurttaki bir eğitim seferberliği başlatılmıştır.

Bu çalışmada Harf inkılâbının gerçekleştirilmesi ve bir eğitim seferberliği olarak Millet Mektepleri 1928-1935 yılları arasında Konya örneğinde ele alınacaktır. Çalışmanın giriş kısmında Osmanlı Devleti’nden Cumhuriyet Türkiye’sine gelinen süre içerisinde Alfabenin ıslahı ve değiştirilmesi konusuna değinilecek, Mustafa Kemal’in bu konudaki gayret ve kararlılığı açıklanacaktır.

Çalışmanın birinci bölümünde harf inkılâbının gerçekleştirilmesi süreci ve ilk uygulamalar Konya örneğinde ele alınacaktır. Bu bağlamda öğretmen ve memurlara, öğretim çağındaki öğrencilere, erkek ve bayanlara, köylülere yeni harflerin öğretilmesi ve halk için açılan yeni harf kursları üzerinde durulacaktır. Ulusal ve yerel basının yeni yapılacak inkılâp için halkı ne kadar aydınlattığı ve inkılâba hazırladığı değerlendirilecektir.

Bir sonraki bölümde Millet Mektepleri teşkilatının kurulması, Konya Millet Mekteplerinin açılması, bütçesi, eğitim faaliyetleri ve 1928-1935 yılları arasındaki

sayısal veriler değerlendirilecek, harf inkılâbından önce düşünölen okuma yazma hedeflerine ulaşılp ulaşılamadığı ve Millet Mekteplerinin okuma yazma oranını yükseltmedeki etkinliği irdelenecektir

Harf Devrimi ve Millet Mektepleri 1928-1935 (Konya Örneği) adlı çalışmada, Harf devriminin hazırlık aşamasında dönemin yayınlanan kaynaklarının yanında, ulusal basında haberlerin yer alışı için ulusal gazete haberleriyle (Cumhuriyet Gazetesi) konu sürdürölecek, döneme tanıklık eden kişilerin ifadelerine yer verilecektir.1928 yılı ve öncesinde Konya’da yayın hayatını sürdüren Babalık Gazetesi haberleri ile Mustafa Kemal’in inkılâbın yapılacağını çevresine duyurması, Anadolu’da harfleri tanıtmak için yurt gezisine çıkması, Harf inkılâbının kabul edilmesi öncesinde açılacak kurs haberleri, Konya halkının inkılâbı nasıl karşıladığı ve Konya’da hangi faaliyetlerin yapılacağı gibi konular açıklığa kavuşturulacaktır.

1 Ocak 1929 tarihinden itibaren Millet Mekteplerinin Konya’da nerelerde açıldığı, faaliyetlerini nasıl sürdürdüğü, kaç öğrencisinin olduğu, kadın ve erkek başarı oranları, okuma yazma öğrenmede Millet Mektepleri’nin istenen düzeyde etkili olup olmadığı, Babalık gazetesi haberleri ve 1928-1935 yılları arası Millet Mektepleri faaliyet yıllığı verilerinden yararlanarak konu tahlil edilecektir.

Bu çalışmanın öncesinde ve hazırlanmasında bana yön veren, beni bilgilendiren ve her konuda yardımını gördüğüm değerli hocam Yrd. Doç. Dr. Yakup Kaya’ya, desteğini esirgemeyen okul müdürü arkadaşım Fatih Koca’ya, eşime ve kızım Elmas Reyyan’a teşekkürü borç bilirim. Ayrıca çalışmanın araştırmacılara kaynaklık etmesini temenni ederim.

Muhammet ÇAKIR

GİRİŞ

Yazı insanlık tarihinin en önemli icatlarından birisidir. Milattan önce 3200’lü yıllarda bir anlaşma aracı olarak ilk kez Sümerler tarafından yazının kullanıldığı bilinmektedir. Daha sonra gerek Mezopotamya gerek Anadolu uygarlıkları ve eski Mısır’da kurulan devletler döneminde icat edilmiş farklı yazılar kullanılmıştır. Türkçenin çok eski olan geçmişine karşın, yazı dili bakımından Türk alfabesi Göktürk Dönemi ile başlatılmaktadır. Türkler yazı dili için farklı alfabeler kullanmışlardır. Kullanılan alfabelerin başlıcaları; Göktürk, Soğd, Uygur, Mani, Brahmi, Arap, Süryani, Ermeni, İbrani, Grek(Rum), Slav ve Latin alfabeleridir. Bütün bu alfabeler içerisinde Türklerin genel ve milli alfabesi olarak Göktürk, Uygur, Arap ve Latin alfabelerini sayabiliriz.¹

Orta Asya’da İslamiyet’ten önce Göktürk ve Uygur alfabelerini kullanmış olan Türkler, İslamiyet’ten sonra Arap alfabesini kullanmaya başlamışlardı. Dolayısıyla Osmanlı Devleti’nde de Arap alfabesi kullanılıyordu. Ancak uzun yıllar Arap alfabesini kullanan Osmanlı Devleti’nde 19. yüzyılın ortalarından itibaren bu alfabenin değiştirilmesi veya artık ıslah edilmesi gerektiği düşüncesi etrafında tartışmalar başlamıştır.² Bu tartışmalar temelde Türk eğitim sisteminin Batı örneğine göre yeniden yapılandırılmaya başlanması, Türk aydınlarının Batı dünyasını bir başka gözle görmeye başlamalarının bir sonucu olup yazının değişmesi veya ıslah edilmesi şeklinde tartışmaya açılmıştır. Tartışmalardaki ana faktör ise o zaman çözümlenmesine başlanılan ilköğretim sorunu, “usul-ü atik, usul-ü cedit” akımları olmuştur.³

Türk dili için Arap harflerinin yetersiz kalışına ve ıslah edilmesi gerektiğine ilk işaret edenler 1862’de Münif Paşa ve Azerbaycanlı Ahundzade Feth Ali’dir. Maarif Nazırlarından Münif Paşa 1862’de “Cemiyet-i İlmiye-i Osmaniye” de verdiği bir konferansta, Arap harflerine yeni bir şekil vererek, ıslah etmek, alfabede yazılışı ve okunuşu kolaylaştıracak bazı girişimlerde bulunmak fikrini ileri sürmüştü.⁴ Bundan sonra Türk dünyasında imla birliğini sağlamak için Azerbaycanlı Mirza Feth Ali Ahundzade’nin İstanbul’a bir tasarı getirdiği

¹ Şinasi Tekin, (Eski Türkçe), **Türk Dünyası El Kitabı**, 2. Baskı, Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yayınları, Ankara, 1992, s. 72.

² Refik Turan ve Diğerleri, **Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi**, Bulak Kitabevi, Ankara, 2002, ss. 179-180.

³ Mustafa Ergün, **Atatürk Devri Türk Eğitimi**, Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Yayınları: 325, Ankara, 1982, s. 87.

⁴ M. Şakir Ülkütaşır, **Atatürk ve Harf Devrimi**, 3.baskı, Türk Dil Kurumu Yayınları: 384, Ankara Üniversitesi Basımevi, 2000, ss. 17-18.

görlür. Cemiyet-i İlmiye-i İslamiye, bu konudaki görüşü İslami eserlerin unutulacağı gerekçesiyle kabul etmemiştir. Ahundzade'nin önerdiği yazı, sağdan sola doğru yazılan, bitişmeyen Arap harflerinden ibaretti ve sesli harfler ayrıca gösterilmekteydi.⁵ Daha sonraları artık üzerinde devamlı olarak durulan bir konu haline gelen yazı tartışmalarının sebeplerinden birisi de eğitimdeki başarısızlık ve verim düşüklüğü olmuş, bundan sonra alfabe değişikliği konusu eğitim meselesinin bir parçası olarak düşünülmüştür.⁶ Bunun çözümü olarak bazılarına göre öğretim metotlarının değiştirilmesi, bazılarına göre de yazının ıslah edilmesi gibi farklı yollar önerilmiştir. Yazı tartışmalarının başlangıcından itibaren Arap harflerinin ıslah edilmesi önerilerinin karşısına Latin alfabesinin kabul edilmesi önerisi çıkarılmış fakat İkinci. Meşrutiyet'in ilanına kadar Latin alfabesinin kullanılması düşüncesi açıkça ileri sürülmemiştir.⁷

1910'lu yıllarda Türkçenin Latin alfabesiyle kaydedilmesi gerektiğini cesaretle ileri süren Hüseyin Cahit Yalçın, Abdullah Cevdet, Kılıçzade Hakkı ve Celal Nuri İleri'nin girişimleri ise, Şeyhülislamlığın Latin aleyhtarı fetvasından sonra sekteye uğramıştır Osmanlı aydınları arasında alfabe ve imlanın düzeltilmesine dair en fazla üzerinde durulan ve benimsenen fikir huruf-ı munfasıla sistemi olmuştur. Bu fikri savunanlardan biri de Cenap Şehabettin'in kardeşi Ali Nusret'tir. Tanin gazetesinin 1913 yılına ait sayılarında yayımlanan yazılarında, harflerin tek şekilli olmasının hem okuma yazmayı hem de matbaacılığı hızlandıracağını belirtmiştir. Dönemin Harbiye Nazırı Enver Paşa huruf-ı munfasıla sisteminin kullanım alanına girmesi için bir kararname çıkardıysa da bu yazının kullanışsızlığı ve okuma yazma oranını eski sistemden daha geriye itmesi nedeniyle kısa zamanda terk edilmiştir. Osmanlı Türklerinin 1. Dünya Savaşı'na girdiği yıllarda, alfabe meselesi gündemden hiç düşmemekle birlikte, savaştan yıpranmış halkı fazla ilgilendirmemiştir. Ancak hararetli ama çözümü olmayan tartışmalar 1920'li yılların sonuna kadar devam etmiştir.⁸

Cumhuriyet'in ilan edilişiyile birlikte Latin alfabesi yanlısı fikirlerin sayısı giderek çoğalmış ve bu fikri taşıyanlar daha rahat ve hür bir ortamda düşüncelerini ortaya koymaya başlamışlardır. Özellikle 24 Şubat 1924 tarihinde TBMM'deki bütçe görüşmeleri sırasında İzmir Mebusu Şükrü Saraçoğlu'nun meclis kürsüsünde yeni bir alfabenin kabul edilmesi gerektiğini ima eden konuşmasından sonra tartışmalar yeniden alevlenmiştir. Buna rağmen,

⁵ Mehmet Tekin, **Türk Ocaklarının Çalışmaları ve Hatay'da Yeni Yazı**, Kültür Eğitim Tesisleri Basımevi, Antakya, 1988, ss. 11-12.

⁶ Bernard Lewis (Çev. Metin Kıratlı), **Modern Türkiye'nin Doğuşu**, 7. Baskı, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 1998, ss. 422-423.

⁷ Ergün, **a.g.e.** , ss. 87-88.

⁸ Hatice Şirin User, **Başlangıcından günümüze Türk Yazı Sistemleri**, Bilge Kültür Sanat Yayınevi, İstanbul, 2006, ss. 110-111.

Arap harflerine sıkıca bağlı olan ve vazgeçilmesine şiddetli tepki gösterenlerin sayıları da azımsanmayacak kadar fazlaydı. Cumhuriyetin ilan edilmesinden sonra ve 1926-1928 arasında Latinleşme hareketine karşı çıkanlar, sadece Türk aydınları değildi. Dönemin başbakanı ve bakanları da, uygulamada güçlük çekecekleri endişesiyle bu fikri benimsememişlerdi. 1926'da üniversite hocalarının "Latin harfleri kabul edilirse, protesto makamında tek satır yazmayacaklarını ve kalemlerini kıracaklarını" söylemeleri, dönemin akademik dünyasının görüşlerini yansıtmaları açısından önemlidir. Toplumun bütün tabakalarında bir endişe ve tedirginlik hüküm sürmekteydi ve bu durum da son derece tabiiydi. Yüzyıllardır kullanılan bir yazının başka bir yazıyla değiştirilmesi söylentileri, kolayca alışılabilecek bir durum değildi. Toplumun psikolojik hazırlığı, tartışmaların yaklaşık 75 yıl önce başlamış olmasına rağmen bir türlü gerçekleşmemişti. Uzun yıllar süren tartışmalardan sonra 1 Kasım 1928 tarihinde 1353 sayılı kanunla Latin harflerine dayanan Türk Alfabesi kabul edildi. Kanuna göre 1929 yılı başından itibaren yani iki ay sonra, devlet ile yapılacak bütün yazışmalar, basılacak bütün gazeteler ve yayınlar mutlaka yeni Türk Alfabesi ile olacaktır. 11 Kasım'da alınan bir kararla bütün yurtdışı Millet Mektepleri açıldı. Yazı reformunun korunması için 23 Aralık 1931 tarihinde alınan bir kararla ; "Yeni Türk Alfabesi kanununa aykırı olarak Arap harfleri ile açık veya gizli dersane açan, faaliyet yapanların Ceza Kanununun 526. maddesine göre cezalandırılacağı" hükmüne bağlandı.⁹

Harf inkılabından sonra 16-40 yaş arasındaki halkın yeni harflerle okuma yazmayı öğrenmesi Millet Mektepleri vasıtasıyla gerçekleştirilecekti. Bu okulların genel başkanı Başöğretmen Gazi Mustafa Kemal'di. Müfettişler Eğitim Bakanlığına o da genel başkana bu okulların durumları hakkında rapor vereceklerdi. Okullar İlköğretim Genel Müdürlüğü'nün Halk Terbiyesi şubesine bağlı olacak, ama bunların nerelerde nasıl kurulacaklarını Maarif Müdürlükleri belirleyecekti. Her iki yazıyı bilmeyenler için A, Arap harflerini bilenler için ise B dershaneleri açılmış, 1928-1935 yılları arasında A dershanelerinde toplam 2.092.392 kişi ders görüp, 970.140 kişi belge almıştır. B dershanelerine ise 380.955 kişi devam etmiş, 240.982 kişi belge almıştır.¹⁰ 1928-1935 yılları arası Konya Millet Mekteplerinde ise A dershanelerine devam eden 58.407 öğrenciden 22.462'si, B dershanelerine devam eden 2.423 öğrenciden 912'si belge almaya hak kazanmışlardır.¹¹ 1927-28'de Halk dershaneleri olarak açılan bu okullar, 1928-35 arası Millet Mektepleri, 1936-1950 arasında da Ulus okulları adıyla çalışma yapmışlardır. Ancak sayısal verilere bakıldığında 1928-1929 yılından sonra etkinliği giderek

⁹ User, **a.g.e.** , ss. 121-122.

¹⁰ Ergün, **a.g.e.** , ss. 101-105.

¹¹ **Maarif 1928-1935 Millet Mektepleri Faaliyeti İstatistiği**, Hüsnü Tabiat Matbaası, İstanbul, 1935, s. 46.

azalmış, ruhu giderek sönmüş bir kurum olmuşlardır. Bu nedenle,1928 yazı devriminin bir parçası olarak eğitim devrimleri dönemi içinde değerlendirilmişlerdir.¹²

---

¹² Ergün, **a.g.e.** , s. 105.

BİRİNCİ BÖLÜM

HARF İNKİLÂBİ TARTIŞMALARI

1.1. Osmanlı Devleti'nde Arap Alfabesini İslah Çalışmaları

Arap harfleriyle Türkçeyi yazmak ve okumak çeşitli sorunlara yol açmıştır. Bunun için yıllarca çalışmak ve pratik yapmak gibi bir hazırlık gerekmektedir. Başka bir deyişle Arap harfleri Arap fonetiğine göre gelişmiş olduğundan Türk diline uymaktan uzaktı ve bundan dolayı da Türk ağzı da müsait olmadığı bu ağzı telaffuz etmek için oldukça zorlanıyordu.¹³ Gerçi Osmanlı Türkçesi veya Osmanlıca olarak karşımıza çıkan Arap harfleri ile okuma yazma bilgisi on asırlık bir süre içerisinde belirli bir gelişme göstermiş, ekler yapılarak zenginleştirilmiş ve bu yönde çeşitli eserler ortaya çıkmıştı. Fakat Osmanlı Devleti'ndeki modernleşme hareketi ile birlikte, Batıya yönelişin öncüleri tarafından birçok mesele gibi bu konu da tartışmaya açılmıştı.¹⁴

Osmanlı Devletinde ilk olarak Tanzimat Devri Osmanlı aydınlarından Ahmet Cevdet Paşa, Kavaid-i Osmaniye adlı eserinde Arap alfabesinde karşılığı bulunmayan Türkçe seslerin temsil edilmesi gerektiğini söylemiştir. Ahmet Cevdet Paşa'nın dikkat çektiği konu Encümen-i Daniş tarafından ele alınır ve yeni oluşturulacak hareke işaretlerinin yardımıyla Türkçenin ünlülerinin karşılanması kararına varılır.1862'de Münif Efendi, kurucu üyesi olduğu Cemiyet-i İlmîyye-i Osmaniye'de bir konferans verir ve burada Arap alfabesinin bilinen güçlüklerine temas ederek reform fikrini açıklar. Münif Efendi, güçlüklerin giderilebilmesi için oturmuş bir harekeli sistem veya hurûf-ı munfasıla tekliflerini sunar. Bu dönemden itibaren ortaya konan ıslah teklifleri, hareke-i harfiye veya hurûf-ı munfasıla ekseninde gelişir. Tanzimat döneminde alfabe reformu yanlılarının öncüleri Ahmet Cevdet Paşa ve Münif Efendi'den sonra, bu konudaki ilk ciddi girişim ve önerileri, ünlü Azeri yazar Mirza Fethali Ahundzade getirmiştir. Ahundzade'nin yazı reformuyla ilgili görüşleri şu şekildedir: “Kullanmakta olduğumuz harfler, kelimeleri gerçek anlamlarına göre okumaya elverişli değildir. Her kelime beş on türlü okunmakta, bu da okuyup yazmayı güçleştirmektedir. Harflerin din işleri ile ilgisi yoktur. Esasta eski Arap harfleri bile İslam'dan sonra türlü şekle girmiştir. Gerçi bunun herkes tarafından hemen kabulü olmayacaktır. Ama yararı görüldükçe genelleştirilmek üzere şimdilik yalnız *hutût- saire-i İslamiye'den* sayılmasına izin verilmesi, girişim sahibi yeter bir şeref sayılacaktır”. Mirza Fethali Ahundzade 1863'te İstanbul'a gelmiş ve hazırladığı alfabe taslağını sadaret makamına sunmuştur. Başkanlığını Münif Efendi'nin

¹³ Turan, a.g.e. , s. 180.

¹⁴ Ergün, a.g.e. , s. 88

yaptığı Cemiyet-i İlmîyye-i Osmaniyye'ye gönderilen alfabe projesi, Ahundzade'nin davet edilmesiyle gerçekleşen bir toplantıda tartışılır. Toplantı sonunda Arap alfabesinin düzeltilmeye muhtaç olduğu ve Ahundzade'nin projesinin amaca elverişli olduğu kararına varılır. Ancak, İslam dünyasında yüzyıllardan beri kullanılan alfabenin düzeltilmesinin kolay bir iş olmadığı, değişikliğin İslam eserlerinin unutulmasına neden olacağı gibi fikirler ileri sürülerek, düzeltmenin kabulünün mümkün olmayacağı ifade edilir. Ahundzade Tiflis'e döndükten sonra reform fikirlerinin hiçbir zaman tam anlamıyla gerçekleşmeyeceğini anlar ve Latin esaslı bir alfabenin Türk dünyasına girmesinden yana bir tutum sergilemeye başlar. Ahundzade hazırladığı Latin alfabesi projesini, Sadrazam Ali Paşa'ya gönderse de bu girişimi sonuçsuz kalmıştır.¹⁵

Dönemin önemli isimlerinden Namık Kemal de alfabenin mutlaka düzeltilmesi gerektiğini söylemektedir. Reform hareketinde herkesin fikir birliği içinde olduğunu ancak Arap harflerinin tamamen değiştirilmesi fikrine karşı olduğunu belirtir. Bunun nedenini ise, yazılı kültür birikiminin gelecek kuşaklara aktarılmasında doğacak sıkıntılarla açıklar. Reformcu olup devrimci olmayan Osmanlı aydınları arasında Şinasi ve Ali Suavi de bulunmaktadır. Şinasi, reform tekliflerinde gazeteci kimliğiyle öne çıkmış ve matbaalarda o zamana kadar kullanılan 400'e yakın harfi, 112'ye indirmiştir. Ayrıca, hazırladığı yeni harf şekilleri ve noktalama işaretlerini bir hattata yazdırıp kazıtmıştır. Dökümünü de yaptığı bu harflerle *Divan*, *Tercüme-i Manzume* ve *Durub Emsal-i Osmaniyye* adlı eserlerinin ikinci baskılarını yayımlamıştır. Tanzimat devri sona erdiğinde, alfabe konusunun tartışmalardan öteye geçemediği görülür. Bu devir Türk aydınlarından devrimci bir harekete yandaş olanların sesi çok zayıf çıkmıştır. XX. Yüzyıla birkaç yıl kalmasına rağmen, köklü bir devrim gerekliliğini açık ve net bir biçimde savunan Osmanlı aydını hala yok denecek kadar azdır. Devrim yanlıları ise, yayımladıkları yazılara imza atmaktan, isimlerini belirtmekten çoğu kez kaçınmışlardır.¹⁶

İkinci Meşrutiyet döneminde dilde sadeleşme ve Türkçe 'ye dönüş düşüncesi etrafındaki tartışmalar Arap harflerinin ıslahı veya terk edilmesi konusunda iki noktada toplanmaktadır. Bunlardan ilki Arap harflerinin ıslah edilmesi taraftarı olanlardır. Bu kesim problemi bir imla meselesi olarak ele almış ve bunlardan bazıları Arapça ve Farsça kelimelerin kendi kuralları çerçevesinde, Türkçe kelimelerin ise belirlenecek kurallar içerisinde yazılmasını teklif etmişlerdir. Ayrıca bu düşüncüyü savunanlardan bazıları da

¹⁵ User, **a.g.e.** , ss. 98-100.

¹⁶ **a.g.e.** , ss. 100-105.

Türkçe yazılacak bir metinde bütün kelimelerin Türkçe için belirlenecek kurallara göre yazılmasını istemişlerdir. Bu kesim Türkçenin doğru yazılması için “hareke-i resmiye” yerine “hareke-i harfiye” kullanılmasını, yeni harflerin ayrı ayrı yazılmasını önermişler ve bu şekilde hazırlanmış kitap ve gazete çıkarmışlardır.¹⁷ Hatta İttihat ve Terakki Fırkasının ileri gelenlerinden Enver Paşa, Osmanlı Genelkurmayı içerisinde askeri yazışmalarda kullanılmak üzere alfabe konusunda Arap harflerinin ayrı ayrı ve her konsonantın (ünsüz/sessiz) önüne bir vokal (ünlü/sesli) koyarak yazılan bir alfabe denemesine girişmişse de bu yazı şekli Birinci Dünya Savaşı sonunda bırakılmıştır.¹⁸

Alfabe konusundaki ikinci grubu ise, Arap harflerinin bırakılıp yerine Latin harflerinin kabul edilmesini savunanlar oluşturmaktadır. Bunlar arasında Hüseyin Cahit, Celal Nuri, Dr. Abdullah Cevdet, Kılıç zade Hakkı ve Cenap Şahabettin gibi ünlü simalar bulunmaktaydı. Bu aydınlar Arap harflerinin kutsallığı ve eski kültürün kaybolacağı iddialarına karşı, Arap harflerinin dinen bir kutsallığının olmadığı, Türkçenin bu yazı ile yazılamayacağı, Latin harflerinin er ya da geç kabul edilmesi gerektiği ve bunun için cesaretli olunmasını savunmaktaydılar. Yazı meselesini çözmek için ilk resmi girişim 1909 yılında Maarif Nezareti’nde bir “İmla Komisyonu” kurulmak suretiyle yapılmıştır.¹⁹ Dönemin Maarif Nazırı Ahmet Şükrü Bey, mesaisinin büyük bölümünü birtakım ilmi encümenlerin oluşturulmasına ve bunların faaliyetlerine ayırmıştır. Bu çerçevede önce Islahat-ı İlmiye Encümeni, ardından sarf ve imla ve Lügat encümenleri teşkil edilmiş, daha sonra her ikisine Edebiyat Encümeni de dâhil edilerek Tetkikatı Lisaniye adı altında birleştirilmişlerdir.²⁰

2.Meşrutiyet yıllarında yeni bir alfabenin kabul edilmesine dair görüşlerden ilki, Hüseyin Cahit tarafından yazılarak 20 Ocak 1910’da *Tanin*’de yayımlanmıştır. Arnavutların kabul ettiği Latin yazısının onları geliştireceğini söyleyen H.Cahit, Arnavut modelinde bir Türk-Latin yazısının da oluşturulabileceğini ifade etmiştir. Aynı yıl Bab-ı Ali Şeyhülislam Dairesi’nin “Latin harflerinin kabulüne ve bunlarla İslam mekteplerinde tedrisat yapılmasına asla cevaz-i şeri” olmayacağına dair verdiği fetva Hüseyin Cahit’in Latin taraftarı yazılarının önüne geçmiştir. Bu fetva sadece yeni bir yazıya geçişi yasaklamakla kalmamış, yazı reformunun da kabul edilemez olduğunu beyan etmiştir. Osmanlı aydınları arasında alfabe ve imlanın düzeltilmesine dair en fazla üzerinde durulan ve benimsenen fikir hurûf-ı munfasıla sistemi olmuştur. Bu fikri savunanlardan biri de Cenap Şehabettin’in kardeşi Ali Nusret’tir.

¹⁷ Ergün, a.g.e. , s. 88.

¹⁸ İsmail Acar, **Dilimiz Atatürk ve Sonrası**, İnce Matbaa, Balıkesir, 1983, ss. 142-143.

¹⁹ Ergün, a.g.e. , ss. 88-89.

²⁰ Ersin Müezzinoğlu, **Bir İttihatçı Eğitimci Ahmet Şükrü Bey**, Kayseri Erciyes Üniversitesi (Doktora Tezi), Kayseri 2012, s. 275.

Tanın gazetesinin 1913 yılına ait sayılarında yayımlanan yazılarında, harflerin tek şekilli olmasının hem okuma yazmayı hem de matbaacılığı hızlandıracağını belirtir. 1910'lu yıllarda Türkçenin Latin alfabesiyle kaydedilmesi gerektiğini cesaretle ileri süren Hüseyin Cahit Yalçın, Abdullah Cevdet, Kılıçzade Hakkı ve Celal Nuri İleri'nin girişimleri ise, Şeyhülislamlığın Latin aleyhtarı fetvasından sonra sekteye uğramıştır. Osmanlı Türklerinin 1. Dünya Savaşı'na girdiği yıllarda, alfabe meselesi gündemden hiç düşmemekle birlikte, savaştan yıpranmış halkı fazla ilgilendirmemiştir. Ancak hararetle ama çözümü olmayan tartışmalar 1920'li yılların sonuna kadar devam etmiştir.²¹

1.2. Cumhuriyet Dönemi Harf İnkılâbı Tartışmaları

Cumhuriyet dönemine gelince alfabe değişikliği, bir başka deyişle Harf İnkılâbı konusu 1923 yılından itibaren tartışmaya açılmıştır. 1922 yılında Azerbaycan Hükümetinin Latin esaslı bir alfabe kabul ettiği bir sırada Mustafa Kemal, Türkiye'de Latin alfabesini almanın daha zamanının gelmediğini ifade ediyordu. Fakat Mazhar Müfit Kansu'ya göre Mustafa Kemal, ileride savaş kazandıklarında Latin harflerini kabul edeceklerine dair daha 1919 yılında vaatlerde bulunmaktaydı.²²

1923 yılında İzmir'de toplanan 1. İzmir İktisat Kongresi'nde Latin harflerinin kabulü fikri teklif edilmiş ve tartışılmıştır. Ali Nazmi ismindeki bir işçi temsilcisine ait olan böyle bir teklifi Kazım Karabekir Paşa, "İktisat Kongresi'nden ziyade maarifi ilgilendirdiği" gerekçesiyle okutmamıştır. Kazım Karabekir daha sonra yaptığı konuşmada, "Arap harflerinin 350 milyon Müslüman'a ait olduğunu, alfabesini değiştiren milletlerin pişman olduklarını, bu fikrin müthiş bir felaket olduğunu, Arnavut kavminin bu durumu pek geç anladığını ve Latin alfabesini kabul eden Azerbaycanlıların da bu felakete düştüğünü, alfabe değiştirme fikrini yabancıların telkin ettiğini, Latin harflerini kabul edemeyeceğimizi" söylemiştir.²³

Daha önceden Latin alfabesinin kabulünü isteyen Hüseyin Cahit Yalçın'ın Mart 1923 tarihinde yaptığı teklif de iyi karşılanmamıştır. Falih Rıfkı Atay, daha sonra Atatürk'ün bu teklif için kendisine "Hüseyin Cahit bana vakitsiz iş yaptırmak istiyordu. Yazı inkılâbının daha zamanı gelmemişti." dediğini belirtmektedir.²⁴

1924 yılında Maarif Vekili Vasıf Bey'in yaptırdığı bir anket öğretmenlerin % 96'sının Latin alfabesine karşı olduğunu göstermiştir. Başta Başbakan İsmet Paşa olmak üzere bütün

²¹ User, **a.g.e.**, ss. 108-111.

²² Ergün, **a.g.e.**, s. 89.

²³ Ülkütaşır, **a.g.e.**, ss. 43-44.

²⁴ Zeynep Korkmaz, **Türk Dilinin Tarihi Akışı İçinde Atatürk ve Dil Devrimi**, A.Ü.Dil Tarih ve Coğrafya Fakültesi Yayınları:147, Ankara, 1963, s. 37.

hükümet erkânı ve bürokrasi Latin Harflerine karşıdır. Bununla beraber İnönü sonradan fikrini değiştirmiş, yeni alfabenin en içten destekleyicilerinden biri olmuştur. Üniversite hocaları ve bu arada Mehmet Fuat Köprülü, Latin harfleri kabul edilirse protestolarını göstermek için bir tek satır yazmayacaklarını, kalemlerini kıracaklarını açıklıyorlardı. Mustafa Kemal'in partisi olan CHP'nin yayın organları bile Latin alfabesini destekleyen yazıları basmıyordu. Akşam ve Cumhuriyet gazeteleri bir yana geri kalan basın mali kaygılar nedeniyle Latin alfabesine karşı geliyordu. Eğitim Bakanlığı'nın en yüksek kurulu, Talim Terbiye Heyeti Dairesi dahi Latin harflerinin kabulüne karşı idi.²⁵

Alfabe konusunda Arap harflerinin yetersizliğini Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde 1924 yılında ilk defa dile getiren dönemin İzmir milletvekili Şükrü Saraçoğlu'dur. Şükrü Saraçoğlu TBMM'de 1924 yılı bütçe kanunu layihası hakkındaki görüşmeler sırasında maarif konusuna değinerek Türkiye'de eğitimin geri kalmış olma sebeplerini değerlendirmiştir. Saraçoğlu; "Bizim memleketimizde dinimiz okumayı emrediyor. Hocamız, hacımız, zabitimiz, adet ve ahlakımız, kanunlarımız her şeyimiz okuyunuz diyor ve yüzlerce, belki binlerce seneden beri her köyümüzde –bir mektebimiz yoksa bile- bir hocamız vardır. O, köyümüzün çocuklarını okutmak için didindi, uğraştı... +Bu memleket halkı hala okuyup yazmak öğrenmedi ise bunu yalnız usulde aramak, yalnız maarifçilerin tarzı tedrisi ve idareyi bilmediğini iddia etmek doğru olmaz..." diyerek bu durumun sebebinin harfler olduğunu ifade etmiştir. Ona göre tek kabahat harflerdedir. Arap harfleri Türkçeyi yazmaya uygun değildir.²⁶ Saraçoğlu'nun konuşmasından sonra alfabe konusu tekrar tartışılmaya başlanmıştır. Bu tartışmalar 1928 yılında bugünkü alfabenin kabul edilmesine kadar çeşitli şekillerde sürdürülmüştür.

Cumhuriyetin ilk yıllarında Latin harfleri taraftarlarının bu alfabenin kabul edilmesi için ileri sürdükleri gerekçeler şu cümlelerle özetlenebilir: Eski yazı hem güç hem de zor öğrenilmektedir. Herkes birçok kelimeyi çeşitli şekillerde yazmaktadır. Bu harflerle belirli bir yazım kuralı oluşturmak mümkün değildir. Bu harfler yüzünden yabancılar Türkçeyi öğrenmeye rağbet etmemektedirler. Az çok öğrenim görenler bile bir yazıyı hatasız okuyamamaktadırlar. Bu sebeple yayınlar sınırlı sayıda kişi tarafından okunmakta olup eğitim yaygınlaşmamaktadır.²⁷ Arap harflerinin Türkçeye uygun olmadığı ve öğrenilmesinin zor olması sebebiyle toplumda eğitim düzeyinin düşüklüğünün temel nedeni sayılması görüşünün

²⁵ İlhan Başgöz, **Türkiye'nin Eğitim Çıkmazı ve Atatürk**, 1. Baskı, Kültür Bakanlığı Yayınları: 1754, Ankara, 1995, s. 118.

²⁶ **TBMM Zabıt Ceridesi** (25.02.1924), C: 6, Devre: 2, İçtima: 1, ss. 335-336.

²⁷ Ergün, **a.g.e.**, s. 89.

yanı sıra Latin harfleri çağdaş uygarlığa girmenin en önemli araçlarından birisi olarak da görülmüştür.²⁸

Latin harflerine geçilmesine karşı olanlar ise eleştirilerine cevap olarak itirazlarını şu cümleler etrafında toplamaktaydılar: Eski harfler iki ya da üç ayda öğrenilebilir. Öğrenmesi biraz zor, fakat kullanılması gayet kolaydır. Steno gibi yazılabilir, daha az yer tutar. İmla farklılıkları yüzünden yapılan tenkitler bilimsel bir kurulun bunları belirlememiş olmasından kaynaklanmaktadır. Bir imla kılavuzu çıkarılarak bu mesele halledilebilir. Ayrıca eğitimin yaygın olmamasının nedeni, konuşma dili ile yazı dilinin birbirinden farklı olmasından ileri gelmektedir.²⁹

Bütün bunların dışında 1921 ve 1922 yılları içerisinde Azerbaycan ve Kuzey Kafkasya'da Latin alfabesi denemelerine girişilmiş, 1 Mayıs 1925 günü Azerbaycan Yüksek Sovyet'inin bir kararnamesi ile Azeri Türkçesinin resmi yazısı olarak Latin alfabesi kabul edilmiştir. Daha sonra 1926 ilkbaharında Sovyetlerin himayesinde Bakü'de bir Türkologlar Kongresi toplanmış, burada Sovyetler Birliği'nin Türk dillerinde Arap yazısı yerine Latin harflerinin kabul edilmesi kararı alınmıştır.³⁰

1925 yılında Rumi takvim yerine Miladi takvimin kullanılmaya başlanması, Latin Alfabesine geçilmesi yönünde atılan önemli bir adım sayılabilir. 1926 yılında yazı hususunda tartışmalar biraz daha berraklaşmıştır. Artık mesele imla ve bazı yazım kurallarının dışına çıkarak Latin alfabesinin kabul edilip edilmemesi noktasına gelmiştir. Artık Latin harflerinin kabul edilmesi büyük bir ihtimal dairesine girince Türk dili ile Latin harflerinin uyumu araştırılmaya başlanılmıştır.³¹ 1926 yılındaki tartışmalarda Akşam gazetesi bir anket yapar. "Latin harflerini kabul etmeli mi, etmemeli mi? Kabul edersek menfaatimiz nedir, zararımız ne olabilir? Bu konu hakkındaki görüşlerinizi lütfeder misiniz" şeklinde bir soru yöneltir. Bu soruya cevap veren isimler arasında Latin alfabesine karşı çıkanlar şunlardır: Ali Ekrem Bolayır, Ali Canip Yöntem, Muallim Cevdet İnançalp, Necip Asım Yazıksız, İbrahim Aleaddin Gövsa, Avram Galanti, Halil Nimetullah Öztürk, Hüseyin Suad Yalçın, Veled Çelebi İzbudak, İbrahim Necmi Dilmen, Halid Ziya Uşaklıgil ve Macar Türkolog Zoltan Gombocz. Mustafa Şekip Tunç kararsız kalırken, *İctihad* dergisi editörü Dr. Abdullah Cevdet, Galatasaray Lisesi öğretmeni Mustafa Hamid ve Freiburg Üniversitesi Doğu Dilleri eski

²⁸ Yahya Akyüz, **Türk Eğitim Tarihi M.Ö.1000-M.S.2009**, 15.Baskı, Pegem Akademi Yayınları, Ankara, 2009, s. 344.

²⁹ Ergün, **a.g.e.** , ss. 89-90.

³⁰ Lewis, **a.g.e.** , s. 427.

³¹ Ergün, **a.g.e.** , ss. 90-91.

öğretim üyesi Mustafa Hamit, Latin yazısının alınmasından yana görüş bildirirler. Bu isimlerin Latin alfabesine olumsuz bakışlarının sebebi, binlerce kitabın yeni harflerle basılmasını imkânsız görmeleri ve bu birikimin heba olacağı endişesini taşımalarıdır. Latin alfabesinin kabul edilmesine karşı olanlar, çeşitli gazetelerin yanı sıra “Türk Yurdu” ve “Milli Mecmua” gibi dergilerde fikirlerini belirtmişler ve bu dönemde çeşitli kitapçıklar yayımlamışlardır. Akşam gazetesinin düzenlediği anket, yazı devrimine iki yıl kala, Türk aydınlarının önemli bir kısmının Latin alfabesine karşı olduklarını göstermesi bakımından ilgi çekicidir. Yeni bir alfabenin kabulü düşüncesine böyle uzak kalış, gelenekçilik temelinden kopamayan Osmanlı aydınının Cumhuriyet dönemi muhafazakâr uzantısının, geçmişi koruyarak geleceğe yönelmek düşüncesini ortaya koymaktadır.³²

1927 yılında Latin harfleri, Sovyetler Birliği’ndeki Türkler arasında önemli gelişmeler sağlarken, TBMM Başkanı Latin harflerini kabul etmenin gerekli olduğunu bildiriyordu. Yine aynı yıl doktor reçetelerinin de Latin harfleriyle yazılması kararlaştırılmıştır. 1928 yılı başında Latin harfleri esas alınarak yeni bir Türk alfabesi düzenleneceği artık iyice belli olmuştu. Hatta “Paris Panayırı” adlı filmin Türkçe altyazıları Latin harfleriyle yazılmıştı. Ayrıca Rıza Nur da “Oğuz name” yi İskenderiye’de Latin harfleriyle bastırmıştı.³³

1.3. Harf İnkılâbının Gerçekleşme Süreci

Alfabe değişikliği konusunda fikir düzeyinde başlayan hazırlıklar tamamlanıp yapılacak işler tasarlandıktan sonra, konu Ocak 1928’de ilk defa kamuoyuna duyurulmuştur. 8 Ocak 1928 günü Adliye Vekili olan Mahmut Esat (Bozkurt), Ankara Türk Ocağı’nda Latin harflerinin meziyetlerini öven bir konferans verir. Bu arada Latin harflerinin kabul edileceğini belirtir. Böylece konu bir bakanın ağzından duyurulmuş olur. Konuşmasında Latin harflerinin Arap alfabesine göre daha yararlı olduğu üzerinde duran Mahmut Esat Bey “Kendisine bağlı olmakla büyük şeref duyduğu milletinin bir gün güzel dilini Latin harfleriyle ifade ettiğini görmeyi söylemekten kendisini tutamayacağını” belirtir. Bundan hemen sonra Ahmet Cevat Vakıf’ta, İbrahim Nemci Milliyet’te, Celal Nuri İkdâm’da Latin harflerini savunurlar.³⁴

Adliye Vekili olan Mahmut Esat Bey’den hemen sonra 31 Ocak 1928 günü Türk Maarif Cemiyeti’nin toplantısında konuşan Maarif Vekili Mustafa Necati Bey harf inkılâbının başarılacağını ifade ettikten sonra, “Yeteneğinin eksik olmadığını ispatlayan Türk milletinin her yeni girişimde başarılı olup çağdaş kurumlara karışacağını” söylerken diğer taraftan 8

³² User, a.g.e. , ss. 116-119.

³³ Ergün, a.g.e. , s. 91.

³⁴ Tekin, a.g.e. , s. 27.

Mart 1928 günü Başvekil İsmet Paşa da Latin harflerinin yararlarından bahsetmiştir.³⁵ Arap harflerinin bırakılmasının Türkiye'deki laikleşme süreci ile de ilişkisi bulunmaktadır. Halk Fırkası 5 Nisan 1928'de Anayasa'nın ikinci maddesinde yer alan "Türkiye Devletinin dini, Din-i İslam'dır." hükmünün Anayasa'dan çıkarılmasına karar vermiş ve 10 Nisan'da mecliste bu yolda bir kanun, anayasa maddesi değişikliği kabul edilmiş, aynı zamanda dini deneyimleri ve atıfları kaldırmak üzere üç hüküm daha değiştirilmişti.³⁶

29 Nisan 1928'de İstanbul'da çıkan Milliyet gazetesinde şöyle bir haber yayınlanmıştır: "Harfler hakkında tasavvurat ve tetkikat ilerlemiştir. Diğer taraftan rakamların Avrupalılaştırılması için bir takrir hazırlanmış olup, meclisin bu devresinde bu husustaki kanunun neşri muhtemeldir. Maarif Vekili Mustafa Necati, Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin 20 Mayıs 1928 günkü oturumunda Dil Encümeni ya da Alfabe Heyeti adı verilen heyetin çalışmalarını yoğun bir şekilde sürdürdüğünü, uygulanabilir hale getirilen yeni alfabenin kısa sürede yüce heyete sunulacağını" açıklamıştır.³⁷ O güne kadar gayri resmi olarak sürdürülen çalışmalar Başbakanlığın Milli Eğitim Bakanlığına 20 Mayıs 1928'de gerekli kuruluş emrini göndermesi ile resmîyet kazanmıştır. Türkiye Muallimler Birliği de Alfabe Heyeti'nin çalışmalara başladığı dönem olan 1928 Ağustos'una kadar Latin harflerine karşı olmuşsa da inkılâbın yapılacağı kesinleşince "Son Türkü yeni harflerle okuyup yazılıncaya kadar" çalışacaklarına dair yemin etmişlerdir.³⁸

Bütün bu gelişmelerden sonra büyük kararın uygulama zamanının geldiğini gören Mustafa Kemal, Maarif Vekili Mustafa Necati'ye 5 Haziran 1928'de Ankara'dan İstanbul'a hareket etmeden önce kesin direktifini verir: "Derhal bir komisyon kurunuz!"³⁹

Sonuçta Bakanlar Kurulu'nun 23 Mayıs 1928'de yaptığı toplantıda Atatürk'ün direktifi ve Milli Eğitim Bakanı Mustafa Necati Bey'in yaptığı bir teklifle 6645 sayılı kararname hazırlanmıştır. Bu kararnamede "Lisanımızda Latin harflerinin suret ve imkân-ı tatbikini düşünmek..." üzere bir dil komisyonu kurulması kararlaştırılmıştır.⁴⁰ Söz konusu kararnameye göre komisyonun üyeleri şunlardır: "...İstanbul Mebusu Falih Rıfkı, Mardin Mebusu Yakup Kadri, Karahisar Mebusu Ruşen Eşref, Darülfünun müderris muavini Ragıp Hulusi ve sabık Darülfünun muallimlerinden Ahmet Cevat ve muallimlerinden Fazıl Ahmet

³⁵ Tekin, **a.g.e.** , s. 28.

³⁶ Lewis, **a.g.e.** , s. 275.

³⁷ Tekin, **a.g.e.** , s. 28.

³⁸ Ergün, **a.g.e.** , s. 90.

³⁹ Tekin, **a.g.e.** , s. 29.

⁴⁰ BCA., 030.0.018.001.001.29.32.30. Bkz. Ek1.

ve Hariciye memurlarından İbrahim Garanday ve Talim ve Terbiye Reisi Mehmet Emin ve azadan İhsan Beylerden ibaret bir heyet tarafından tasvip ve kabul olunmuştur.”⁴¹

Yukarıda dokuz kişiden oluşan komisyon farklı kaynaklarda on dört kişi olarak gösterilmiştir. Bu durum daha sonra komisyona ilaveler yapıldığını göstermektedir. Bu kaynaklara göre Talim ve Terbiye Dairesi Başkanı Mehmet Emin (Erişirgil), Talim ve Terbiye Dairesi üyeleri Mehmet İhsan (Sungu) ve Avni (Başman), İbrahim Nemci (Dilmen), Falih Rıfki (Atay), Fazıl Ahmet (Aykaç), Ruşen Eşref (Ünaydın), Ragıp Hulusi (Özden), Ahmet Cevat (Emre), Yakup Kadri (Karaosmanoğlu), İbrahim Osman (Garantay), Celal Sahir (Erozan), İsmail Hikmet (Ertaylan) ve Ahmet Rasim’den meydana gelen komisyon 26 Haziran 1928’de çalışmalarına başlamıştır.⁴²

23 Mayıs 1928 tarihli Vekiller Heyeti kararı gereğince oluşturulan Dil Encümeni (Alfabe Heyeti) 26 Haziran 1928 günü Ankara’da ilk toplantısını yapar. Burada ön ilkeler tespit edilir. Latin harflerinin çeşitli dillerdeki şeklini, harflere verilen fonetik değerleri inceleyerek Türkçeye en uygun sistemi arayacak olan encümen “Alfabe Komisyonu” ve “Dil Komisyonu” olarak ikiye ayrılır. Türk dilinin gramerini, fonetiğini ve özelliklerini bilinçli bir tahlilden geçirir, harfler Türkçeye uydurulur. Varılan sonuçlar özel toplantılarda tartışılır. Bir aylık bir çalışmadan sonra “Elifba” ve “Gramer” bölümlerine ayrılmış olan kırk bir sayfalık “Elifba Raporu” tamamlanır.⁴³

“Dil Heyeti”, “Dil Encümeni” ve “Alfabe Heyeti” gibi adlarla anılan bu komisyon; bazı imla konularında, bazı seslere ait özel harfler kabul edilmesi gibi konulardan başka, yeni alfabenin uygulama süresi üzerinde de ortak bir karara varamıyordu. Üyeler yeni alfabenin uygulanabilmesi için beş ila on beş yıl arasında değişen görüşler ileri sürüyorlardı.

Falih Rıfki komisyonunun hazırladığı taslağı İstanbul’da Atatürk’e sunmuştur. Falih Rıfki, Atatürk ile konuya ilişkin bu görüşmeyi şu şekilde nakleder: “Komisyon alfabesini İstanbul’da Atatürk’e ben getirdim. Uzun uzun tetkik etti. Konuştuklarından birtakım “q” harfinde ısrar ediyorlardı. Hatta bir aralık Atatürk bu tavizde bulunmaya da karar verdi. Ertesi gün vazgeçirdik.

Atatürk bana sordu:

⁴¹ Mehmet Serhat Yılmaz, **Harf İnkılâbı ve Millet Mektepleri 1928-1935(Kastamonu Örneği)**, Berikan Yayınevi, Ankara, 2009, s. 15.

⁴² Agah Sırrı Levend, **Türk Dilinde Gelişme ve Sadeleşme Evreleri**, 2. Baskı, Türk Dil Kurumu Yayınları: 182, Ankara, 1960, s. 401., Ülkütaşır, **a.g.e.** , s. 61.

⁴³ Tekin, **a.g.e.** , ss. 29-30.

-Yeni yazıyı tatbik etmek için ne düşündünüz?

-Bir on beş yıllık uzun, bir de beş yıllık kısa mühletli iki teklif var, dedim. Teklif sahiplerine göre ilk zamanlar iki yazı bir arada öğretilcektir. Gazeteler yarım sütundan başlayarak yavaş yavaş yeni yazılı kısmı artıracaklardır. Daireler ve yüksek mektepler için de tedrici bazı usuller düşünülmüştür.

Yüzüme baktı.

-Bu ya üç ayda olur ya hiç olmaz, dedi.

Hayli radikal bir inkılâpçı iken ben bile yüzüne bakakalmıştım:

-Çocuğum, dedi. Gazetelerde yarım sütun eski yazı kaldığı zaman dahi herkes bu eski yazılı parçayı okuyacaktır. Arada bir harp, bir iç buhran, bir terslik oldu mu, bizim yazı da Enver'in yazısına döner. Hemen terk olunverir."⁴⁴

Nitekim Mustafa Kemal Paşa, Cumhuriyet gazetesi başyazarı Yunus Nadi'ye gönderdiği yeni harflerle yazılmış mektubunda, "Yeni Türk harflerini güzelce öğrenmek ve öğretmek gerekir. Bunun için elbette yıllara ihtiyaç yoktur." diyerek yeni Türk harflerinin çabucak öğrenilip 1 Kasım 1928 tarihinden itibaren uygulanacağını kesin bir dille ifade eder. Gazi, cahil bir kişinin beş altı ayda öğrendiği alfabeyi milletin öğrenmesi için 15-20 yıl gibi süreler tayin edilmesine hiçbir uygun gerekçe görememektedir. Ona göre yapılması gereken şey, bu hususta vatandaşların topyekûn eğitimini sağlayacak bir eğitim seferberliği başlatmaktır.⁴⁵

Temmuz 1928'de harf değişikliğinin basın üzerinde yapacağı etkiler tartışılmaktadır. Değişikliğin basını ağır bir şekilde baltalayacağından, zaten zayıf olan gazetelerin kapanacağından endişe edilmektedir. Hiçbir matbaada yeterli Latin harfi yoktur. Mürettepler yeni harflerin diziliş yerlerine alışık değildir. Bunu öğrenmeleri için zaman gerekmektedir. Nitekim bazı gazeteler daha şimdiden müretteplerini eğitmeye başlamışlardır. Gazi Mustafa Kemal Paşa 1 Ağustos 1928 günü Alfabe Encümeni üyelerini İstanbul'a çağırır. Mustafa Kemal çalışmalarını yakından izlemek istemektedir. Toplantıya gelen encümen, Dolmabahçe Sarayı'na yerleşir. Hazırlanan kırk bir sayfalık rapor Gazi'ye arz edilir. Çalışmalar bir süre de Galatasaray'da ve Dolmabahçe'de devam eder, alfabeyle son şekli verilir. Artık yeni alfabenin tanıtma ve yayma çalışmalarına başlama zamanı gelmiştir. 4 Ağustos 1928 günü encümence hazırlanan Alfabe Raporu son şeklini alır. Rapor şöyle başlamaktadır: "Latin harflerinin

⁴⁴ Falih Rıfki Atay, **Çankaya**, Pozitif Yayınları, İstanbul, 2004, s. 479.

⁴⁵ Tekin. **a.g.e.**, s. 27.

lisanımıza tatbiki imkânını düşünmek üzere teşekkül etmiş olan heyetimiz, doğrudan doğruya bugünkü müşterek ve edebi lisanımızın istinat ettiği ince ve mütekâmil İstanbul konuşma dilini esas ittihaz ederek bu dile nazari ve ameli cihetlerden en uygun ve en elverişli bir alfabe vücuda getirmeye çalışmıştır...”⁴⁶

Komisyon çalışmalarını sürdürürken Atatürk İstanbul’da Sarayburnu Parkı’ndaki gazinoda 9/10 Ağustos gecesini Cumhuriyet Halk Fırkasının düzenlediği ve halkın da katıldığı eğlenceye iştirak ederek bir süre halkın eğlence ve gösterilerini izler. Gece yarısından sonra ayağa kalkar ve yazı devrimini müjdeleyen tarihsel söylevini verir. M.Kemal şunları söyler: “Arkadaşlar, güzel dilimizi ifade etmek için yeni Türk harflerini kabul ediyoruz. Arkadaşlar, bizim güzel, ahenktar, zengin lisanımız yeni Türk harfleriyle kendini gösterecektir. Asırlardan beri kafalarımızı demir çerçeve içinde bulunduran, anlaşılmayan ve anlayamadığımız işaretlerden kendimizi kurtarmak mecburiyetindeyiz. Lisanımızı muhakkak anlamak istiyoruz. Bu yeni harflerle behemehâl pek çabuk bir zamanda mükemmel suretle anlayacağız. Ben buna eminim. Siz de emin olunuz. Şimdi yeni Türk alfabesi ile yazdığım bu notları bir arkadaşına okutacağım; dinleyiniz; göreceksiniz ki çok kolay yazılmakta ve okunmaktadır.” diyerek metnin son kısımlarını Falih Rıfkı Atay’a okutmuştur.⁴⁷

Bu toplantıda Mustafa Kemal, katılanlara alfabeği tanıtmıştır. Buradaki tarihi konuşmasında Atatürk, yeni Türk harflerine geçilmesi konusundaki değişikliğe kesinlikle karar verildiğini müjdeliyor, yeni yazı kampanyasını başlatmış oluyordu. Artık hazırlık devresi bitmiş, uygulama dönemi başlamıştı. Sarayburnu söylevi yurt içinde olduğu gibi yurt dışında da geniş yankı yapmıştır. Yeni Türk alfabesi konusunda 11 Ağustos 1928’de Dolmabahçe Sarayı’nda ilk uygulama dersleri açılmış, ilk dersi İbrahim Necmi (Dilmen) Atatürk’ün yakın çevresine Cumhurbaşkanlığı görevlilerine, kimi mebuslara yeni alfabe dersi verir.⁴⁸ Daha sonra yine burada Cumhurbaşkanlığı hizmetlileri ve milletvekillerine, 15 Ağustos 1928’de üniversite öğretim görevlisi ve edebiyatçılara yeni harfler tanıtılmıştır. Açılan bu dersler zamanın tek partisi bulunan Cumhuriyet Halk Fırkası’nın Beyoğlu ilçe teşkilatında, İstanbul Erkek Öğretmen Okulu’nda ve İstanbul Radyosu’nda tekrarlanmıştır. 24 Ağustos günü gazetelerin ilk sayfasında Cumhuriyet Halk Partisi Genel Sekreteri Saffet Arıkan İstanbul’da bulunan milletvekilleri için 25 Ağustos günü saat 15.00’te konferanslar verileceği hakkındaki davet yazısı yayınlanır. Yazıda, milletvekillerinin belirtilen gün ve saatte yeni Türk harflerini öğrenmiş oldukları halde toplantıya gelmelerinin Gazi

⁴⁶ Tekin, a.g.e. , s.30.

⁴⁷ Bilal N. Şimşir, **Türk Yazı Devrimi**, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 1992, s. 160.

⁴⁸ a.g.e. , ss. 161-167.

Hazretleri'nin arzusu olduğu da belirtilir. 25 Ağustos 1928 günü Ankara'da toplanan Muallimler Birliği Dördüncü Kongresi'nin açılışında bir konuşma yapan Maarif Vekili Mustafa Necati, "Tüm ülkeye yayılan coşkunluk dolu çalışmaların az zamanda beklenen sonucu vereceğini, çevreye bakınca bu işin ne kadar geliştiğinin görüleceğini" ifade eder. Mustafa Necati, "Sokakta, kahvede, çarşıda, dükkânda, evde özetle ülkenin her köşesinde halkın yeni harfleri öğrenmek ve öğretmekle meşgul olduğunu, bu sonucu bir an önce almak için özellikle öğretmenlerin gösterdiği çaba ve coşkunun çok övgüye değer olduğunu" belirtir.⁴⁹

25 Ağustos 1928'de İbrahim Necmi Bey, Mustafa Kemal Paşa'nın huzurunda Dolmabahçe Sarayı'nda 150 kadar milletvekilinin de katıldığı bir toplantıda seçkin bir kadroya yeni Türk harflerinin okunması konusunda bir konferans vermiştir. 29 Ağustos 1928'de yapılan üçüncü derse ise şair, yazar ve devlet ileri gelenleri katılmıştır.

29 Ağustos günü Gazi'nin huzurunda milletvekilleri, Dil Encümeni üyeleri, tanınmış edebiyatçılar ve basın mensuplarından oluşan 200 kişinin katılımıyla yapılan son ve en geniş kapsamlı tartışmalı toplantıda harf inkılâbı, harflerin okunuşu, yazılışı konusunda tartışmalara yer verilir. Beş saat süren bu toplantıda cehalete karşı savaş açıldığı belirtilir. Tahtaya Mustafa Kemal Paşa'nın şu notu yazılmıştır. "Milleti cehaletten kurtarmak için kendi diline uymayan Arap harflerini terk edip Latin esasında Türk harflerini kabul etmekten başka çare yoktur." Bu toplantıda tartışmalı noktalar halledilir. Başvekil İsmet Paşa "Türk Harfleri" adını verdiği alfabe için bir konuşma yapar ve kongreye üç maddelik bir karar tasarısı sunar.

İbrahim Necmi'nin (Dilmen) tahtaya yazdığı bu öneriyi Gazi oylamaya koyar ve karar ittifakla kabul edilir. Kabul edilerek kesinleşen bu maddeler şöyledir:

1-Milleti cehaletten kurtarmak için kendi diline uymayan Arap harflerini terk edip Latin esastan Türk harflerini kabul etmekten başka çare yoktur.

2-Komisyonun teklif ettiği alfabe Türk alfabesidir, katidir, Türk milletinin ihtiyaçlarını temine kâfidir.

3-Sarf ve imla kaideleri lisanın ıslahını, inkişafını, milli zevkini takip ederek tekâmül edecektir. Muhakkaktır ki yeni harflerle lisan ve imlaya ilk şeklini vermek için komisyonun projesi en kısa ve en amelidir. Varılan bu sonuca harf inkılâbının "Misakı Millisi" adı da verilmiştir.⁵⁰

⁴⁹ Tekin, a.g.e. , s. 35.

⁵⁰ a.g.e. , ss. 35-36.

Buna göre milleti cehaletten kurtarmak için kendi diline uymayan Arap harflerini terk edip Latin esaslı Türk harflerini kabul etmekten başka çare yoktur. Komisyonun önerdiği alfabe gerçekten Türk alfabesidir. Türk milletinin bütün ihtiyaçlarını karşılayacak yeterliliktedir.⁵¹

Harf inkılâbına geçiş işaretleri üzerine 1928 Eylülünden itibaren kurslar açılmış, gazeteler bazı sayfalarını yeni harflerle düzenlemeye ve giderek yeni harflerle basılan sayfa sayısını artırmaya başlamışlardı. İstanbul Darülfünununda yeni harfleri destekleyen bir dizi konferanslar düzenlendiği gibi, Necati Bey'in harf seferberliği isteyerek açtığı Türkiye Muallimler Birliği Kongresi'nde yeni harfler benimsenmiş, devlet dairelerinde yeni harflerle yazışma işine girilip, dilekçeler yeni harflerle verilmeye başlanmıştır. Mustafa Kemal bir yandan gazetecilere mektup göndererek ve konuşmalar yaparak yeni Türk yazısının halka hızla öğretilmesi gerektiğini vurgularken, kendisi de bu inkılâp hareketini yasa haline getirmeden önce halka anlatmak ve halk desteğini kazanmak için ağustos ve eylül ayları boyunca bir yurt gezisine çıkmıştır.⁵² Mustafa Kemal önce Tekirdağ, Bursa, Çanakkale, Maydos (Eceabat), ve Gelibolu'ya gitmiştir. Daha sonra Sinop, Samsun, Amasya yoluyla Turhal, Tokat, Sivas, Şarkışla ve Kayseri'yi dolaşıp Ankara'ya dönmüştür.⁵³

Yurt gezisinden dönen Mustafa Kemal, Cumhurbaşkanı sıfatıyla başbakanlığa yeni harflerin uygulanması için bir genelge göndermiştir. Burada Mustafa Kemal düşüncelerini şu sözlerle açıklamıştır: “Yeni harflerin tatbikatını memleketin pek çok yerinde gördüm. Şehirlerde, köylerde her yerde halk yeni harflerle okuyup yazmaya geçmiştir. Halk yeni yazının kolaylığından memnundur. Yalnız her yerde, şehirde ve köyde memurda hatta muallimde zihinleri karıştırıp şaşırta bağlama çizgisinin doğru olarak kullanılmasındaki endişe ve sıkıntıdır. Bu sıkıntı harflerin kolaylığına, şevk ve neşeye dokunacak derecede kendini hissettirmektedir. Encümen esasen yeni harfler ile yazıya başlanırken uzun kelimelerin hecelenmesini, seçilmesini kolaylaştıracak bir çare olmak üzere bağlamayı düşünmüş ve bağlamanın kalkmasını ileriye bırakmıştı. Yeni harflerin kabul ve tamimindeki tehâlük ve sürat bu zamanın geldiğini gösteriyor. Bilakis bağlama çizgisinin kalkması halkın öğrenmesini pek çok kolaylaştıracak ve şevklendirecektir. Bu sebeple ve halk içindeki müşahedelerime güvenerek atideki esasları kabul etmek faideli ve lazım görülmüştür...” Bu genelgede Mustafa Kemal dört madde halinde gramer kurallarıyla ilgili önerilerde

⁵¹ Levend, a.g.e. , s. 403.

⁵² Ergün, a.g.e. , s. 95.

⁵³ Ülkütaşır, a.g.e. , ss. 90-121.

bulunmuştur.⁵⁴ Bu sıralarda Mustafa Kemal'in isteğiyle yeni alfabenin harfleriyle "Alfabe Marşı" bestelenmiştir. Bu marş söylenirken halkın alfabeyi daha çabuk öğreneceğine inanılmıştır. Ancak bir süre sonra Alfabe Marşı'ndan vazgeçilir.⁵⁵

1928 yılı TBMM'nin açış konuşmasında Mustafa Kemal: "Büyük Millet Meclisi'nin kararıyla Türk harflerinin katiyet ve kanuniyet kazanması, bu memleketin yükselme mücadelesinde başlı başına bir geçit olacaktır... Efendiler Türk harflerinin kabulüyle bu memleketi bütün vatanını seven yetişkin evlatlarına mühim bir vazife tevcih ediliyor. Bu vazife, milletimizin kâmilen okuyup yazma için gösterdiği şevk ve aşka bilfiil hizmet ve yardım etmektir. Hepimiz hususi ve umumi hayatımızda rast geldiğimiz okuyup yazma bilmeyen erkek, kadın her vatandaşımıza öğretmek için tehalük göstermeliyiz... Hiçbir muzafferiyetin hatlarıyla kıyas kabul etmeyen bir muvaffakiyetin heyecanı içindeyiz. Vatandaşlarımızı cehaletten kurtaracak bir sade muallimliğin vicdani hazzı mevcudiyetimizi işba etmiştir..."⁵⁶ diyerek eğitim ve alfabe meselesi üzerinde durmuştur.

Bu arada gazetelerde yeni harfli başlıklar, yer yer şiirler ve fıkralar görülmeye ve 1 Ekim'den itibaren yeni harflerle yazışmaların yapılmasına başlanmıştır. Latin harflerini halka tanıtmak için yeni Türk harfleriyle basılan ilk gazete olan "Türkçe Gazete" 1 Ekim 1928 günü yayınlanır. Gazete haftada iki defa çıkar. Türkçe Gazete 24 Aralık'tan itibaren çocuk gazetesine dönüştürülmüştür. 31 Ekim 1928 günü Halk Fırkası Grubu'nda yeni alfabe hakkında bir toplantı yapılmıştır. Hükümet, alınan kararlar çerçevesinde hazırladığı 11 maddelik "Türk Harflerinin Kabulü ve Tatbiki Hakkında Kanun Tasarısı" nı TBMM'ye sunmuştur. Kanun tasarısında kanun gerekçesi şu şekilde belirtilmiştir: "Türk dili şimdiye kadar bünyesine uymayan Arap harfleriyle yazılıyordu. Arap harf sistemi bir taraftan lisanımızın muhtaç olduğu sadalı harfleri içermiyor, diğer yönden Türk halkının hakkıyla telaffuz edemediği birtakım seslere sahip bulunuyordu. Bu yüzden Türk dilini yazabilmek için uzun zaman belirli kalıplar öğrenmek zorunda kalınıyor; hali zihinde mevcut olmayan yeni bir kelimeyi doğru yazmak veya okuyabilmek için uzun uzadıya Arap ve Acem sarf kaidelerinin bilinmesi lazım geliyordu. Bu durumun meydana çıkardığı zorluklar herkesçe bilinmektedir. Medeni bir yazının düzgün bir imlaya sahip olması gerektiği halde, eski yazı ile buna da imkân bulunmuyordu. Çünkü aslen Türk olan kelimelerin sadalı harflerle yazılması gerektiği halde eski harf sistemimizde bunun için kâfi işaret mevcut değildi. Mevcut sadalı harflerin ayrıca birer sessiz olması, yazılan bir Türkçe kelimenin bile başka şekillerde okunmasını

⁵⁴ BCA, 051-0-000-000-14-119-13.1-2., Bkz. Ek 8-9., Yılmaz, a.g.e. , s. 21.

⁵⁵ Tekin, a.g.e. , s. 42.

⁵⁶ TBMM Zabıt Ceridesi (01.11.1928), C: 5, Devre: 3, İçtima:2, ss. 4-5.

iktiza ettiriyordu. Eski harf sistemi baki kaldıkça yabancı aslından gelen kelimeleri gerek telaffuz gerek sarf itibari ile lisana mal etmek mümkün değildi. Bu sebeptendir ki Türkçeyi iyi yazabilmek ve yazılanı iyi okuyabilmek için öğrenilmesi uzun senelere muhtaç kaidelerle meşgul olmak gerekiyor ve yazı yazmak, doğru okumak ancak muayyen bir sınıfın imtiyazı haline geliyordu. Bu müşkülât yüzünden millet ve bu sebepten bütün halk tarafından okunabilecek ve yazılabilecek bir lisan için icap eyleyen bir gramer vücuda gelemiyordu. Buna bir de eski Arap harflerinin Türk matbaacılığını nasıl ilerlemekten alıkoyduğu, telgraf gibi medeni araçları kullanmakta milletimizi boşuna masraf ve zorluklara sürüklediği ilave olunursa eski harf sistemimizi değiştirmek gerekliliği meydana çıkar.” Bu sebeplerden dolayıdır ki; esasen milli lisanımızın bünyesine muvafık bir harf sistemi kabul etmek Cumhuriyet Hükümetinin programı iktizasından bulunuyordu. Türk dilinin bünyesine muvafık olmak üzere Latin esasında alınacak harfleri tespit etmek için geçen sene Maarif Vekâletinde oluşturulan Dil Heyeti’nce esasları hazırlanan harf sistemi ile yapılan tecrübelerde dilimizi en iyi tarzda yazmanın mümkün olduğu anlaşıldı. Kısa bir zamanda milletimizin bu harfleri kolaylıkla öğrenmeleri, bu harf sisteminin lisanımızın bünyesine uygun olduğunu ayrıca meydana koydu. Bundan dolayı Cumhuriyet Hükümeti artık tecrübe ile sabit olan Latin esastan alınan harf sistemimizin kanun halinde belirlenmesini gerekli görerek bu maksatla kanun tasarısını teklif etmiştir.⁵⁷

1 Kasım 1928’de TBMM’nin üçüncü dönem ikinci yasama yılının ilk oturumunda Atatürk’ün açılış konuşmasının ardından Türk harfleri yasası hemen ele alınmış ve mecliste komisyonların seçimi henüz yapılmadığı için süratle on beş kişilik geçici bir komisyon kurulmuştur. Manisa milletvekilleri Mustafa Fevzi ve Sabri, Kocaeli milletvekili Kemalettin, Edirne milletvekili Şakir, Konya milletvekili Refik, Tekirdağ milletvekili Cemil, Balıkesir milletvekili İsmail Hakkı, Erzincan milletvekili Saffet, Samsun milletvekilleri Ali Rıza, Ethem, Muğla milletvekili Yunus Nadi, Cebelibereket milletvekili Naci Paşa, İstanbul milletvekili Ahmet Rasim, Erzurum milletvekili Ahmet Fikret ve Burdur milletvekili Şeref Beylerden oluşan komisyon marifetiyle kanun teklifinin görüşülmesi için gerekli prosedür tamamlanmıştır. Mecliste bu görüşmeler sırasında Atatürk Latin harflerinin alınması gerektiği konulu bir konuşma da yapmıştır. Atatürk bu konuşmasında şu hususları dile getirmiştir:

“Aziz Arkadaşlarım,

Her şeyden evvel, her inkişafın yapı taşı olan şeylerden bahsetmek isterim. Büyük Türk milletinin cehaletten az emekle kurtulması, ancak kendi güzel diline uygun bir vasıta ile

⁵⁷ TBMM Zabıt Ceridesi, (31.10.1928), C: 5, Devre: 3, İçtima: 2, Ek Layiha, ss. 1-2.

ifadesiyle kabildir. Bu okuma yazma anahtarı ancak Latin esasından alınan Türk alfabesidir. Basit bir tecrübe, Latin esasından Türk harflerinin Türk diline ne kadar uygun olduğunu ve yaşı ilerlemiş Türk evlatlarının bile ne kadar kolay okuyup yazdıklarını güneş gibi meydana çıkarmıştır. Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin kararı da Türk harflerinin kanuniyet kazanması, bu memleketin yükselme mücadelesine başlı başına bir geçit olacaktır. Milletler ailesine elbette girecek olan Türkiye Üçüncü Millet Meclisi yalnız ebedi Türk tarihinde değil, bütün insanlık tarihinde mümtaz bir sima kalacaktır. Efendiler, Türk harflerinin kabulüyle hepimize, bu memleketin münevver ve yetişkin evlatlarına mühim bir vazife terettüp etmektedir. Bu vazife, milletimizin kâmilten okuyup yazmak için gösterdiği şevk ve aşka bilfiil hizmet ve yardım etmektir. Hususi ve umumi hayatımızda rast geldiğimiz okuyup yazma bilmeyen erkek, kadın her vatandaşımıza öğretmek için tehalük gösterelim. Bu milletin asırlardan beri bir türlü hal olunamayan ihtiyacının, birkaç sene içinde tamamen temin edilmesi müstesna bir muvaffakiyettir. Hiçbir muvaffakiyetin hatlarıyla mukayese edilemeyen bu muvaffakiyet vatandaşlarımızı cehaletten kurtaracak pek mühim bir iştir. Bu inkılâp mevcudiyetimizi ihya etmiştir. Aziz Arkadaşlarım! Bu ulvi yadigârınızla Türk milleti yeni bir nur âlemine girecektir.”⁵⁸

Komisyon toplantılarını derhal yaparak yazı tasarısının aynen kabul edilmesi kararını Meclis Başkanlığına bildirmiştir. Başbakan İsmet Paşa ve iki milletvekilinin yaptıkları birer konuşmadan sonra oylamaya geçilmiştir. Bu önerge üzerinde yapılan meclis görüşmelerinden sonra aynı gün, 1 Kasım 1928 tarih 1353 kanun numarası ile “Türk Harflerinin Kabul ve Tatbiki Hakkındaki Kanun” adıyla yasa kabul edilmiş 3 Kasım 1928 günü 1030 sayılı Resmî Gazete’ de yayınlanarak yürürlüğe girmiştir.⁵⁹

Toplantı sonunda Sivas milletvekili Rahmi Bey’in verdiği bir teklif üzerine meclis, yeni harfleri gerçekleştiren Gazi Mustafa Kemal’e minnet ve teşekkürlerini belirtmek üzere kabartma harflerle yeni Türk alfabesi yazılı, altından bir levha sunulmasını da kararlaştırır.⁶⁰

Başbakan İsmet İnönü 1 Kasım 1928’de gerçekleştirilen Harf inkılâbının daha ilk günlerinde TBMM’de bu hususta verdiği beyanatında yurt sathında büyük bir okuma yazma

⁵⁸ Cengiz Dönmez, **Tarihi Gereçekleriyle Harf İnkılâbı ve Kazanımları**, Gazi Kitabevi, Ankara, 2008, ss. 268-269.

⁵⁹ **a.g.e.** , s. 270.

⁶⁰ Tekin, **a.g.e.** , s. 47.

seferberliğinin başlatılacağından, “Millet Mektepleri” ihdas edileceğinden ve halka evinin önünde işinin başında bu mektepler aracılığıyla okuma yazma öğretileneğinden bahsetmiştir.⁶¹

“Türk harflerinin Kabul ve Tatbiki Hakkında Kanun” on bir maddeden ibarettir. Kanunun birinci maddesinde Türkçeyi yazmak için kullanılan Arap harfleri yerine Latin esasından alınan harflerin “Türk Harfleri” unvan ve hukuku ile kabul edildiği belirtilmiştir. Kanunun yayınlanmasından itibaren devletin bütün daire ve kuruluşlarında ve bütün şirketler, dernekler ve özel kuruluşlarda Türk harfleriyle yazılmış olan yazıların kabulü ve işleme konulması zorunluydu. Kanuna göre devlet dairelerinin her birinde Türk harflerinin devlet işlerinde kullanılma tarihi 1 Ocak 1929 tarihini geçmeyecekti. Bununla birlikte tahkik evrakı ve fezlekelerinin, ilamlarının ve matbu muamelat cetvel ve defterlerinin 1929 yılı haziran ayı başına kadar eski usulde yazılmasına izin verilmişti. Ayrıca verilecek tapu kayıtları, senetler nüfus ve evlenme cüzdanları ve kayıtları, askeri kimlik ve terhis cüzdanları 1929 yılı haziran ayı başından itibaren Türk harfleriyle yazılacaktı. Kurum ve kuruluşlara halk tarafından yapılacak başvurularda Arap harfleriyle yazılı olan başvuruların 1929 yılı haziran ayının birinci gününe kadar kabulü gerekliydi. 1928 senesi aralık ayının başından itibaren Türkçe özel veya resmi levha, tabela, ilan, reklam, sinema yazıları ile bunlar gibi Türkçe özel, resmi bütün süreli veya süresiz gazete, risale ve dergilerin Türk harfleriyle basılması ve yazılması zorunluydu. Bu bağlamda 1929 yılı ocak ayı başından itibaren Türkçe basılacak kitapların Türk harfleriyle basılması da zorunlu tutulmuştur. Resmi ve özel bütün zabıtlarda 1930 Haziranı başına kadar eski Arap harflerinin stenografi makamında kullanılması ayrıca bütün devlet daire ve kuruluşlarında kullanılan kitap, kanun, yönetmelik, defter, cetvel, kayıt ve sicil gibi matbu evrakın 1930 yılı haziran ayı başına kadar kullanılabileneği belirtilmiştir. Kanuna göre para ve hisse senetleri ve bonolar, tahviller, pul ve sair kıymetli evrak ile hukuki mahiyeti olan bütün eski belgeler değiştirilmedikleri müddetçe muteberdi. Bütün bankalar, imtiyazlı ve imtiyazsız şirketler, cemiyetler ve kuruluşların bütün Türkçe işlemlerinde Türk harflerinin uygulanması 1929 yılı ocak ayının birinci gününü geçmeyecekti. Halk tarafından adı geçen kuruluşlara 1929 yılı haziran ayı başına kadar eski Arap harfleriyle başvuruda bulunduğu takdirde bu başvurular kabul olunacaktı. Bu kuruluşların ellerinde eski Arap harfleriyle basılmış defter, cetvel, katalog, yönetmelik ve tüzük gibi basılı evrakın 1930 yılı haziran ayı başına kadar kullanılmasında bir sakınca yoktu. Ayrıca bütün okulların Türkçe

---

⁶¹ Yakup Kaya, **Bir Devlet ve Siyaset Adamı Şükrü Kaya**, Kayseri Erciyes Üniversitesi (Doktora tezi), Kayseri, 2012, s. 170.

yapılan öğretimde Türk harfleri kullanılacak olup, eski harflerle basılmış kitaplarla öğretim yapılması kesinlikle yasaklanmıştır.⁶²

“Türk Harflerinin Kabul ve Tatbiki Hakkında Kanun” ile Arap harflerinin yerine Latin esasından alınan yeni Türk harfleri getirilmiş ve bir planlama dâhilinde kamu kurum ve kuruluşları ile özel teşebbüslerin uyacakları esaslar belirlenmiştir.⁶³ Ayrıca bütün yurtda eğitim öğretim seferberliği başlatılarak yeni harflerin öğretilmesi için “Millet Mektepleri” adı altında 1 Ocak 1929 tarihinden itibaren halk için okuma yazma eğitimi verilmeye başlanmıştır.

---

⁶² Yılmaz, **a.g.e.** , ss. 26-27.

⁶³ Durmuş Yalçın ve Diğerleri, **Türkiye Cumhuriyeti Tarihi 2**, Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, Ankara, 2005, ss. 118-119.

İKİNCİ BÖLÜM

HARF İNKILÂBINI UYGULAMA SÜRECİNDE KONYA

Latin harflerinin kabul edilmesinden önce tüm yurttaki olduğu gibi Konya basınında da yeni harflerle ilgili haberler yer almaya başlamıştır. Latin alfabesinin kabul edildiği dönemde Konya’da yayın hayatını sürdüren Babalık Gazetesi⁶⁴ yapılacak inkılabı Konya halkına duyurma, halkı bilgilendirme ve yönlendirme görevlerini yerine getirmiştir. Bu amaçla yayınlanan ilk haber 12 Haziran 1928 tarihinde olmuştur. Belirtilen tarihte Dil Encümeni’nin isimleri yayınlanmıştır.⁶⁵ Bir sonraki 18 Haziran 1928 tarihli gazete haberinde ise Latin harflerine karar verildiği takdirde yeni Elifbanın nasıl olacağı hakkında bilgiler yer almıştır.⁶⁶ Daha sonraki günlerde Latin alfabesinin kabul edilmesi sürecinde yurttaki yaşanan gelişmeler ve haberler okuyucuyla paylaşılmış, açılacak kurs haberleri, kurum ve kuruluşların faaliyetleri, devlet memurlarının, vali ve mebusların çalışmaları Babalık Gazetesi aracılığıyla halka duyurulmuştur. Bu nedenle, Babalık Gazetesinin verileri konuyu aydınlatmada yardımcı olacaktır.

Yurt genelinde olduğu gibi Konya’da da harf inkılabı kanununun yayınlanmasından önce hazırlıklar yapılmıştır. Bu konudaki ilk iş, devlet memurlarının ve yeni Türk harflerini öğretecek olan öğretmenlerin eğitimi olmuştur. Daha sonra yine devlet dairelerindeki memurlar ve halk için alfabe kursları açılmıştır. Ayrıca öğrenim çağındaki öğrencilere 1928-1929 eğitim öğretim yılı başından itibaren yeni Türk harfleri öğretimine başlanmıştır.

2.1. Öğretmen ve Memurlara Yeni Harflerin Öğretilmesi

Mustafa Kemal’in Sarayburnu konuşmasından sonra bütün bakanlıkların memurlarına yeni harflerin öğretimi için bir seferberliğe giriştikleri anlaşılmaktadır. Bu bağlamda Başbakanlık Müsteşarlığı’ndan bütün bakanlık müsteşarlıkları, müstakil genel müdürlükler ile Ziraat Bankası ve Emlak Bankası Genel Müdürlüklerine yapılan çağrı ile “Yeni harflerin

---

⁶⁴ Babalık Gazetesi 23 Aralık 1910’da Konya’da yayınlanmaya başlamıştır. Yayına başladığı günden itibaren düzenli olarak haftada iki gün çıkan gazete, 5 Nisan 1921’den itibaren her gün okuyucusuyla buluşur. Kurucusu Yusuf Mazhar, başyazar ve yazı işleri müdürü Sami zade Süreyya’dır. 1930 yılına kadar Yusuf Mazhar yönetiminde yayınlanmış, Yusuf Mazhar’ın ölümünden sonra 1950 yılına kadar eşi ve yeğeni Arif tarafından yayın hayatını sürdürmüştür. Eşinin ölümüyle gazete kapanmıştır.

⁶⁵ Latin Hurufatı, **Babalık**, Yıl:18, Sayı: 2717, (12 Haziran 1928), s. 1. Bkz. Ek 10.

⁶⁶ Latin Harfleri, **Babalık**, Yıl:18, Sayı: 2723, (18 Haziran 1928), s. 3.

talim ve tedrisi hakkında görüşülmek ve takip edilecek hatt-ı hareketi tespit etmek üzere...” söz konusu dairelerin müsteşar ve genel müdürleri Talim ve Terbiye Dairesinde yapılacak toplantıya davet edilmiştir.⁶⁷ Bakanlık müsteşarları ve genel müdürler 13 Eylül 1928 tarihinde Maarif Vekâletinde toplanarak kurumların personeline yeni harflerin öğretilmesi için neler yapılması gerektiği üzerinde fikir yürütmüşler ve bu toplantıda altı maddelik bir karar metni ortaya konulmuştur. Burada memurlara yeni harflerin öğretilmesi görevinde koordinasyonu Maarif Vekâleti üstlenmiş ve Ankara’daki resmi kurum ve kuruluşlar için bir program hazırlanmıştır.⁶⁸ Bu durum üzerine Maarif Vekâleti memurlara verilecek okuma yazma kurslarıyla ilgili olarak illerde bulunan maarif eminliklerine bir genelge göndermiştir. Bu genelgeye göre, bütün memurlarla jandarma zabıtları, ziraat, emlak ve sanayi bankalarıyla yarısından fazlası devlet sermayesi olan şirketlerin memur ve müstahdemlerinin ekim ayı sonuna kadar yeni Türk harfleriyle okuyup yazmayı tamamıyla öğrenmiş olmaları gerekmektedir.⁶⁹

Bu bağlamda Diyanet İşleri Başkanlığı’nın müftülüklere gönderdiği 18 Eylül 1928 tarihli bir tebliğde 1 Kasım 1928 tarihinde yeni harflerle yazışmaya başlanacağından dolayı “bilumum rüesa, aza, müstahdemin, vaizler, imamlar, hatipler ve sair mensûb-ı ilmiyenin” resmi ve özel olarak açılmış bulunan kurslara devamları ve okuyup yazacak kadar malumat edinmelerinin kesinlikle gerekli olduğu bildirilmiştir.⁷⁰

Yukarıda belirtilen hususlara ek olarak yalnız devlet memurları değil, belediye başkanları ve belediye meclisi üyelerinin de yeni harfleri öğrenmesi zorunlu kılınmıştır. Bu konuda Dâhiliye Vekâleti onların da devlet memurları gibi düşünölmeleri ve sınava tâbi tutulmaları gerektiğini bildirmiştir. Bu süre içerisinde vilayet ve kaza merkezlerinde memurlar için birisi harfleri tanımayanlara ve diğeri tanıyanlara mahsus olmak üzere iki dereceli kursların açılması planlanmıştır. Bu kurslarda görevlendirilecek öğretmenler orta ve ilk

⁶⁷ BCA, 030.010.144.32.3. , Bkz. Ek 2.

⁶⁸ Alınan kararlarda “Her vekâlet ve dairede yeni Türkçe harflerini iyice bilen ve yazanlar için Maarif Vekâleti tarafından konferanslar açılacaktır. Bir hafta müddetle devam edecek olan bu konferansların zamanları konferansa memur edilen zevatla alakadar dairenin mütalaası alınarak Maarif Vekâletince tespit olunacaktır. Bu konferanslarda yeni Türk harfleri dolayısıyla gramerimizde vücuda gelen tadilat mevzu bahis olacak ve imla kavaidi izah edilecektir. Konferansların neticesinde müdavimler bir yoklamaya tabi tutulacaklar ve bu yoklamada yazdırılacak bir sahifelik yazının verdiği neticeye göre arzu edilen noktalar tespit edilmiş olacaktır. Konferans verecek zevatı Maarif Vekâleti tespit ederek alakadar vekâletlere bildireceklerdir. Maarif Vekâletinin tayin edecekleri mütehasşısalar şimdiye kadar memurlar için açılmış olan kursları teftiş edecekler ve müşahedelerini alakadar dairenin reisine bildirmekle beraber Maarif Vekâletine de rapor vereceklerdir...” Müsteşar ve Müdür-i Umumiler İçtimanda İttihaz Olunan Mukarrerat”, BCA, 030.10.144.32.4.1-3. Bkz. Ek 3, 4, 5.

⁶⁹ Sadık Sarısan, “**Taşrada Harf İnkılâbının Uygulanışı(Afyonkarahisar Örneği)**”, AKÜ Sosyal Bilimler Dergisi, Cilt: 8, Sayı: 3, (Aralık 2006), ss. 104-105.

⁷⁰ BCA, 051.2.14.18., BCA, 051.0.000.000.000.13.108.9. Bkz. Ek 6,7.

mektepler talim heyeti ile maarif eminlikleri tarafından belirlenmiştir. Kurs verecek öğretmenlerin kaligrafî sahibi ve yeni imla kurallarına vakıf olanlardan seçilmesine gayret edilecekti. Kursların günü ve saati gibi ayrıntı gerektiren konularda esnek olunacak ve bu husus katılımcıların durumuna göre ele alınmıştır. Yukarıda belirtildiği gibi kursların gün ve saatleri katılımcıların durumları da dikkate alınarak muntazam bir programa bağlanmıştır. Kursu katılacak öğretmenler ve bütün memurların devam etme mecburiyetlerinin sağlanması daire müdürlerinin sorumluluğuna bırakılmıştı. Bunlara ilave olarak valiler de bu faaliyetlerin bütününe kontrol ederek uygulama sürecinde gördükleri eksiklikleri Maarif Vekâletine bildireceklerdi. Maarif eminlikleri kursların sistemli bir şekilde yürütülebilmesi için valiler ve daire amirleriyle temas içinde olacaklar, önceden açılmış olan kursların başarısız olanları kapatılacak ve kurslara mekân olmak üzere mektepler, hükümet salonları ile mahallinde mevcut elverişli binalardan yararlanılacaktı.⁷¹

Kazalarda açılacak kurslarda öncelikle ilk tefrisat müfettişleri görevlendirilecekti. Bunların sayılarının yeterli gelmemesi halinde kaza merkezlerindeki en ehliyetli öğretmenler şehir merkezlerine getirilerek kurs vermeye yeterli oldukları anlaşıldığı takdirde kazalarda görevlendirilecekti. Yetersiz görülenler ise gerekli eğitim verildikten ve yeterli oldukları anlaşıldıktan sonra kazalara gönderileceklerdi. Kazalarda ehliyetli öğretmen bulunamaması halinde merkezden öğretmenler gönderilecekti. Yeni harfleri öğretmeye muktedir hiçbir ilköğretim müfettişi merkezde kalamayacak, derhal görevlendirildikleri kaza kaymakamlarıyla temasa geçerek alınacak tedbirlerle birlikte eğitime başlayacaklardı. Maarif eminliklerinin ikamet ettikleri vilayetteki eğitim faaliyetini düzenledikten sonra bizzat görev alanlarına giren diğer vilayet merkezlerini de dolaşarak uygulamadaki durumu denetleyerek bir rapor ile görüş ve düşüncelerini bakanlığa bildirmeleri de istenmekteydi.⁷²

Yurdun çeşitli yerlerinde Mustafa Kemal tarafından alfabenin tanıtılması ve ülke genelinde yeni harflerin öğretilmesi için girişimlere başlanmasının ardından, yeni alfabenin tanıtılması için Konya'da da faaliyetler başlamıştır. Bu faaliyetlerin 12 Eylül 1928 tarihinde bakanlıktaki uygulamaya ilişkin toplantıdan önce başlatıldığı dikkate alınırca, henüz çerçevenin kesinleşmemiş olması sebebiyle açılacak olan kursların müfettişler ve öğretmenler ile birlikte memurları da kapsadığı, hatta ilk önce halkın da katılımının sağlanmasına yönelik olarak beraber düşünüldüğü söylenebilir. Konya'da ilk kurs, Maarif Müdürlüğü tarafından, 20 Ağustos 1928 Pazartesi günü, Gazi Mustafa Kemal Mektebi'nde açılmış, tüm halka yönelik

⁷¹ Sarısaman, a.g.e. , s. 105.

⁷² a.g.e. , ss. 105-106.

olarak açılan kursun pazartesi ve perşembe günleri saat yedi buçuk ile sekiz buçuk saatleri arasında eğitim vereceği duyurulmuştur.⁷³

21 Ağustos 1928 Salı günü Türk Ocağı'nda tüm halka açılan kursun ilk dersi de Salı günü öğleden sonra ocak reisi Şaban Sırrı Bey'in nezareti altında Babalık Gazetesi başyazarı Muzaffer Hamit Bey ile Kız Orta Mektebi Türkçe muallimi Saime Hanım tarafından verilmiştir. Kurslar okuma yazma bilmeyenler için pazar ve salı günleri on altıdan on yediye kadar, okuma yazma bilenler için on yediden on sekize kadar düzenlenmiştir.⁷⁴ Konya Valisi İzzet Bey, 9 Eylülde Türk Ocağı'ndaki derse katılarak umum salonunda memurlara ve halka yeni harfler hakkında açık bir dille dersler vermiştir.⁷⁵ Ayrıca Tıp Birliği tarafından verilecek kursun 25 Ağustos 1928 Cumartesi günü Ordu Müfettişliği karşısındaki birlik binasında saat on yedide başlayacağı, derslerin ücretsiz olacağı haftada çarşamba ve cuma günleri düzenleneceği duyurulmuştur.⁷⁶

Cumhuriyet Halk Fırkası Konya Mutemetliğinden yapılan duyuruda ise Eylülün 15. cumartesi gününden itibaren biri İsmet Paşa Mektebi binasında, diğeri Hâkimiyeti Milliye Mektebi binasında ve Alaattin Tepesi'ndeki fırka binasında ikişer derece ve sınıflı birer sınıf açıldığı belirtilmiştir. Birinci sınıfa harfleri tanımayanlar, ikinci sınıfa bu harfleri bilenlerin kabul edileceği eğitimin salı ve perşembe günleri saat yirmiden yirmi bire kadar diğeryandan pazartesi ve çarşamba günleri saat on bir buçuktan on iki buçuğa kadar, Maarif Eminliği tarafından hükümet binasında açılan kursun ise yalnız memurlar için açılacağı duyurulmuştur.⁷⁷

Maarif Emni Nevzat Bey'in Babalık Gazetesi'ne 20 Eylül'de verdiği beyanatta muallim ve memur kurslarına ait bilgiler yer almaktadır. Nevzat Bey'in verdiği izah şöyledir: "1 Eylülde başlayan muallim kurslarında A kursunda verilen meslek derslerine 316 muallim katılmıştır. Bunlardan 135'i ortaokul ve lise muallimleridir. 181'i meslekte yardımcı olup, muavinlikten muallimlik derecesine yükselmek isteyenlerdir. Birinci grupta 73 genç, ikinci grupta 125 muavin imtihanında başarılı olmuşlardır. İmtihanda başarılı olamayanlar muavinlikte istihdam edileceklerdir. A kursuna maarif emniğine bağlı vilayetlerden değil; Ankara, Adana, Antalya mntıklarından da öğretmenler ve muavinler kabul edilmiştir. B kursuna ise maarif emniğine bağlı vilayetlerden 104 öğretmen devam etmiştir. Bunların

⁷³ Yeni Harfler Kursu, **Babalık**, Yıl: 18, Sayı: 2774, (19 Ağustos 1928), s. 3.

⁷⁴ Yeni Harfler Kursu, **Babalık**, Yıl: 18, Sayı: 2778, (23 Ağustos 1928), s. 3.

⁷⁵ Yeni Harflerimiz Hakkında Mühim Bir İçtima, **Babalık**, Yıl: 18, Sayı: 2793, (11Eylül1928), s. 2., Bkz. Ek 13.

⁷⁶ Yeni Harfler Kursu, **Babalık**, Yıl: 18, Sayı: 2778, (23Ağustos 1928), s. 3., Serbest Dersler, **Babalık**, Yıl: 18, Sayı: 2784, (2 Eylül 1928), s. 4.

⁷⁷ Yeni Kurslar, **Babalık**, Yıl: 18, Sayı: 2796, (17 Eylül 1928), s. 1., Bkz. Ek 15.

büyük kısmı Konya ilinde çalışan öğretmenlerdir. Kurs 20 gün devam etmiş, tecrübe dersleri ile el işleri tatbikatı gösterilmiştir. Bu, mesleki seviyenin yükselmesi açısından çok faydalı olmuştur. Memurlara yeni harfleri öğretmek için merkezde on dersane açılmış, yeni harf kurslarında başarılı olan öğretmenler, 16 Eylül'den itibaren Gazi Mustafa Kemal, İsmet Paşa ve Dumlupınar Mekteplerinde 516 memur ve müstahdeme yeni harflerin öğretimi için ders vermişlerdir.”⁷⁸

Konya merkezdeki öğretmen ve memurlara yönelik yeni harf kurslarının yanında, Akşehir’de 1 Eylül 1928’den itibaren Türk Ocağında Kaymakam Raif, belediye doktoru Aziz Kamil, maliyede avukat Şevki Bey’ler tarafından birer dersane açılarak yeni harfler memurlara öğretilmeye başlanmıştır.⁷⁹ Iğın’da Türk Ocağı’nda eylül ayı içerisinde akşam saat yedi buçuktan dokuz buçuğa kadar memurlar için kurs açılmıştır.⁸⁰ Ereğli’de 19 Eylül’den sonra sadece memurların katılabileceği iki dereceli kurs açılmış, on üçten on dört buçuğa kadar süren kursta memurlardan harfleri bilmeyenlere muallim Fettah Bey, biraz bilenlere muallim Fethi Bey’ler ders vermişlerdir. Beyşehir’de ise memurlar, muallimler ve halk için toplamda dört kurs açılmıştır.⁸¹ Kadınhanı’nda memurlar için açılan yeni harf kursu Vali İzzet Bey ve mebuslar Musa Kazım, Kazım Hüsnü, Tefik Fikret, Ümmü Hazım, Hüsnü Mustafa tarafından takdirle karşılanmış; başta Kaymakam Sadettin Bey olmak üzere yeni harf muallimleri Doktor Hıfzı Kamil, Maarif memuru Hüsnü Bey’ler tebrik edilerek halka birçok elifbalar dağıtılmıştır.⁸² Bozkır’da ise 27 Kasım’da imtihanı yapılacak memurların büyük ekseriyetinin başarılı olacağı ve derslerin hükümet konağında başmuallim Halim Bey tarafından verildiği belirtilmektedir.⁸³

Eylül ayı başında Konya Müftülüğünden yapılan duyuruda vaiz, imam hatip ve müezzinlere ve daire müstahdemlerine yeni harfleri öğretmek için müftülük dairesinde bir kurs açıldığı belirtilmiştir. Kursun cumartesi, pazartesi ve çarşamba günleri birden ikiye kadar olduğu belirtilerek memur ve müstahdemlerin belirtilen faaliyete katılmaları istenmiştir.⁸⁴ Tüm bunların yanında tarihi ve saati belirtilmemekle beraber memleket hastanesinde doktor ve memurlara, lisede muallimlere yönelik kursun devam ettiği, numune çiftliğiyle aygır

⁷⁸ Maarif Emini ile Mülakat, **Babalık**, Yıl: 18, Sayı: 2798, (20 Eylül 1928), s. 2.

⁷⁹ Akşehir’de Yeni Harfler, **Babalık**, Yıl: 18, Sayı: 2786, (4 Eylül 1928), s. 3., Bkz. Ek 12.

⁸⁰ Iğın Mektubu, **Babalık**, Yıl: 18, Sayı: 2803, (26 Eylül 1928), s. 2.

⁸¹ Ereğli’de Faaliyet, Beyşehir Kursu, **Babalık**, Yıl: 18, Sayı: 2801, (24 Eylül 1928), s. 3.

⁸² Kadınhanı Mektebi, **Babalık**, Yıl: 18, Sayı: 2802, (25 Eylül 1928), s. 2.

⁸³ Bozkır’da Yeni Harfler, **Babalık**, Yıl: 18, Sayı: 2857, (29 Kasım 1928), s. 2.

⁸⁴ Müftülükten Kurs, **Babalık**, Yıl: 18, Sayı: 2793, (14 Eylül 1928), s. 4.

deposunda müstahdem, memur ve hademelere yönelik yeni harfler kursu açıldığı, buradaki derslerin vilayet kâtibi İzzettin Bey tarafından verildiği belirtilmektedir.⁸⁵

2.2. Öğretim Çağındaki Öğrencilere Yeni Harflerin Öğretilmesi

Önceki öğretim dönemlerinden farklı olarak 1928-1929 öğretim yılında Milli Eğitim Bakanlığı bünyesindeki bütün okullarda ve Darülfünun'da yeni yazının öğrencilere öğretilmesi gerektiği üzerinde durulmuştur. Bu sebeple Maarif Vekâleti vilayetlere bir genelge göndererek yeni yazının nasıl öğretileceği hususuna açıklık getirmiştir. Öğrenciler yeni alfabe ile okuyup yazmayı öğrendikten sonra kendi sınıflarına ait yeni harflerle basılmış ders kitaplarını okuyabileceklerdi.⁸⁶ Talim ve Terbiye Dairesi bu ders senesi başından itibaren bütün ilk mekteplerin birinci sınıflarında yalnız Türk harfleri ile tedrisat yapılmasına karar vermiştir. Bu maksatla eylül ayı başından itibaren tüm merkezlerde muallim kursları açılmış, ilk mektep muallimlerinin bu kurslara katılımı zorunlu tutulmuştur. Milli Eğitim Bakanlığı'nca yeni harflerle neşriyatın basılmasına başlanmış, devlet matbaasına Emil Zola'nın Hakikat romanının Reşat Nuri Bey tarafından yapılmış tercümesiyle *Gök Yaprak* tercümesinin basımı ve neşri emredilmiştir.⁸⁷

Konya'da 1928-1929 yılı ilk mekteplerde eğitimin 15 Ekimde başlanacağı belirtilen tarihlerde görev yerlerinde bulunmayan öğretmenlerin görevden çekilmiş sayılacakları duyurulmuştur.⁸⁸ Bu döneme ait Maarif Emini Nevzat Bey, Babalık gazetesine yaptığı mülakatta şu bilgileri vermektedir: “İlimizde eğitimimizin daha iyi hal alması için ilk mektep inşaatları devam etmektedir. Bu sene ilk mektep kadrolarımıza 49 öğretmen dâhil olmuştur. A kurslarına Afyonkarahisar, Aksaray, Kütahya, Eskişehir, Bilecik vilayetlerinden gelerek başarılı olan öğretmenler merkezdeki ihtiyacın büyük çoğunluğunu kapatmıştır. Köy ilk mektep inşaatları sürmektedir. İlk mekteplerimize devam eden yavrularımızdan yardıma muhtaç olanlar Himaye-yi Etfal ve Hilâli Ahmer gibi hayır kurumlarının yardımıyla eğitimlerini sürdüreceklerdir. İlimiz mıntıkasında orta tahsil mektepleri için de muallimler yetişmiş olup, okullar açılınca dersler yeni harflerle verilecektir.”⁸⁹ 19 Kasım 1928 tarihli Babalık gazetesinde Konya'da yeni harfler hakkındaki faaliyetin hararetle devam ettiği, orta mekteplerde eğitimin yeni harflerle yapıldığı, kitap eksikliği yüzünden biraz zorluk çekiliyorsa da birçok mektebin kitabının basılmakta olduğu belirtilmiş, fakat kızıl hastalığı

⁸⁵ Numune Çiftliğinden Kurs, **Babalık**, Yıl: 18, Sayı: 2795, (17 Eylül 1928), s. 2., Hastanede İmtihan, **Babalık**, Yıl: 18, Sayı: 2860, (3 Aralık 1928), s. 1., Bkz. Ek 20.

⁸⁶ Sarısamam, **a.g.e.**, s. 107.

⁸⁷ İlk Mektepler, **Babalık**, Yıl: 18, Sayı: 2778, (23 Ağustos 1928), s. 1. Bkz. Ek 11.

⁸⁸ Konya Maarif Müdürlüğünden, **Babalık**, Yıl: 18, Sayı: 2815, (10 Ekim 1928), s. 4.

⁸⁹ İlk Mektepler-Vaziyetleri, **Babalık**, Yıl: 18, Sayı: 2798, (20 Eylül 1928), s. 2.

nedeniyle mekteplerin kasım ayının yirmisine kadar kapalı kalmasından dolayı eğitimin olumsuz etkilendiği duyurulmuştur.⁹⁰

Konya Maarif Müdürlüğü tarafından Karakurt mahallesinde, Karakurt mektebi unvanıyla, yine Sakyatan köyünde köylünün arzusu üzerine ilk mektep inşa edilerek açılmıştır. Ereğli'nin Dorular köyünde de ilk mektebin yanında Akşehir'de ikmal mektebinin eksikliğini tespit eden Maarif Müdürü Hasip Bey tarafından orta dereceli ikmal mektebinin açıldığı bilinmektedir.⁹¹

Ortaokullarda ve öğretmen okullarındaki idareciler ve öğretmenler ilk iş olarak Türkçe derslerinde yeni harflerin öğretilmesi meselesiyle meşgul olacaklardı. Öğretmenler yeni harflerin öğretilmesinden sonra derse başlayacaklardı. Bu da okulların açıldığı ilk on beş günün yeni harflerin öğretilmesine ayrılması gerektiği anlamına gelmektedir. Maarif Vekâleti, kısa bir süre içerisinde okullarda yeni harflerin öğretilmesi ve öğretimin yeni usulle devamı konusunda gerekli tedbirleri alırken bir yandan da denetim mekanizmasını devreye sokmuştur. Bu konuda eğitim öğretimin başlamasından itibaren ikinci ayın sonunda öğretmenlerin yeni harflerle eğitimindeki başarı düzeylerinin maarif emanetleri tarafından bakanlığa bildirmeleri istenmiştir. Burada bakanlık da kendi müfettişleri aracılığıyla taşrada yeni harfler konusunda öğretimin denetimi ve yakından takibini sağlamış oluyordu.⁹²

Konya basınında yeni harflerin öğretilmesi konusundaki haberler daha çok öğretmen ve memurlar ile halkın eğitime yönelik olmuştur. Basında okul çağındaki öğrencilere yeni harflerin öğretilmesinde, kızıl hastalığı dolayısıyla eğitime bir süre ara verilmesi haricinde, Konya bölgesinde ilk ve orta öğretim düzeyinde herhangi bir aksaklığın çıkmadığı söylenebilir.

2.3. Halk İçin Açılan Yeni Harf Kursları

Harf inkılâbı uygulama süreci içerisinde eğitim teşkilatının dışında Cumhuriyet Halk Fırkası, Türk Ocağı, Muallimler Birliği, Tıp Birliği gibi siyasal/kültürel kuruluşların da büyük katkıları olmuştur. Bu kuruluşlara ek olarak bakanlıklara bağlı birimlerin kendi personelleri için açtıkları kurslar dışında halk için de kurslar açtıkları bilinmektedir. Kadastroda veya Adalet Bakanlığı'na bağlı olan Konya hapishanesindeki tutuklu ve hükümlüler için açılan kurslar bunlara örnektir. Ayrıca Konya'da yeni harflerin halka ve çalışanlarına öğretilmesinde

⁹⁰ Yeni Harfler Faaliyeti, **Babalık**, Yıl: 18, Sayı: 2848, (19 Kasım 1928), s. 3.

⁹¹ Sakyatan'da Mektep, **Babalık**, Yıl: 18, Sayı: 2829, (26 Ekim 1928), s. 3., Akşehir'de İkmal Mektebi, **Babalık**, Yıl: 18, Sayı: 2842, (12 Kasım 1928), s. 3.

⁹² Sarısamam, **a.g.e.**, s. 107.

hastahane, Sanatkârlar Gücü, İdman Yurdu ve askerlik dairesinin de bu süreçte olumlu katkıları olmuştur.

Konya’da halka yönelik ilk kurs, Maarif Müdürlüğü tarafından 20 Ağustos 1928 Pazartesi günü, yeni harflerin usul ve kurallarını öğretmek için Gazi Mustafa Kemal Mektebi’nde açılmış, eğitimin pazartesi ve perşembe günleri on yedi buçuktan on sekiz buçuğa kadar verileceği duyurulmuştur.⁹³ İlerleyen tarihlerde yine Maarif Müdürlüğü tarafından Karakurt mahallesindeki Karakurt Mektebi’nde ve Ulurmak ilk mektebinde halka yönelik kurslar açılmıştır. Erkek Muallim Mektebinin karşısındaki Tatbikat Mektebi binasında açılan halka yönelik kursun Perşembe ve Cuma günlerinin dışında saat on dokuzdan yirmiye kadar ders vereceği duyurulmuştur.⁹⁴

Halk kursları içerisinde, Konya’da hanımlara yönelik kurslara ayrı bir ehemmiyet verildiği görülmektedir. Maarif Müdürlüğü, 31 Kasım Çarşamba günü başlamak üzere, Alaaddin civarında Gazi Mustafa Kemal Mektebi ve Sarı Yakup civarında Hâkimiyeti Milliye Mektebi ve İsmet Paşa Mektebi binalarında birer yeni harf kursu açmıştır. Her biri ikişer şubeden oluşan bu şubenin birincisine yeni harfi hiç tanımayanlar, ikinci şubeye ise tanıyanlar devam etmiştir. Eğitimin cumartesi, pazartesi ve Çarşamba günleri on dörtten on beşe kadar yapılacağı belirtilmiştir.⁹⁵ Daha sonra hanımlar için açılan bu kurslara Mahmut Şevket Paşa İlk Mektebi ve Topraklık İl Mektebi’nde açılan kurslar da eklenmiştir.⁹⁶

Harf inkılâbı çalışmalarına başlarken Türk Ocakları halkın fikren buna hazırlanmasında, kurslar açarak eğitim seferberliğinin başlatılmasında ilk adımın atılması ve öğretici kadronun oluşturulması yönünden önemli bir görev üstlenmiştir.⁹⁷ Türk Ocağı’nın yayın organı olan Türk Yurdu dergisi harf inkılâbı çalışmalarına haber ve yazıları ile destek olarak bir sorumluluk üslenmiştir. Bu konuda Türk Yurdu’nda Haziran 1928 tarihinden itibaren yedi sayıda on haber ve makale yayınlanmıştır. Böylece Türk Ocakları harf inkılâbı konusunda kamuoyu yaratma, Anadolu’da açılmış olan şubeleri aracılığıyla okuma yazma kursları açma yoluyla çalışmalarda fiilen rol oynamış ve önemli yararlar sağlamıştır. Bu bağlamda Türkiye genelinde Türk Ocağı tarafından ilk kurs 15 Ağustos’ta Kastamonu’nun Cide ilçesinde ve Kula’da, 16 Ağustos’ta Elmalı’da, 18 Ağustos’ta Gönen’de açılmış ve diğer

⁹³ Yeni Harfler Kursu, **Babalık**, Yıl: 18, Sayı: 2776, (21 Ağustos 1928), s. 4.

⁹⁴ Hanımların Nazarı Dikkatine, Maarif Müdürlüğünden, **Babalık**, Yıl: 18, Sayı: 2842, (12 Kasım 1928), s. 3.

⁹⁵ Hanımlara Mahsus Kurslar, **Babalık**, Yıl: 18, Sayı: 2832, (29 Ekim 1928), s. 3.

⁹⁶ Altı Kurs, **Babalık**, Yıl: 18, Sayı: 2842, (12 Kasım 1928), s. 3.

⁹⁷ Tekin, **a.g.e.**, s. 70.

Türk Ocakları bunları izlemiştir. 1928 yılı Ağustos ayında 250 Türk Ocağı şubesinde elli bin kadar kişiye yeni harfler kursu açılmıştır.⁹⁸

Bu gelişmelere paralel olarak Konya Türk Ocağı da 21 Ağustos Salı günü ocak binasında iki şube olmak üzere halka yönelik bir kurs açmıştır. pazar ve salı günleri saat on altıdan on yediye kadar düzenlenen kurstaki birinci şubeye okuma bilmeyenlerin ikinci şubeye ise okuma bilenlerin katılacağı belirtilmiştir. Türk Ocağı'nda açılan kursun ilk dersi Salı günü öğleden sonra ocak reisi Şaban Sırrı Bey'in nezareti altında Babalık Gazetesi Başyazarı Muzaffer Hamit ve Kız Orta Mektebi Türkçe öğretmeni Saime Hanım tarafından verilmiştir.⁹⁹ 9 Eylül'de Türk Ocağı'ndaki halka yönelik derste, Konya mebuslarından Kazım Hüsnü, Refik, Mustafa Feyzi Bey'ler, Aksaray mebusu Musa Kazım Bey ile Defterdar Fahri, Belediye Reisi Halis Bey, Türk Ocağı, Ticaret Odası ve Hilâl-i Ahmer Cemiyetleri Reisleri Şaban Sırrı, Kulbaşızade Nuri Yemeni, Mustafa Şevki Beylerle Defterdar Cevat, Eczacı Hulusi, belediye azasından Mecidiye Zade Ramiz, Ali Rıza Bey'ler, Belediye Reisi Muavini Nuri, Doktor Nuri, Alati Ziraiye Şirketi Müdürü Tahir Bey ve diğer birçok memleket münevveri hazır bulunmuş, burada Konya Valisi İzzet Bey kursiyerlere yeni harf dersi vermiştir.¹⁰⁰

Türk Ocağı'nda açılan kursların ilk kısmı kasım ayı içerisinde son bulmuş, aralık ayı başından itibaren ikinci devre kursların başlayacağı duyurulmuştur. Mevsim icabı ve günlerin kısalığından dolayı yeni kursların akşamdan sonra verileceği ve müracaatların ocak binasına yapılması gerektiği duyurulmuştur. Ayrıca Aralık başından itibaren hanımlar için de bir kurs açılmış, hanımların akşamları gelemeyeceği dikkate alınarak eğitimin gündüzleri verileceği belirtilmiştir.¹⁰¹

Cumhuriyet Halk Partisi Konya Mutemetliği'nin de Konya'da halk için kurslar açtığı görülür. Fırka, 15 Eylül Cumartesiden itibaren biri İsmet Paşa Mektebi binasında, diğeri Hakimiyeti Milliye Mektebi binasında, üçüncüsü de Alaaddin Tepesi'ndeki fırka binasında olmak üzere ikişer derece ve sınıflı birer kurs açmış, birinci sınıfa yeni harfleri tanımayanların, ikinci sınıfa bu harfleri bilenlerin kabul edileceğini, eğitimin ise perşembe ve cuma günlerinin dışında yirmiden yirmi ikiye kadar olacağını duyurmuştur.¹⁰² Cumhuriyet Halk Partisi Konya Mutemetliği ilerleyen tarihlerde Alaaddin Tepesi'ndeki fırka binasında

⁹⁸ Tekin, a.g.e. , ss. 78-79.

⁹⁹ Yeni Harfler Kursu, **Babalık**, Yıl: 18: Sayı: 2778, (23 Ağustos 1928), s. 3.

¹⁰⁰ Yeni Harflerimiz Hakkında Mühim Bir İçtima, **Babalık**, Yıl: 18: Sayı: 2790, (11 Eylül 1928), s. 2.

¹⁰¹ Yeni Kurslar, **Babalık**, Yıl: 18: Sayı: 2858, (30 Kasım 1928), s. 4.

¹⁰² Yeni Kurslar, **Babalık**, Yıl:18: Sayı: 2796, (17 Eylül 1928), s. 1.

hanımlar için biri yeni harfleri tanıyanlara diğeri yeni harfleri biraz tanıyanlara yönelik iki dereceli iki harf kursu açmıştır. Eğitimin kasım ayının üçüncü cumartesi günü başlayacağı, haftada cumartesi, pazartesi ve çarşamba günleri ders yapılacağı, kursu bitirenlere birer vesika verileceği duyurulmuştur.¹⁰³

Bir diğ er önemli kurs faaliyeti ise Muallimler Birliği ve Tıp Birliği tarafından yapılan halka yönelik faaliyetlerdir. Muallimler Birliği, eylül ayı sonundan itibaren birlik binasında saat sekizden dokuza kadar yeni harflerimizle erkek lisesi tarih muallimi Ferid Bey tarafından yeni harf kursu verileceğini duyurmuştur.¹⁰⁴ Konya Tıp Birliği ise, eylül ayı içerisinde ordu müfettişliği karşısındaki binasında cumartesi ve çarşamba günleri öğleden sonra saat beşte halka yönelik yeni harf kursları düzenlemiştir.¹⁰⁵

Tüm bu faaliyetlerin yanında 15 Kasımda, Konya Hapishanesindeki mahkûmlara, hapishane muallimlerinden Gazi Mustafa Kemal Mektebi Müdürü Can, Hâkimiyeti Milliye Mektebi Müdürü Süleyman Sırrı Bey'lerin daveti üzerine Dumlupınar Mektebi müdürü Selahaddin Bey tarafından yeni harflerle ilgili bir konferans verilmiştir.¹⁰⁶ Bu bilgiler ışığında hapishanede konferans öncesinde yeni harf kursları düzenlendiği anlaşılmaktadır. Babalık Gazetesi'nde ayrıca Sanatkârlar Gücü Spor Kulübü'nde iki gece,¹⁰⁷ İdman Yurdunda yurt azalarına cumartesi ve çarşamba günleri saat yirmi buçukta ders verileceği haberleri yayınlanmıştır. Ayrıca bu haberde askerlik şubesi emrindeki askerlere ve halka yeni harflerin kaideleri ve kaligrafisi hüs-n-ü hat konularında kurs düzenlediğini duyurulmuştur.¹⁰⁸

1928 yılı Eylül ayında Konya'da açılan ve devam eden kurs ve dersanelerin köylere kadar uzandığı anlaşılmaktadır. Konya Babalık Gazetesi haberine göre, Konya Maarif Emaneti, köylerde yeni harfleri öğretmek üzere köylü kursları açmak üzere talimatname düzenlemiş ve talimi maarif müdürlüğüne bildirmiştir. Bu talimatnameye göre:

1-Resmi mektebi ve muallimi bulunmayan köylerde yeni harflerin öğretilmesi için kaza merkezlerinde köylü kursları açılacaktır.

2-Bu kurslara her köyden 20-30 yaşında uyanık ve kabiliyetli üç köylü iştirak edecektir. Bunlar ihtiyar heyetince veya köy gençleri arasından seçilecektir.

3-Köylü kurslarına azami 60 köylü devam edebilecektir.

¹⁰³ Hanımlara Kurs, **Babalık**, Yıl: 18, Sayı: 2836, (5 Kasım 1928), s. 4.

¹⁰⁴ Muallimler Birliğinden, **Babalık**, Yıl: 18, Sayı: 2803, (26 Eylül 1928), s. 4.

¹⁰⁵ Serbest Dersler, **Babalık**, Yıl: 18, Sayı: 2787, (5 Eylül 1928), s. 4.

¹⁰⁶ Hapishanede Konferans, **Babalık**, Yıl: 18, Sayı: 2846, (16 Kasım 1928), s. 3.

¹⁰⁷ Sanatkârlar Gücü'nde Kurs, **Babalık**, Yıl: 18, Sayı: 2781, (26 Ağustos 1928), s. 3.

¹⁰⁸ İdman Yurdunda, Yeni Harfler, **Babalık**, Yıl: 18, Sayı: 2779, (24 Ağustos 1928), s. 3.

4-Köylü kurslarına köylüler, ilk tedrisat müfettişleri maarif memurlarından oluşan bir heyet tarafından düzenlenecek sıra cetveline göre kursa çağırılacaklardır.

5-Kurslar en az 20, en çok 30 gün sürecektir. Bu sürenin sonunda maarif idaresinden kapalı zarf içerisinde gönderilecek bir parça imla şeklinde sınava tabi tutulacaklardır.

6-Kurslarda başarılı olanlar, köylerinde gece halk dershanesi açacaklar ve köyelerine yeni harfleri öğreteceklerdir. Bunların mesaisi kaymakamlık ve maarif memurluğu tarafından takip edilecek ve alınan neticeler maarif idaresine bildirilecektir. İlk tedrisat müfettişleri, mektebi bulunan köylerin civarındaki mektepsiz köylere de uğrayarak vaziyetlerini ve faaliyetlerini tetkik edeceklerdir.

7-Umumi kursların muallimleri, muallimlere mahsus kurslardan yetişenler arasından seçilecek ve emanetçe tayin olunacaktır.

8-Kaza merkezlerine toplanan köylülerin ihtiyaç ve istirahatlarının temini konusunda kazanın hükümet yetkilileri azami kolaylık gösterecektir.¹⁰⁹

Konya’da köylü kurslarıyla ilgili farklı zamanlarda Babalık Gazetesi’nde farklı haberler yer almıştır. Mektebi ve muallimi bulunan köylerde yeni harf kurslarının açıldığı, köylülerin büyük bir istekle kurslara devam ettikleri, muallimi ve mektebi bulunmayan köylerin ise kurs hazırlıklarının devam ettiği bildirilmiştir.¹¹⁰

Ereğli’nin Gölviran köyünden Babalık gazetesine elli altı imza ile gönderilen mektupta; “Bize yeni bir mektep binası kazandıran ve köyümüzün eğitimi için gayret sarf eden Ömer Lütfi Bey’e köylümüşe kısa zamanda yeni harfleri öğrettiği için teşekkür ederiz.” ifadelerine yer verilmiştir.¹¹¹ Dönemin köylü kursları hakkında bizlere bilgi veren, Konya’nın Hatıp köyü, ismini zikretmeyen mualliminin Babalık Gazetesi Müdürlüğüne yazmış olduğu bir mektup bulunmaktadır. Mektupta şu ifadelere yer verilmiştir:

“Muallimi bulunduğum Hatıp karyesi ahali yeni harfleri öğrenmek üzere bütün kuvvetlerini sarf ederek yetmiş yaşındakiler bile halk dershanelerine birbirleriyle rekabet edercesine koşmaktadırlar. Karyede ilk kursu açtığımda hiçbirisi bu kurslara gelmemekte idi. İhtiyar heyeti vasıtasıyla cuma günü toplanarak cehaletin kötülüğü, ilmin fazileti hakkında verilen bir konferanstan sonra bütün umum heyecana gelerek akşam yeni harflerimizi öğrenmek üzere mektebe koşmaya başladılar. Hele bir iki ders sonra harf ve kelimeleri hiç

¹⁰⁹ Faideli Bir Tedbir, **Babalık**, Yıl: 18, Sayı: 2810, (4 Ekim 1928), s. 3.

¹¹⁰ Köylerde Kurslar, **Babalık**, Yıl: 18, Sayı: 2829, (26 Ekim 1928), s. 3.

¹¹¹ Yeni Harf Faaliyeti, **Babalık**, Yıl: 18, Sayı: 2846, (16 Kasım 1928), s.1., Bkz. Ek 18.

ümit etmedikleri halde öğrenince gündüzleri bile mühim işlerini bırakarak bendenizi taciz etmekte ve akşamı sabırsızlıkla beklemektedirler. Yeni harflerimizin kolaylığını gören karye ahalisi bir an evvel öğrenmeleri için ellerinde defter kalemleri olduğu halde çifte giderek tarlada istirahat zamanlarında bile aldıkları dersi ve vazifelerini yaptıklarını görerek bizzat gururlandım. Halk Gazi Paşa'mıza bu kolay harfleri icat ettiği için teşekkürler ederek uzun ömürlü mağmur olmasına dua etmektedirler. Yalnız ahalimizin kalpleri sızlatacak şekilde fakir ve zor durumda buldukları hesapla defter ve kitap ihtiyaçlarını tedarikten acizdirler. Hükümeti celilemiz bu gibi ilim için bütün kuvvetlerini sarf eden zavallı kimselere yardım ederse, daha ziyade heveskâr olacaklarını arz eylerim.”¹¹²

Konya'daki kurs faaliyetleri kesintisiz bir şekilde Halk Dershanelerine dönüştürülmüş eğitim öğretime 15 Eylül cumartesi gününden itibaren geçen yılki mekteplerde başlanmıştır.¹¹³ 19 Kasım'da Maarif Müfettişi Zeki Bey, Ulurmak'tan Sedirler'e kadar devam eden muhtelif yerlerdeki halk dershanelerini ve buralarda verilen dersleri teftiş etmiş, gördüğü çalışmalar karşısında oldukça memnun kalmıştır. İlk önce Dumlupınar Mektebi'ne giden Maarif Müfettişi Zeki Bey, mektep müdürü Selahaddin Bey ve bir muallimin derslerinde bulunmuştur. Dumlupınar Mektebinde Selahaddin Bey biraz bilenlerin sınıfına, diğer muallim hiç bilmeyenlerin sınıfına ders vermektedirler. Maarif müfettişi Zeki Bey İsmet Paşa Mektebi'nde de aynı gayret ve canlılığa şahit olmuştur. Mektep müdürü Muhiddin Bey ve dört muallim bu mektepte ders vermektedirler. Bu dört sınıftaki talebeler de teftiş edilmiş, bir kısım parçalar okutulmuş ve yazdırılmış, tüm öğrenciler tahmin edilenden daha fazla gayretli ve başarılı bulunmuşlardır.¹¹⁴

2.4. İlçelerdeki Yeni Harfler Faaliyeti

Harf İnkılâbı sırasında öncelikle vilayet merkezinde, daha sonra ilçelerde uygulamalar gerçekleştirilmiştir. İlçelerde açılacak kurslarda öncelikle ilköğretim müfettişleri görevlendirilecekti. İlköğretim müfettişlerinin yeterli gelmemesi halinde ilçe merkezlerindeki en ehliyetli öğretmenler şehir merkezlerine getirilerek kurs vermeye yeterli oldukları anlaşıldığı takdirde ilçelerde görevlendirilecekti. Yetersiz görülenler ise, gerekli eğitim verildikten ve yeterli oldukları anlaşıldıktan sonra ilçelere gönderileceklerdi. İlçelerde ehliyetli öğretmen bulunamaması halinde merkezden öğretmen gönderilecekti. Yeni harfleri öğretmeye muktedir hiçbir ilköğretim müfettişi merkezde kalamayacak, derhal

¹¹² Köylerde Yeni Harfler, **Babalık**, Yıl: 18, Sayı: 2827, (24 Ekim 1928), s. 3.

¹¹³ Konya Maarif Müdürlüğünden, **Babalık**, Yıl: 18, Sayı: 2793, (14 Eylül 1928), s. 3.

¹¹⁴ Halk Dershaneleri, **Babalık**, Yıl: 18, Sayı: 2850, (21 Kasım 1928), s. 1., Bkz. Ek 19.

görevlendirildikleri ilçe kaymakamlarıyla temasa geçerek alınacak tedbirlerle birlikte eğitime başlayacaklardı. Maarif eminliklerinin ikamet ettikleri vilayetteki eğitim faaliyetini düzenledikten sonra, bizzat görev alanlarına giren diğer vilayet merkezlerini de dolaşıp uygulamadaki durumu denetleyerek bir rapor ile görüş ve düşüncelerini bakanlığa bildirmeleri de istenmekteydi.¹¹⁵

Konya ilçelerinde ilk kursun Akşehir’de açıldığı görülür. 1 Eylül itibariyle Akşehir’de Cumhuriyet Mektebi’nde muhtelif şubeler açılmış, başmuallim Osman Niyazi, muallim Salih DüNDAR, Hasan Hilmi ve dış tabibi Osman Bey’lerin mesaisiyle açılan halk dershanelerine devam eden 200 talebenin az bir zamanda büyük başarılar gösterdiği görülmüştür. Yine 1 Eylül’den itibaren Türk Ocağı’nda Kaymakam Raif, Belediye doktoru Aziz Kamil, maliyede avukat Şevki Bey’ler tarafından birer dersane açılarak yeni harfler memurlara öğretilmeye başlanmıştır.¹¹⁶

Ereğli ilçesinde yeni harf kurslarının daha kapsamlı yürütüldüğünü görüyoruz. Ereğli’de, “Yeni Harf Kursu Tanzim İdare ve Temsil komisyonu” adıyla bir heyet oluşturulmuş ve faaliyetine başlamıştır. Heyeti teşkil edenlerin isimleri şunlardır: Kaymakam Bey, İlk mektep müfettişi Cavit Bey, aza askerlik şube reisi Asaf Bey, aza hukuk hâkimi Kazım Kara, aza savcı Tefik, aza jandarma kumandanı Hilmi, aza Halk Fırkası mutemedi Osman, aza Belediye Başkanı Avni Salim, aza tayyare cemiyeti reisi Osman, aza Türk Ocağı reisi Baki, aza Hilali Ahmer reisi Doktor Necdet, aza maharet odası reisi Ziyaeddin, aza ziraat odası reisi Derviş, aza maarif memuru Abdürrahim, aza Muallimler Birliği reisi Fethi Bülent, aza mal müdürü Remzi, Eczacı Sami ve Kâtip muallim Fethi Bey. Komisyon aynı zamanda 19 Eylül’den geçerli olmak üzere aşağıdaki kararları almıştır:

1-Sadece memurlardan oluşan iki dereceli bir kurs açılacaktır.

2-Kasaba merkez ihtiyar heyeti, jandarma ve odacılardan mürekkep bir dereceli ayrı bir dersane açılacaktır.

3-Mektebi olmayan çevre köylerden kabiliyetli üçer talebe getirilerek ayrıca bir dereceli bir kurs açılacaktır.

4-Hal için de bir dereceli bir kurs açılacaktır.

5-Eczacı Sami Bey, saat sekizden dokuzaya kadar hapishanedeki mahkûmlara yeni harfleri öğretmeye memur edilmiştir.

¹¹⁵ Sarısamam, a.g.e. , ss. 105-106.

¹¹⁶ Akşehir’de Yeni Harfler, **Babalık**, Yıl: 18, Sayı: 2786, (4 Eylül 1928), s. 3.

6-Civar köy muhtarlarının bağlı oldukları kaza ve nahiyeye devamları mecburdur.

7-Merkez kaza mahalleleri, civar köy ihtiyar heyetini İsmet Paşa Mektebi'nde maarif memuru Abdurrahman Bey, esnaf ve halkı Türk Ocağı'nda Eczacı Sami Bey, memurlardan hiç bilmeyenleri muallim Fettah Bey ve biraz bilenleri ise muallim Fethi Bey'ler eğiteceklerdir.

8-Köyden gelecekler için eski kız mektebi tahsis edilmiştir. Bu binanın anahtarının komisyona teslimi ait olduğu daireden rica edilecektir.

9-Memur'ın için ders süresi on üçten on dört buçuğa kadardır. Kasaba ve köyler ihtiyar heyeti kursu ile halk kursu, saat on dokuzdan yirmi bire kadardır. Cuma günleri tatildir.

10-Elifba levhaları getirilerek halkın dikkatini çekecek noktalara konulacak, levhaların masrafları belediyece temin edilecektir.

11-Gece dersaneleri masrafları için vilayetten tahsisat talep edilecektir, demirbaş eşya ve tenvirat(aydınlatma işi) beldeden temin edilecektir.

12-Kayıt işlemi ve her hafta kaymakamlığa, ilköğretim müfettişliğine, maarif memurluğuna verilecek rapor işleriyle kâtip Fethi Bey meşgul olacaktır.

13-Daire reisleri emri altındaki memurların isimlerini komisyona bildirecek ve devamlarını yakından takip edeceklerdir.

14-Komasyon her hafta çarşamba günü saat onda toplanacak, haftalık mesai sonunda gelecek haftalar için alınacak tedbirler üzerinde konuşulacaktır.

15-Merkez kaza ve köyler ihtiyar heyetiyle nahiyeye merkezlerine bu kararın tebliğine komasyon reisi memurdur.¹¹⁷

Babalık Gazetesi, "Kadınhanı Mektebi" başlıklı yazısında; "23 Eylülde Vali İzzet Bey, mebuslardan Musa Kâzım, Kazım Hüsnü, Tevfik Fikret, Ümmü Hazim, Hüsnü Mustafa, ziraat mühendisi Hamdi Bey'ler yeni açılan kursları ziyaret ederek, on gün gibi kısa bir sürede yeni harfleri kurallarıyla yazan öğrencileri görünce hayretlerini gizleyememişler, kaymakam Sadettin Bey başta olmak üzere muallim doktor Hıfzı Kamil maarif memuru Hüsnü Bey'leri tebrik ederek halka elifbalar dağıtmışlardır."¹¹⁸ bilgilerine yer vermiştir.

İlgin'da Kaymakam Fehmi Bey'in girişimleriyle muallim Memduh Yavuz Bey ve muallim Afşin Bey, Türk Ocağı'nda gece yedi buçuktan dokuz buçuğa kadar ve gündüz olmak üzere açtıkları kurslarla devlet dairesi reis ve memurlarına ve halk kütlesine yeni

¹¹⁷ Ereğli'de Faaliyet, **Babalık**, Yıl: 18, Sayı: 2801, (24 Eylül 1928), s. 3.

¹¹⁸ Kadınhanı Mektebi, **Babalık**, Yıl: 18, Sayı: 2802, (25 Eylül 1928), s. 2.

harfleri öğretmek için yoğun çaba sarf etmişlerdir. Ayrancı'da ise muallim Ramazan Şükrü Bey tarafından gece nahiyeye halkına kurslar düzenlenmiştir.¹¹⁹

Ermenek'te eylül başında yeni harfleri öğretmek için Muallimler Birliği tarafından açılan kursta Hıfzı Ekmel Bey, Halk Fırkası tarafından açılan kursta Belde Reisi Emin Hami Bey'ler ders vermişlerdir.¹²⁰ Bozkır'da ise, mektep muallimi Halim Bey akşam saatlerinde iki saat hükümet binasında memurlara ve halka yönelik yeni harf kursu düzenlemiştir.¹²¹ Tüm bunların yanında Karacaviran'da ve Çumra Belediye Reisi Rakım Bey'in Babalık Gazetesi'ne yazdığı mektuba göre Çumra'da müteaddit yeni harf kursları açıldığı bilinmektedir.¹²²

2.5. Konya Valisi ve Milletvekillerinin Çalışmaları

Yeni harflerin öğretilmesinde kapsam, devlet memurlarının ötesinde esnaf, tüccar ve halka doğru yayılınca Cumhuriyet Halk Fırkası Genel Sekreterliği'nin seçmenlerin konu hakkında bilgilendirilerek teşvik edilmesine yönelik politikası çerçevesinde, milletvekilleri kamuoyunu hazırlamak için seferber olmuşlardır.¹²³ Alfabe çalışmalarının tamamlanmasından hemen sonra Mustafa Kemal, milletvekillerinden seçim bölgelerine giderek halkın yeni harfleri öğrenmesinin sağlanması için gerekli tedbirleri almalarını istemiştir.¹²⁴ Bu konuda Cumhuriyet Halk Fırkası Riyasetinden yapılan açıklamada, milletvekillerinin seçim bölgelerine derhal hareketle "...Büyük Millet Meclisi açılmadan evvel daire-i intihâbiyelerine giderek yeni yazının tamimi ile meşgul olmaları..." istenmiştir.¹²⁵

1927-1931 yılları arasında TBMM 3. Dönem Konya milletvekilleri olarak Kâzım Hüsnü Bey, Tevfik Fikret Bey, Mustafa Feyzi Bey, Musa Kazım Bey, Kara Hafız Zade Mustafa Bey, Ahmet Hamdi Bey, Naim Hazım Bey, Fuat Bey, Refik Bey, Nevzat Bey, Kemal Zaim Bey, Hüsnü Bey ve Hacı Bekir Bey görev yapmışlardır.¹²⁶ Konya milletvekilleri yeni harflerin öğretilmesi hususunda durumu yerinde görmek, incelemelerde bulunmak ve seçim bölgelerini aydınlatmak için 1 Eylül'den itibaren seçim çevrelerine gelmeye başlamışlardır. Konya'ya gelen milletvekillerinin yeni harf çalışmalarında Konya Valisi İzzet Bey ile ortak hareket ettiklerini görüyoruz. İlk olarak 9 Eylülde Türk Ocağı'nda, Konya mebusları Kazım

¹¹⁹ Ilgın'da Yeni Harfler Kursları, Ayrancı'da Faaliyet, **Babalık**, Yıl: 18, Sayı: 2790, (11 Eylül 1928), s. 3.

¹²⁰ Ermenek'te Kurslar, **Babalık**, Yıl: 18, Sayı: 2796, (17 Eylül 1928), s. 2.

¹²¹ Bozkır'da Yeni Harfler, **Babalık**, Yıl: 18, Sayı: 2857, (29 Kasım 1928), s. 2.

¹²² Karacaviran'da Bir İçtima, **Babalık**, Yıl: 18, Sayı: 2798, (20 Eylül 1928), s. 2. Çumra'da Kurslar, **Babalık**, Yıl: 18, Sayı: 2797, (19 Eylül 1928), s. 3.

¹²³ Mete Tunçay, **Türkiye Cumhuriyeti'nde Tek Parti Yönetiminin Kurulması** (1923-1931), Yurt Yayınları, Ankara, 1981, s. 231.

¹²⁴ Tekin, **a.g.e.**, s. 39.

¹²⁵ Yılmaz, **a.g.e.**, s. 46.

¹²⁶ Vali ve Mebuslarımızın Faaliyeti, **Babalık**, Yıl: 18, Sayı: 2798, (20 Eylül 1928), s. 3., Bkz. Ek 17.

Hüsnü, Tevfik Fikret ve Mustafa Feyzi Beyler, yeni harflerin öğretilmesiyle ilgili Aksaray mebusu Musa Kazım Bey'le Konya valisi İzzet Bey, defterdar Fahri, Belediye Reisi Halis Bey, Türk Ocağı, Ticaret Odası, Hilali Ahmer Tayyare Cemiyetleri reisi Şaban Sırrı, Kulbaşızade Nuri Yemeni, Mustafa Şevki Bey'lerle defterdar Cevat, Eczacı Hulusi, belediye azasından Mecidiye Zade Ramiz, Ali Rıza Bey'ler, belediye reisi muavini Nuri, Doktor Nuri, zirai aletler şirketi müdürü Tahir Bey'in de katıldığı bir toplantı yapmışlardır. Bu toplantıda hazır bulunanlara Konya Valisi İzzet Bey tarafından yeni Türk harflerinin faydalarından örnekler getirilerek bahsedilmiştir. Merkezde açılan kursların takviyesi köylerde ise yeni harf kurslarının açılması için faaliyete geçilmesi kararı alınmıştır. Türk Ocağı'nda yapılan toplantıdan sonra Vali İzzet Bey'le Kazım Hüsnü Bey, Tevfik Fikret Bey ve Mustafa Feyzi Bey'ler Karaman'a hareket ederek bu bölgede yeni harflerin süratle öğretilmesi için çalışmalarda bulunmuşlardır.¹²⁷ Daha sonra Vali İzzet Bey ve Konya mebusları Kâzım Hüsnü, Musa Kâzım, Kara Hafız Zâde Mustafa, Tevfik Fikret, Ahmet Hamdi, Naim Hazım ve Fuat Bey'ler teşvik ve bilgilendirme yapmak üzere Çumra, İnönü, Cihanbeyli, Akşehir, Argıthanı, Ilgın ve Kadınhanı kaza ve nahiyelerine gitmişler, her mahalde yeni harfler etrafında halka çok faydalı bilgiler sunmuşlardır. Babalık Gazetesi, Konya mebuslarının 20 Eylülde Beyşehir, Seydişehir, Bozkır, Hadim ve Ermenek'e yeni harf faaliyetleri için hareket ettiklerini yazmaktadır. Bilhassa köylere uğranarak konu üzerinde hassasiyetle durulmuş ve köylerde yeni Türk elifbaları dağıtılmıştır.¹²⁸

Babalık Gazetesinin "Kadınhanı Mektebi" başlıklı haberinde, 22 Eylülde Konya Valisi İzzet Bey ve Konya milletvekillerinden Musa Kâzım, Kâzım Hüsnü, Tevfik Fikret, Naim Hazım, Hüsnü Mustafa, Refik Bey ve Ziraat mühendisi Hamdi Bey'in Kadınhanı'na geldikleri, gece ve gündüz devam eden memur ve halk kurslarını ziyaret ettikleri bilgileri yer almaktadır. Kadınhanı halkının harflere gösterdiği alaka ve kısa bir zaman zarfında kurallarıyla Türk harflerini yazanlar karşısında mebuslar hayretlerini; "Kadınhanı'nda gördüğümüz şevk ve gayret ve tahsis yeni harflerle yazı yazmaya üç beş gün zarfında muvaffak olan zekâlarını hayrette bırakmıştır." sözleriyle ifade etmişlerdir. Refik Bey ise düşüncelerini; "Kadınhanı'nda gösterilen muvaffakiyet çok büyük, çok yüksek olup kurslar bir iki ay daha devam ederse Kadınhanı'nda yüzde doksan kişinin yeni Türk elifbasını öğreneceğine katiyen ümit var oldum." şeklinde dile getirmiştir. Hemen hemen her memuru, her kurum reisini ve her sınıf halkı tahta başında imtihan eden mebuslar, gördüğü muvaffakiyetlerden dolayı başta kaymakam Sadettin Bey olmak üzere, yeni harf muallimleri

¹²⁷ Yeni Harflerimiz Hakkında Mühim Bir İçtima, **Babalık**, Yıl: 18, Sayı: 2790, (11 Eylül 1928), s. 2.

¹²⁸ Vali ve Mebuslarımızın Faaliyeti, **Babalık**, Yıl: 18, Sayı: 2798, (20 Eylül 1928), s. 3.

Doktor Hıfzı Kamil ve maarif memuru Hüsni Bey'leri tebrik ederek halka elifbalar dağıtmışlardır.¹²⁹

25 Eylülde Konya Mebusu Refik Bey'in Ilgın'da Türk Ocağı ziyaretinde birçok halk ve memuru imtihan ettikten sonra sekiz on yaşlarında bir çocukla aralarında şu diyalog geçmiştir: Ön sıralarda oturan sekiz on yaşlarında bir çocuğa Refik Bey yeni yazıyı öğrenip öğrenmediğini sorar. Küçük çocuk tereddütsüz bildiğini söyler. Refik Bey'in, " Cesaretin var mı? Yanlışın çıkmayacağına emin misin?" sorusuna çocuk yine tereddütsüz "Evet" cevabını verir ve Refik Bey'in söylediği uzun bir cümleyi güzel ve yanlışsız olarak hızlı bir şekilde yazar. Küçük çocuğun dört gün gibi kısa sürede yeni harfleri öğrenmiş olması Refik Bey tarafından takdirle karşılanır.¹³⁰

28 Eylül Cuma sabahı Konya mebuslarından Etem Hazim Bey Ermenek'i ziyaretinde; "Mekteplerinizde açılan yeni harf kursları gezerek bu kurslarda elde edilen neticeyi çok parlak ve memnuniyet verici bulduk. Ermenek zekâsı ve yüksek irfanı bizce malum ve inkâr edilmez bir gerçektir. Buranın eğitim durumu ve nüfusuna uygun muazzam bir ilk mektep binasına ihtiyacı var. Biz Ermenek'in böyle yüksek irfana sahip olması için çalışacağız." beyanatında bulunmuştur.¹³¹

2.6. Yeni Harfler Sınavı

Harf İnkılâbı süresi içerisinde kurslara katılan ve Yeni Türk harflerini öğrenenler kurs sonunda sınava tabi tutulmuşlardır. Milli Eğitim Bakanlığının isteği üzerine yurt genelinde olduğu gibi Konya merkez ve ilçelerinde de yeni harfleri öğrenenler için sınavları yapmak ve başarılarını değerlendirmek üzere maarif müdürü Hasip Bey başkanlığında, lise müdürü Nejat, lise edebiyat muallimi Hamdi Zade Abdülkadir, lise tarih ve coğrafya muallimi Ferid, lise felsefe ve içtimaiyat muallimi ve kız mektebi ruhiyat muallimi Rahmi, Yeni Fikir Gazetesi ve başyazarı Naci Fikret, erkek muallim mektebi edebiyat muallimi Zühtü, müze müdürü Yusuf, kütüphane memuru Tahir Hasan Rüştü, Babalık Gazetesi başyazarı Muzaffer Hamit Beylerden ibaret bir sınav komisyonu oluşturulmuştur.¹³² Babalık Gazetesi haberlerinde genel olarak memur ve muallim imtihanları haberleri yer almıştır.

Maarif Emini Nevzat Bey'in Babalık Gazetesi'ne 20 Eylül 1928'de verdiği izahatta, A kursu muallim ve memur imtihanında 316 memur ve muallimden 198'i, başarılı

¹²⁹ Kadınhanı Mektebi, **Babalık**, Yıl: 18, Sayı: 2802, (25 Eylül 1928), s. 2.

¹³⁰ Ilgın Mektubu, **Babalık**, Yıl: 18, Sayı: 2803, (26 Eylül 1928), s. 2.

¹³¹ Mebuslarımız Ermenek'te, **Babalık**, Yıl: 18, Sayı: 2813, (8 Ekim 1928), s. 1.

¹³² Söz Derleme Komisyonu, **Babalık**, Yıl: 18, Sayı: 2842, (12 Kasım 1928), s. 2.

olmuşlardır.Yeni harf kurslarında başarılı olan öğretmenler, 16 Eylül'den itibaren Gazi Mustafa Kemal, İsmet Paşa ve Dumlupınar mekteplerinde 516 memur ve müstahdeme yeni harflerin öğretimi için ders vermişlerdir.¹³³ Sınavda başarısız olan memurlara ise 10 gün daha ders gösterileceği belirtilmiştir.¹³⁴

Kasım ayı içerisinde mezuniyet, hastalık, askerlik ve sair sebeplerden dolayı imtihana giremeyen muallimler için Gazi Mustafa Kemal Mektebi'nde saat on bir buçuktan on iki buçuğa kadar kurs açıldığı duyurulmuş,¹³⁵ kaza merkezlerinde müfettişlerin gözetimi altında imtihanlar yapılacağı, imtihan sorularının maarif idaresi tarafından kapalı zarflar içerisinde gönderileceği ve soruların imtihan günü açılacağı, imtihan sonuçlarının maarif idaresine bildirileceği belirtilmiştir.¹³⁶ Memur ve muallimlerden yukarıda bahsedilen sebeplerden dolayı imtihana giremeyenler veya girip de başarılı olamayanlar için Gazi Paşa mektebinde 19 Kasım Pazartesi günü saat on dörtten on altıya kadar imtihan yapılmış, bu imtihanda 150 kişiden yalnız bir kişi başarılı olamamıştır. 19 Kasım Pazartesi günü yapılan imtihana giremeyenler için 27 Kasım Salı günü Gazi Paşa Mektebi'nde saat on dörtte başlamak üzere yeniden imtihan yapılmış, imtihandan önce memurların son yapılacak bu imtihana iyi hazırlanmaları duyurulmuş ve işin ciddiyeti belirtilerek memurlar teşvik edilmeye çalışılmıştır.¹³⁷ 27 Kasım Salı günü yapılan son imtihanda ise 370 memur ve müstahdem sınavda başarılı olarak belgelerini almışlardır.

Memur ve muallim imtihanlarının haricinde kasım ayı içerisinde Konya Hastanesi'nde bütün doktor, memur ve müstahdemler imtihan edilmişler, imtihan memuru Cemil Bey tarafından imtihan evrakları maarif müdürlüğüne teslim edilmiştir.¹³⁸

2.7. Konya Basımı ve Yeni Türk Harfleri

Harf İnkılâbının gerçekleşmesi ve uygulanması sürecinde basına da büyük sorumluluk düşmüştür. Yurt genelinde basın aracılığıyla hem harf inkılâbı süreci kamuoyuna duyurulmuş, hem de vilayetlerdeki gazeteler aracılığıyla okuma yazma konusunda halk teşvik edilmiştir. Burada Konya basınından bahsetmeden ülkedeki basının genel durumu ve bazı illerdeki Harf İnkılâbı ve basın ilişkilerine değinilmiştir.

¹³³ Maarif Emini Nevzat Bey'in Kıymetli İzahatı-Maarifimizdeki Terakki Süratle İnkışaf Ediyor, **Babalık**, Yıl: 18, Sayı: 2798, (20Eylül 1928), ss. 1-2., Bkz. Ek 16.

¹³⁴ Yeni Harf Faaliyetleri, **Babalık**, Yıl: 18, Sayı: 2829, (26 Ekim 1928), s. 3.

¹³⁵ Maarif Müdürlüğünden, **Babalık**, Yıl: 18, Sayı: 2847, (18 Kasım 1928), s. 3.

¹³⁶ Son İmtihan, **Babalık**, Yıl: 18, Sayı: 2842, (12 Kasım 1928), s. 3.

¹³⁷ Memurların İmtihanları, **Babalık**, Yıl: 18, Sayı: 2848, (19 Kasım 1928), s. 3.

¹³⁸ Memur İmtihani, Hastanede İmtihan, **Babalık**, Yıl: 18, Sayı: 2860, (3 Aralık 1928), s. 1.

Harf İnkılâbı sürecinde Cumhuriyet gazetesinin hemen hemen her sayısında “Yeni Harflerimiz” başlığı altında imla ve gramer dersleri verilmekte olup halktan gelen sorular ve sorun yaşanan durumlar üzerinde durulmuştur. Hatta halka alfabeyi öğretmek için yeni harflerin yer alacağı yüz bin nüshanın üç gün içerisinde basılacağı ve halka dağıtılacağı haber olarak verilmiştir. Cumhuriyet gazetesinde okuma yazmanın çok kolay olduğu, yapılacak işin sadece yirmi dokuz harf ile birkaç gramer kuralının öğrenilmesi meselesi olduğu ifade edilmiştir. Ayrıca matbaaların ve bazı mekanik eşya satan şirketlerin gazetelerde yaşanan değişim süreci içerisinde yerlerini almaya çalıştıkları, Cumhuriyet gazetesine verdikleri ilanlardan anlaşılmalıdır. Milliyet gazetesinin de hemen her sayısında halka okuma yazmayı öğretebilmek için yeni harfler tanıtılmış, imla kuralları hakkında bilgiler verilmiş ve sorun olarak görülen konular hakkında açıklamalar yapılmıştır. Vilayetler içerisinde İzmir’de yerel basın da yeni harfler seferberliğine katılmıştır. Hizmet gazetesinde yeni Türk harfleri 20 Ağustos 1928 tarihinde tanıtılmaya başlanmıştır. Gazetede yeni harflerin kolay olduğu ve bir hafta içerisinde herkesin öğrenebileceği ifade edilmiştir. Ahenk gazetesinde 23 Ağustosta harfleri tanıtma işine girilmiştir. Anadolu gazetesinde “Yeni Harflerimizle Türkçe Dersler” başlığı altında Milliyet gazetesinden İbrahim Necmi’nin yayınlamış olduğu yeni harf dersleri alıntı yapılarak yayımlanmıştır. Afyonkarahisar’da yayınlanan Son Haber gazetesinde yeni Türk alfabesiyle 6 Ekim 1928’de ilk yayına başlanmıştır. Son Haber’de ilk defa “Suss” adını taşıyan köşede Nasreddin Hoca fıkrası ile yeni harflerle yayına başlanmıştır. Çorum’da yayınlanmakta olan Çorum gazetesi yöneticileri, harf inkılâbını yakından takip etmişler ve yavaş yavaş yeni harflerle yayına başlamışlardır. Yöneticiler biran önce yeni harflere geçebilmek amacıyla yeni harf siparişini, 1928 yılının eylül ayı başında vermişlerdir. Bu konuda gazeteden okuyucularına şu duyuru yapılmıştır: “Eylül başı itibariyle sipariş ettiğimiz yeni harfleri, dökümhanece izhar edilerek yola çıkarıldığı bildirilmiştir. Gazetemiz pek yakında yeni harflerle yazmaya başlayacaktır. “İlk olarak 7 Eylül 1928 tarihli yazısında sadece gazetenin isminin yeni harflerle basıldığı görülmektedir. Yeni harflerle ilk yazıya, 8 Ekim 1928 tarihli sayıda yer verilmiştir. Balıkesir’de vilayetin günlük gazetesi olan Türk Dili gazetesi, 16 Eylül 1928 tarihli haberinde Atatürk’ün başöğretmen sıfatıyla Samsun’a gittiğini yeni Türk harfleriyle manşetten bildirmiştir. Türk Dili’nin bundan sonraki basımlarında yeni Türk harfleri kullanılmaya devam edilmiştir. Öyle ki sadece başlık yazarken değil, düz yazılarda bile yeni harfler kullanılmaya başlanmıştır. Türk Dili’nin 17 Eylül tarihli basımında yeni harflerle yazılmış fıkraya yer verilmesi buna güzel bir örnektir. Gazete 26 Eylül 1928

tarihinden itibaren ise okuyucularına yeni harfler dersi vermeye başlamıştır. Balıkesir basınının tam anlamıyla yeni harflere geçmesi 1 Aralık 1928 tarihinden itibaren olmuştur.¹³⁹

Kastamonu’da yayınlanan Açıksöz ve Kastamonu gazetelerinde yeni harfler konulu makale ve yazılar yayınlanmış, kamuoyu bilgilendirilmeye çalışılmıştır. Yeni harfler konusunda Açıksöz gazetesi yönetimi tarafından matbaa için yeni harflerin sipariş edildiği, elde olanların ise hem az hem de yeni harflerle tam uyum göstermediği için dizgi hatalarının olduğu bunun için yeni yazıyla az yazmak zorunda kalındığı belirtilerek okuyuculardan özür dilenmiştir. Açıksöz gazetesindeki yeni harflerle ilkyazı 30 Ağustos Zafer Bayramı münasebetiyle yapılmıştır. 8 ve 11 Eylül tarihlerinde ilk önce Fazıl Berki (Tümtürk)’ün “Ananın Öğüdü” ve Hüsnü Bey’in “İktisat Cidali” adlı şiirleri hem Osmanlı hem de yeni Türk alfabesiyle birlikte yayınlanmıştır. 10 Eylül gününden itibaren Açıksöz gazetesinin başlığındaki ibare ilk defa yeni harflerle “Açık Söz” olarak yazılmış, 29 Ekim 1928 tarihli nüshasının birinci sayfası tamamen yeni harflerle yayınlanmıştır.¹⁴⁰

Yukarıda örneklerini verdiğimiz vilayetlerde harf inkılâbı sürecinde hem yerel hem de ulusal basın tarafından ülke genelindeki yeni harf inkılâbı gelişmelerine paralel olarak yerel düzeydeki gelişmelerden de haberler sunulmuştur.

Harf inkılâbı sürecinde Konya’da Babalık gazetesinde yeni harfler konulu haber, makale ve yazıların yayımlandığı ve kamuoyunun konu hakkında bilgilendirilmeye çalışıldığı görülmektedir. Yeni harf inkılabıyla ilgili yayınlar öncelikle Mustafa Kemal Paşa, İsmet Paşa ve Harf İnkılabı sürecinin ilerleyişi ile ilgili haberler olup, zamanla vilayet haberlerinde artış göstermektedir. Gazetede 19 Ağustos 1928 tarihinde ilk kez Konya Maarif Müdürlüğü’nün yeni harf kursu duyurusu yapılmıştır. Bundan başka Muallimler Birliği, Cumhuriyet Halk Fırkası, Türk Ocağı ve Tıp Birliği’nin yeni harflerle ilgili açtıkları kurs ilanları gazetede yer almıştır.¹⁴¹

Babalık gazetesi yeni harfleri halka öğretmeyi vazife bilmiş, yeni harflerin halka öğretilmesi amacıyla 23 ve 24 Ağustos 1928’de yeni harflerle fıkralar yayınlamıştır. Yine 24 Ağustos tarihli gazetede başyazar Muzaffer Hamit imzasıyla “En Doğru Yol” adlı makale Latin harfleriyle yazılmıştır. Gazeteden yapılan açıklamada şu ifadeler yer verilmiştir: “Sipariş edilen yeni harfler gelmediği için fıkrayı Fransızca harflerle yazmak zorunda kaldık. Malumdur ki Fransızca harflerde mevcut bazı işaretler, şekiller yoktur. Onun için yazdığımız

¹³⁹ Yılmaz, a.g.e. , ss. 54-55.

¹⁴⁰ a.g.e. , ss. 56-57.

¹⁴¹ Yeni Harfler Kursu, **Babalık**, Yıl: 18, Sayı: 2774, (19 Ağustos 1928), s. 3.

fıkralarda ihtiyaç duyduğumuz işaret ve kelimeleri bulunduramıyoruz. Yeni harflerimiz gelir gelmez gazetemiz muhterem okuyucularına her gün yeni harflerle yazılmış sütunlarını çoğaltacağını ve çok geçmeden baş makalemizden ilanlarımıza kadar gazetemizi yeni harflerle yazılmış olarak okutacağımızı arz ve vaat ederiz.”¹⁴²

Babalık gazetesi başyazarı Muzaffer Hamit tarafından 21 Ağustos 1928’den itibaren gazetede makaleler yayınlanmaya başlamış, başyazar makalelerinde yeni Harf İnkılâbının faydalarını, kolaylıklarını yazılarında okuyucularına duyurarak halkı yeni harfleri öğrenmeye teşvik etmiştir. Gazetede verilen “Yeni Türk Harfleri” ilanları ve hanımlar için belli bir ücret mukabilinde açılan yeni harf dershanelerinin açıldığına dair haber ve duyurular yer almıştır.¹⁴³ 5 Eylül 1928 tarihli gazetede ise; “Tabelalarınızı bugünden itibaren ehven bir surette yaptırınız. Resmi ve hususi tabelalar nefis bir surette imal edilir. Hükümet civarında çıkırıkçılar içinde Mehmet Ali.” ilanı yer almıştır.¹⁴⁴

Babalık gazetesi yeni harf sürecinde gerek yayınladığı makalelerle, gerek duyurular yoluyla ve de mektuplaşma şeklinde halkla iletişim kurmuş, inkılâbın uygulama sürecinde büyük sorumluluk sahibi olmuştur. Bu itibarla 12 Eylülde Karaman Gaferiyet (Kâzım Karabekir) mektebi muallimi İsmail Hakkı tarafından gazeteye yazılan mektupta: “Milliyet gazetesinde yayınlanan derslerin şehir halkına pek yararlı olduğunu ve şehir halkı tarafından sevinçle karşılandığını görüyoruz. Gazeteniz küçük köylere kadar gittiğinden biz köylülere bir hidayet olmak üzere birinci dersinden itibaren bir hafta on gün kadar bir sütun ayırmak suretiyle bize ders numunesi lütfunda bulunurlarsa köylülere de kısmen bir an evvel elifbayı ve kaidelerini tanıtmış olacağımızdan bu hususu zati âlilerine bırakmakla arzı hürmet eylerim efendim.” denilerek gazeteden halkın yeni harfleri öğrenmesi için ders verilmesi istenmektedir. Gazeteden verilen cevapta ise: “Muallim İsmail Hakkı Bey’in lüzumlu gördüğümüz arzusu bizim için mukaddes bir vazifedir. Ancak henüz sipariş ettiğimiz harflerimiz gelmediği için harflerin ismini zikretmekle yetineceğiz. Harflerimiz gelir gelmez memnuniyetle, bilhassa köylülerimizin anlayacağı gayet açık bir lisanla gazetemiz ders notları yazacaktır.” denilmiştir.¹⁴⁵

Gazete 30 Eylül 1928’den itibaren köylülerin de talepleri doğrultusunda yeni harflerle derslerine başlayacağını duyurmuştur. Yurtiçinde yayınlanan gazetelerden zaman zaman alıntılar yaptığı gibi, yurt dışı basınının yeni Harf İnkılâbı hakkındaki bakış açısını

¹⁴² Yeni Harflerle Fıkralar, **Babalık**, Yıl: 18, Sayı: 2779, (24 Ağustos 1928), s. 2.

¹⁴³ Dershane, **Babalık**, Yıl: 18, Sayı: 2784, (30 Ağustos 1928), s. 3.

¹⁴⁴ Yeni Harflerle Tabelalarınızı Ehven Bir Surette Yaptırınız, **Babalık**, Yıl: 18, Sayı: 2787, (5 Eylül 1928), s. 4.

¹⁴⁵ Gazetemizde Dersler, **Babalık**, Yıl: 18, Sayı: 2791, (12 Eylül 1928), s. 3., Bkz. Ek 14.

okuyucularına aktarmıştır. Bu sebeple 14 Kasım 1928 tarihli gazetede Mısır'da yayınlanan “El Ahram” gazetesinin, 23 Kasım 1928 tarihli gazetede New York Times gazetesinin yeni harf inkılâbı yorumlarını okuyucularıyla paylaşmıştır.¹⁴⁶ 30 Eylül 1928 tarihli gazetede başlık “Babalık” olarak ilk kez yeni harflerle basılmıştır.¹⁴⁷ Kasım ayı içerisindeki nüshalarında ise devlet dairelerinin Osmanlıca ve Türkçe yazılışları ve rumuzlar yeni harflerle gösterilmeye başlanmıştır.¹⁴⁸ 1 Kasım ile 30 Kasım tarihleri arası sipariş edilen yazılar gelmediğinden gazete zaruri olarak iki sayfa yeni Türk harfleriyle, iki sayfa Osmanlıca yazarak yayın hayatını sürdürmüştür.¹⁴⁹ 3 Aralık 1928 tarihinden itibaren gazete, tüm yazılarını yeni Türk harfleriyle yazmaya başlamıştır.¹⁵⁰

1 Kasım 1928 tarihine gelindiği zaman “Türk Harflerinin Kabul ve Tatbiki Hakkında Kanun” yayınlanmış ve Konya basınında da yer bulmuştur. Bu süreçte hazırlanmış olan alfabeler de Konya'ya gelmiş ve halka sunulmuştur.¹⁵¹ Bunun yanında resmi ve özel her türlü levha, tabela ve diğer ilanların yerine yeni harfli olanların asılması için ilanlar eylül başından itibaren verilmeye başlanmış olduğundan, ekim ayından itibaren Konya'da resmi ve özel bazı dairelerin tabelalarının yeni harflerle yazılmaya başlandığı anlaşılmaktadır.¹⁵²

Türk Harflerinin Kabul ve Tatbiki Hakkında Kanun'un yayınlanmasından sonra başlatılan uygulama çalışmaları ile bu sürecin bir devamı olarak kabul edilen Halk Dershanelerinden Millet Mektepleri adı altında çok daha geniş ve kapsamlı bir eğitim seferberliği başlamış oluyordu. 8 Kasım 1928'de Mustafa Kemal, Millet Mekteplerinin başkanlığını ve başöğretmenliği kabul etmiş, 11 Kasım 1928'de Bakanlar Kurulu tarafından Millet Mektepleri Talimatnamesi kabul edilmiştir. Bu bağlamda mekteplerdeki kurslar, halk dershaneleri ve gece kursları tamamen “Millet Mektepleri” ne dönüştürülmüş ve okuma yazma seferberliği başlatılmıştır.

Maarif Vekili Mustafa Necati'nin bizzat kaleme aldığı “Millet Mektepleri Teşkilatı Talimatnamesi” 11 Kasım 1928 tarihinde Bakanlar Kurulu tarafından onaylanmış ve 24 Kasım 1928 tarih ve 1048 sayılı Resmi Gazete 'de yayınlanarak yürürlüğe girmiştir.¹⁵³ Mustafa Necati'nin başında bulunduğu Maarif Vekâleti, kurduğu “Millet Mektepleri” ile bir

¹⁴⁶ Ecnebi Matbuat Hulasaları, **Babalık**, Yıl: 18, Sayı: 2844, (14 Kasım 1928), s. 2., Yeni Türk Harfleri, **Babalık**, Yıl: 18, Sayı: 2852, (23 Kasım 1928), s. 3.

¹⁴⁷ Güzel Haberler, **Babalık**, Yıl: 18, Sayı: 2807, (30 Eylül 1928), s.1., Babalık Gazetesi ilk kez bu tarihte Latince haber yazmaya başlamıştır.

¹⁴⁸ Dairelerin Yeni Harflerle İsimleri ve Rumuzları, **Babalık**, Yıl: 18, Sayı: 2854, (26 Kasım 1928), s. 3.

¹⁴⁹ Nazarı Dikkate, **Babalık**, Yıl: 18, Sayı: 2858, (30 Kasım 1928), s. 3.

¹⁵⁰ Babalık Gazetesi 3 Aralık 1928 gününden itibaren tüm sayfalarını Latince yazmaya başlamıştır.

¹⁵¹ Yeni Harfler Kanunu, **Babalık**, Yıl: 18, Sayı: 2837, (9 Kasım 1928), s. 3.

¹⁵² Yeni Harflerle, **Babalık**, Yıl: 18, Sayı: 2787, (5 Eylül 1928), s. 4.

¹⁵³ Millet Mektepleri, **Babalık**, Yıl: 18, Sayı: 2853, (25 Kasım 1928), s. 1.

anda bütün Türkiye'yi bir okul haline getirmiştir. Bu teşkilatın kurulmasında ve burada okutulacak ders kitaplarının hazırlanmasında Mustafa Necati'nin büyük emeği vardır. Bu okulların 1 Ocak 1929'da açılması planlanmış, bu durum Mustafa Necati'yi oldukça heyecanlandırmıştır. O yıl öğretmenlere yazdığı mektupta yeni harflerin öğretilmesi konusunu ele almış, “Muallim Arkadaş” diye başladığı mektubunda; “Bilhassa bu sene yeni Türk harflerini tamim gibi şerefli bir vazifen vardır. Bütün memleket evlatlarını bir an evvel yeni harflerle okutarak Türkiye'de okuma yazma bilmeyen bir fert bırakmayacak kadar geniş bir azimle çalışmak mecburiyetindedin. Bunun için yeni Türk harflerini çabuk öğren ve hemen herkese öğretmeye başla... Bu hedefe varmak için kürsü, mektep lazım değildir. Her yerde her gördüğün kadın, erkek, fakir, zengin, çiftçi, tüccar, köylü ve şehirli tefrik etmeyerek derhal öğreteceksin. Milletimize yeni bir teali sahası yaratacak olan bu büyük zaferi kısa bir zamanda kazanacağına mutmain olarak vazifelerinde muvaffakiyet diler ve işe mübaşeret haberini intizar eylerim aziz kardeşim.”¹⁵⁴ diyerek öğretmenleri gayrete getirmeye çalışmıştır.

1 Ocak 1929'da Millet Mektepleri açılmış ve aynı tarihten itibaren 1 Kasım 1928 tarihli Türk Harflerinin Kabul ve Tatbiki Hakkında Kanun'un resmi dairelerde bütün işlemlerin Türk harfleriyle basılmasına ilişkin hükümleri yürürlüğe girmiştir. Bu aşamada Konya'da Millet Mekteplerinin amacı, teşkilatı ve çalışma usullerine ilişkin yayınlar Kasım ayı sonundan itibaren yapılmaya ve halk bilgilendirilmeye başlanmıştır.¹⁵⁵

1 Haziran 1929'da 1 Kasım 1928 tarihli Türk Harflerinin Kabul ve Tatbiki Hakkında Kanun'un devlet işlemlerinde ve kayıtlarda bütünüyle yeni harflerin kullanılmasına ilişkin hükmü yürürlüğe girmiştir. Daha sonra ise 12 Kasım 1929'da yeni Türk harfleriyle basılan posta pullarının kullanımına başlanmış, bütün bu süre içerisinde Konya basını sorumluluğunu yerine getirmiştir.

¹⁵⁴ Yılmaz, a.g.e. , ss. 59-60.

¹⁵⁵ Millet Mektepleri, **Babalık**, Yıl: 18, Sayı: 2853, (25 Kasım 1928), s. 1.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

YENİ HARF KURSLARINDAN MİLLET MEKTEPLERİNE

Cumhuriyetin ilan edilmesi sonrasında Türkiye'nin büyük bir kesimini oluşturan ve okuma yazma bilmeyen kitlenin Cumhuriyet ilkelerine göre nasıl eğitileceği, en azından nasıl okutulacağı tartışılmaya başlanmıştı. O dönemden itibaren teklif edilen önerilerin başında “Halk Mektepleri” veya “Halk Dershaneleri'nin kurulması geliyordu. Bu arada Türk Ocaklarının “Halk Evi” olması, gece okullarının veya seyyar okulların kurulması gibi öneriler de ileri sürülmüştür.¹⁵⁶

Mustafa Necati'nin yeni eğitim örgütünde, bakanlıkta bir halk eğitimi birimi kurması ve Halk Dershaneleri'ni gerçekleştirme çalışmaları, 1927 yılında ürünlerini verdi. Bunun için ilk önce “Halk Terbiye Şubesi” kuruldu. Bakanlığın Halk Terbiye Şubesi, “Halk Dershane ve Konferansları Talimâtnamesi” hazırladı. İlk halk dershanesi veya mektebinin kuruluşları 1927 yılı içinde gerçekleşti. Bu çerçevede hazırlanan halk derslikleri ve halk konferansları yönetmeliği ile çeşitli sebeplerle hiç okuyamamış eğitim bakımından geri kalmış ya da istenilen eğitim aşamasına erişememiş olanları bir Cumhuriyet vatandaşının bilmesi gereken temel vatandaşlık bilgileriyle donatmak, milli kültür ve ülküyü güçlendirmek görevi bu dersliklere yüklenmekteydi. Bakanlık 1928 Temmuz'unda yeni bir “Halk Mektepleri Talimâtnamesi” hazırladı. 1928 Eylül'ünde, Halk Fırkası'nda Halk Dershaneleri'nin durumu görüşüldü. Sayıları 3304'ü bulan bu dershanelerde 64.302 yurttaşın yararlandığı anlaşılmaktadır.¹⁵⁷

Harf İnkılâbından sonra ise bu dershanelerin “Millet Mektepleri” adı altında örgütlenmesi ve işlevinin daha ziyade halka yeni harfleri öğretmek olarak belirlenmesi kesinleşti. Bakanlık bir yandan yeni bir yönetmelik çalışması yaparken, diğer taraftan bu okulların nerelerde açılacakları da tartışılmaya başlanmıştı.¹⁵⁸

¹⁵⁶ Ergün, a.g.e. , ss. 100-101.

¹⁵⁷ Cevat Geray, **Halk Eğitimi**, 2. Baskı, A.Ü.Eğitim Fakültesi Yayınları: 73, Ankara, 1978, s. 258.

¹⁵⁸ Ergün, a.g.e. , s. 101.

3.1. Millet Mekteplerinin Kurulması

Latin harflerinin kabul edilmesinden hemen sonra Türkiye’de geniş anlamıyla bir eğitim seferberliği başlatılmıştır. Bu seferberlikte yeni alfabenin öğretilmesi ve öğrenilmesi için çalışmalar yürütülmüştür. Yeni yazının okul dışında kalan vatandaşlara, bir başka ifadeyle örgün eğitimin dışında kalanlara da öğretilmesi ve halk arasında yaygınlaştırılması için Millet Mektepleri oluşturulmuştur.¹⁵⁹

Millet Mektepleri, 1 Kasım 1928’de Latin alfabesine dayalı yeni Türk alfabesinin kabulünden hemen sonra bakanlığın hazırlayıp 11 Kasım 1928 tarihli Millet Mektebi Teşkilatı kurulmasına ilişkin Talimatnamenin kabulüyle ve ilgili Bakanlar Kurulu kararıyla teşkilatlanmıştır.¹⁶⁰ Millet Mektepleri, 24 Kasım 1928’de yürürlüğe konulan yönetmeliğe göre yeni Türk harflerinin kolay bir şekilde okunup yazılabilesinden bütün milleti faydalandırabilmek ve büyük halk kitlelerini hızla okuryazar duruma getirebilmek için kurulmuştur. Bu durum yönetmeliğin birinci maddesinde: “Türkiye Büyük Millet Meclisi tarafından Türk dilinin ferdi ve umumi, hususi ve resmi bilcümle muharreratta Türk harfleriyle tespiti kanunen kabul edilmiş olmasından, Türk harflerinin kısa bir zamanda ve kolay surette her ferde okuyup yazabilmek imkânını bahşeden mahiyetinden Türk milletini azami surette istifade ettirmek ve büyük halk kitlelerini süratle okuryazar bir hale getirmek maksadıyla Millet Mektebi Teşkilatı yapılmıştır.”¹⁶¹ şeklinde belirtilmiştir. Daha sonra söz konusu 7284 sayılı yönetmelik uygulama sürecinde meydana gelen ihtiyaca göre yeniden düzenlenmiştir. Yönetmelik, yeni şekliyle 8410 sayılı Kararname olarak Maarif Vekâletinin 334 numaralı tezkeresiyle yapılan teklif ve Bakanlar Kurulu’nun 22 Eylül 1929 tarihli toplantısında kabul edilmiştir.¹⁶²

1929 tarihli Millet Mektepleri Talimatnamesi 56 maddeden ibarettir. Yönetmeliğe göre ne eski ne de yeni yazı bilmeyen yetişkinler dört aylık (A) kurslarında, eski harfleri okuyup yazabilenler de iki ay süreli (B) kurslarında yeni harfleri öğreneceklerdi. Bu okulların genel başkanı, Başöğretmen Gazi Mustafa Kemal idi. Müfettişler Milli Eğitim Bakanlığı’na o da genel başkana bu okulların durumları hakkında rapor vereceklerdi. Okullar, İlköğretim Genel Müdürlüğü’nün Halk Terbiyesi Şubesi’ne bağlı olacak ama bunların nerelerde, nasıl kurulacaklarını Maarif Müntikaları belirleyeceklerdi. İl, ilçe, nahiye ve köylerde bu örgütün

¹⁵⁹ İlhan Başgöz, *Türkiye’nin Eğitim Çıkmazı ve Atatürk*, 1. Baskı, Başbakanlık Basımevi, Ankara, 1995, ss. 119-121.

¹⁶⁰ Yılmaz, a.g.e. , s. 62.

¹⁶¹ **Millet Mektepleri Talimatnamesi**, Maarif Vekâleti, Ankara, 1929, s. 4.

¹⁶² Yılmaz, a.g.e. , s. 63.

iyi işleyebilmesi için ne tür çalışmalar yapılacağı, hangi öğretmenlerin ve aydınların bu okullarda öğretmenlik yapabilecekleri, bu okulların hangi binalarda kurulacakları ayrıntılı olarak belirtilmişti.(Madde 19-25) Talimatnameye göre, 16-40 yaşları arasındaki vatandaşlar bu okullara devam etmeye ve dışarıdan sınav vererek belge almaya mecbur idiler. Öğretmeni ve okulu olmayan köylerde, köylünün boş olduğu mevsimlerde gidip, onlara yeni yazıyı öğretecek “Seyyar Talim Heyetleri” kurulmuştur.¹⁶³

Millet Mektepleri Seyyar Talim Heyetleri, Millet Mektebi Talimatnamesinin 39. ve sonraki maddeleriyle tayin edilen vazifeleri yerine getirmek için kurulmuştur. İzahnamede “Seyyar talim heyetleri, vazifelerinin nezaket ve şümulünü daima göz önünden ayırmayarak maksada cazip, mülayim ve uysal yollardan hulule çalışacaklar” denilmiştir. (Madde 2) Seyyar talim heyetleri faaliyetlerine merkez olmak üzere en yakın nahiye merkezlerini seçerek kitap, dergi ve diğer araç gereçleri ile verilecek emirleri alabilmek üzere bu merkezlerle daima irtibatı muhafaza edeceklerdir. (Madde 3) Seyyar talim heyetlerinin kış ve yaz olmak üzere iki devrede faaliyette bulunmaları kararlaştırılmıştır. Kış heyetlerinin her sene kasım ayının başından şubat ayının sonuna kadar çalışmaları planlanmış, bunun için görevlendirilecek öğretmenlerin vilayet maarif müdürlüğü tarafından kadro fazlası öğretmenler ile öğretmenlik vasfına haiz aydın kimselerden oluşturulması istenmiştir. Kış derslerinde görevlendirilen öğretmenlerin, öğleden önce köyün yaşları 12-16 arasında bulunan çocuklarını, öğleden sonra ise 16-30 arasında yetişkinleri okutmaları istenerek bu görev için öğretmenlere zorunlu giderleri dışında ayda elli lira ücret verileceği belirtilmiştir. (Madde 5-8) Yaz Dershaneleri, okulu olmayan ve kış heyetleri gönderilmeyen köylerde açılmıştır. Yaz Dershaneleri’nde öğretim yapacak öğretmenlerin atamaları Maarif Dairesi teklifiyle ve emelikçe yapılacaktır. Bu öğretmenlere zorunlu masraf ve malzemedan ayrı olarak üç ay devam eden hizmetleri karşılığında aylık 30 liradan 90 lira ücret verilir. (Madde 9-10) Bu öğretmenlere ödenen ücretlerin vilayetlerin Millet Mektepleri tahsisatları ile köy sandıklarından karşılanması planlanmıştır. (Madde 11-13) Ayrıca icabına göre köy kadınlarıyla erkekleri için ayrı veya birleşik dershaneler yapılabileceği, yetişkinlere mahsus kurslarda her gün bir buçuk saat, çocuklara mahsus kurslarda ise iki saat öğretim yapılacağı ifade edilmiştir. Seyyar Talim Heyetleri’nin faaliyetleri için yaz ve kış devrelerinin belirtilmiş olmasının diğer zamanlarda faaliyette bulunmayacakları anlamına gelmediği Talimatnamede ifade edildiği gibi köylerde öğretime devam edebilecek her zaman seyyar talim heyetlerinden yararlanılması gerektiği, bunun yörenin ihtiyacına, köylünün zirai faaliyetlerine göre tespit

¹⁶³ Ergün, a.g.e. , ss. 101-102.

edilerek mümkün mertebe halkın boş kaldığı zamanlardan istifade edilerek yapılması gerektiği de belirtilmiştir. (Madde 14-15)¹⁶⁴

Ayrıca her fırsatta ve her çeşit vasıta ile halkın yeni yazıya ilgilerini çekmek, okuma yazmanın faydalarını anlatmak için bir propaganda örgütü kurulacaktı. Bu dershaneleri bitirenlere birer diploma, iyi derece ile bitirenlere birer Anayasa, her iki dershaneyi de bitirenlere çeşitli hediyeler verilecek; ziraat ve sanayi kurslarına tercihen alınacaklardı. Ayrıca bu kurslarda üstün çalışma ve başarı gösteren öğretmenlere para ödülü ve takdirname verilecekti. Maarif Vekili Mustafa Necati Bey tarafından 2 Aralık 1928’de valiliklere gönderilen genelgede, Millet Mektepleri’nde 1 Ocak 1929’dan itibaren derslere başlanacağı, bunun için o zamana kadar her öğretmene bir Millet Mektebi Dershanesi kurulacağı, bir kurs döneminde başarılı olamayanların öbür kursa katılacakları, tek öğretmenli köylerde hem A hem de B Dershanesi açılacağı bildirildikten sonra 10 Ocak 1929’da bu işlerle ilgili sayısal bilgilerin ve karşılaşılan zorlukların Milli Eğitim Bakanlığı’na iletilmesi istenmiştir.¹⁶⁵

1928 Kasım ayı sonu ve 1929 yılı başlarında tüm yurttaki yoğun bir Millet Mektebi açma çalışması başlatılmıştır. Gazetelere verilen ilanlarla halkın bu okullara katılması teşvik edilmiş ve kimlere zorunlu olduğu duyurulmuştur. İsmet Paşa, daha sonra öğretmenlere gönderilen “Türk Harflerinin Usûl-ü Tedrisi” kitapçığının iyice okunmasını, Millet Mekteplerine devam eden halkın yetişkin olduğunu, ona göre davranılmasını, yazı öğretme ve okutmanın yanı sıra vatandaşlara temiz, düzenli yaşama şeklinin de gösterilmesini, okuma yazma bilmenin faydalarını anlatmalarını istemiştir. Bu yönetmelikle 1929-1930 eğitim öğretim yılından itibaren başlamak üzere hiç okuma yazma bilmeyenler için (A), okuma yazma bilenler için ise (B) olmak üzere iki farklı Millet Mektebi açılıyordu. Ayrıca Köy Yatılı Dershaneleri kurulacağı bildiriliyordu. Yönetmeliğin ikinci maddesine dayanak “Türkiye’nin bütün şehir, kasaba ve köylerinde bir veya müteaddit okuma odaları tesis ve kûşat” olunmuş ve buralarda da okuma seferberliği devam ettirilmiştir.¹⁶⁶ Bu yeni yönetmeliğin öncekilerden farkları kısaca şunlar olmuştur: Millet Mektepleri’nin amacı, yalnız yeni yazıyı öğretmek değil, insanlara, hayat ve geçiminin gerektirdiği ana bilgileri de kazandırmaktır. Bu okulların örgütü eski yönetmelikten biraz daha geniş tutulmuş, sabit ve gezici (A) ve (B) Dershaneleri’nin yanı sıra “Halk Okuma Odaları” ve “Köy Yatılı Dershaneleri” de bu işle görevlendirilmiştir. (A) Dershaneleri’nde yalnızca okuma yazma öğretilirken, (B) Dershanelerinde hayat için bazı bilgiler de veriliyordu. Bu okulları Milli Eğitim Bakanlığı

¹⁶⁴ Yılmaz, a.g.e. , ss. 64-65.

¹⁶⁵ Ergün, a.g.e. , s. 102.

¹⁶⁶ Yılmaz, a.g.e. , ss. 65-66.

idare edecekti, ama yerel örgütlenmeyi valilikler yapacaktı. Valiler yılda iki kez sayısal bilgileri ve genel düşüncelerini bir rapor halinde bakanlığa bildireceklerdi. Millet Mektepleri'ndeki öğretmenlere ek ücret veriliyordu. Denetim ücretini ise vilayetlerin maarif bütçeleri karşılıyordu. Bu okullar kadınlara, erkeklere ve karma olmak üzere üç şekilde açılabilirdi. Cuma günü dışında her gün bir saat ders yapılacaktı. Eğer bir günde daha fazla ders yapılabilirse (2 saatten fazla olmaz) öğretim günleri haftada üç güne kadar indirilebiliyordu. Millet Mektepleri her yıl 1 Kasım'da büyük ve eğlenceli törenlerle açılıyordu. Dershanelerdeki eğitim dört ay sürüyor, başarılı olanlara diplomaları mart ayı içinde veriliyordu.¹⁶⁷

Millet Mektepleri Yönetmeliği'nin 6. ve 7. maddesine ilköğretim bulunan her yerde ilköğretim öğretmenin sayısı kadar, okulu olmayan köylerde ise seyyar dershanelerin oluşturulması ve 15 ile 40 civarında öğrencinin olması halinde derhal bir millet mektebi dershanesinin açılması istenmektedir. Millet mektebi dershanelerinde yaşları 16 ile 25 arasında bulunan kadın erkek her vatandaşın okutulması gerektiği belirtilmektedir.¹⁶⁸

Yönetmeliğin "Seyyar Dershaneler ve Muallimler" başlığı altındaki 32-44. maddelerinde okulu olmayan köylere seyyar dershanelerin açılması ve buralarda seyyar öğretmenlerin istihdam edilmeleri, bu durumdaki okulların eğitim sürelerinin sabit Millet Mektepleri'nde olduğu gibi kasım ayının birinden şubat ayının sonuna kadar olduğu, eğitim öğretim düzeninin ise sabit okullarınki gibi olduğu belirtilmiştir. Ayrıca seyyar öğretmenlerin öğleden önceleri köyün 12-16 yaş arasındaki çocuklarını, öğleden sonraları ise 16-45 yaş arasındaki yetişkinleri okutacakları ayrıca ihtiyaca göre yetişkinler için ayrı ayrı kursların oluşturulabileceği ifade edilmiştir.¹⁶⁹

Millet Mektepleri Yönetmeliği'nin "Devlet Müesseselerinin, Hapishanelerin, Hususi ve Ticari Müesseselerin Vazifeleri" başlığı altındaki 45-47. maddelerine göre devlet daireleri, belediyeler, tekel idaresi, banka demiryolu ve liman idareleri daimi müstahdemleri olan personel ve hamallarını okutmak zorundaydılar. Hapishanelerde bulunan Türk vatandaşları ile devamlı surette asgari yirmi memur ve işçi çalıştıran şirket, fabrika, çiftlik sahipleri gibi iş kollarının yöneticileri istihdam ettikleri söz konusu personele okuma yazmayı öğretmekle mükellef tutulmuşlardır.¹⁷⁰

¹⁶⁷ Ergün, a.g.e. , s. 103.

¹⁶⁸ Millet Mektepleri Talimatnamesi, ss. 5-6.

¹⁶⁹ a.g.e. , ss. 16-19.

¹⁷⁰ a.g.e. , ss. 19-21.

Yönetmeliğin “İrşat ve Teşvik Faaliyetleri” başlığı altındaki 48. maddesine göre, halkın millet mekteplerine olan ilgisini çekmek ve bu ilgiyi canlı tutabilmek için idare heyetleri tarafından teşvik edici çalışmalar yapılması istenmektedir. Bu amaçla idare heyetleri vilayet gazetelerinde duyuru ve yayınlar yapmak, köy ve mahalle ihtiyar heyetlerini halkı aydınlatmak için görevlendirmek, esnaf teşekkülleri ile kuruluşların temsilcileri nezdinde girişimlerde bulunarak gerekli hallerde konferanslar vermek şeklinde çalışmalar yapabileceklerdi.¹⁷¹

Millet Mekteplerine katılarak belge alanların elde edecekleri kazançlar ve devam etmeyenlerin karşılaşacakları engellerin belirtildiği yönetmeliğin 49 ve 50. maddelerine göre ise, 1931 Mayıs ayından itibaren olmak üzere okullara devam etmeyen ve belge alamayan vatandaşların, köy ve mahalle ihtiyar heyetlerine üye olabilmek ve bazı iş kollarında istihdam edilebilmek hususunda bağlayıcı hükümler getirmişti. Ayrıca okullara devam etmeyenler için belirlenecek olan makul bir para cezasının verilmesi de kararlaştırılmıştı.¹⁷²

Yönetmeliğin “Müteferrik Maddeler” başlığı altındaki 51. maddesinde, herhangi bir şehirde Millet Mektepleri’ne devam etmek isteyenlerin sayısının fazla olması fakat dershanenin olmaması durumunda orada bulunan Türk Ocağı’nın kendi aydın üyelerinden öğretmenlik yapabilecek özellikteki birisini görevlendirmek üzere (A) veya (B) dershanesi açabilecekleri, eğitim öğretim süresi, program ve denetim bakımından diğer okullarla aynı şartlara tabi olacakları belirtilmiştir.¹⁷³

Millet Mekteplerinin (B) Dershanelerinde mükemmel bir okuma yazmanın yanı sıra hesap ve ölçüler, sağlık bilgisi ve yurt bilgisi de anlatılıyordu. Vatandaşlık eğitiminin bir parçası olarak düşünülen bu dersler, Cumhuriyet yönetimine iyi vatandaş kazandırmada hayli etkin olan derslerdi. Devlet hizmetinde görev yapan herkesin bu dershanelerden belge alması zorunlu tutulmuştu. Hatta bu hizmetlilerin memur kesimi daha 8-25 Ekim 1928 tarihleri arasında yeni harfleri okuma yazma konusunda sınavdan geçirilmişti.¹⁷⁴

Millet Mektepleri’ni bitirenler, halka gereksinme duyduğu konularda mesleki ve fenni bilgiler veren Halk Dershaneleri’ne ve bunların yanı sıra açılan dil, ticaret ve sanat kurslarına katılabiliyorlardı. Millet Mektepleri, başlangıçta inkılabın coşkusuyla halka okuma yazma öğretmeyi amaçlayan bir örgüt olarak ortaya çıkmış, daha sonra neredeyse zorunlu ve genel halk eğitimini amaçlamıştır. Millete sosyal hayatla, yeni yönetim biçimiyle ilgili bilgilerin

¹⁷¹ Millet Mektepleri Talimatnamesi, ss. 21-22.

¹⁷² a.g.e. ss. 22-23.

¹⁷³ a.g.e. , s. 23.

¹⁷⁴ Ergün, a.g.e. , s. 104.

yanı sıra iş hayatında, aile hayatında, diğer insanlarla ilişkilerinde pratik ve teorik bilgiler kazandırılmıştır. 1927-28’de Halk Dershaneleri olarak açılan bu okullar, 1928-35 yılları arasında Millet Mektepleri, 1936-50 yılları arasında da “Ulus Okulları” adıyla çalışma yapmışlardır. Ancak sayısal durumunun da gösterdiği gibi, 1928-1929 yıllarından sonra etkinliği gittikçe azalmış, başlangıçtaki hizmet ruhu gittikçe sönmüş bir kurum olarak da görülmüşlerdir. Bu nedenle Millet Mektepleri, 1928 Harf İnkılâbının bir parçası olarak, eğitim alanındaki inkılâplar içerisinde değerlendirilmişlerdir. Millet Mektepleri’nin en objektif değerlendirmesi, belge verdiği vatandaş sayısı ve Türkiye’nin okuryazarlık oranını ne kadar yükselttiği açısından yapılabilir. 1928-1935 devresinde Millet Mektepleri örgütü içinde erkekler için 33.650, kadınlar için de 12.853 olmak üzere toplam 47.828 (A) Dershanesi açılmıştır. A Dershaneleri’nde toplam olarak 2.092.392 kişi ders görüp, 970.140 kişi belge almıştır. Burada dikkatimizi çeken şey, başarı oranının çok düşük olmasıdır. Ayrıca 116.119 kişi de dışarıdan (A) Dershanesi sınavına girerek belge almıştır. (B) Dershanelerinde ise 380.955 kişi devam etmiş, 240.982 kişi belge almış; ayrıca 26.914 kişi de dışarıdan sınava girerek (B) dershanenin belgesini almıştır.¹⁷⁵

Genel olarak bakıldığında, (A) Dershaneleri ve (B) Dershanelerinden, kadınlar erkeklere göre daha başarısız olmuşlardır. Ayrıca şehirlerdeki kurslar köylerdekinden daha başarılı olmuşlardır. Ancak okuma yazma gibi bir alanda bu başarı yüzdeleri çok düşüktür.

TABLO 3.1
1927 VE 1935 YILLARINDA
OKUMA YAZMA BİLENLERİN ORANLARI¹⁷⁶

Yıllar	Kadın %	Erkek %	Genel %
1927	4	17.4	10.7
1935	10.5	29.3	19.9
Artış	6.5	11.9	9.2

Okuma yazma oranlarına bakıldığında, gerek yazı inkılâbından gerekse büyük törenler ve vaatlerle başlatılan okuma yazma seferberliğinden beklenen amaca ulaşamadığı görülmektedir. Bu seferberlik başlatılırken Türkiye’de herkesin birkaç yıl içinde tamamen okuma yazma öğreneceği iddia ediliyordu.¹⁷⁷

¹⁷⁵ Ergün, a.g.e. , s. 105.

¹⁷⁶ a.g.e. , s. 105.

¹⁷⁷ a.g.e. , s. 105.

1928'den 1965 yılına değin (A) dersliklerini bitirenlerin sayısı toplam 1.9 milyona yaklaşmıştır. Bu rakamın yarısından fazlasını oluşturan kişiler 1928-1935 yılları arasındaki dönemde okuma yazma öğrenmişlerdir. Geride kalan vatandaşlar 1935-1965 yılları arasında kalan otuz yıllık dönemde derslikler aracılığıyla bu eğitimden geçirilmişlerdir. Geray'a göre millet mektepleri hareketi ilk beş, altı yıllık dönemin sonunda hızını kesmeye başlamış olup, bu durum söz konusu yıllarda ağırlığın ilköğretime kaydırılmasıyla da ilişkilidir.¹⁷⁸

Dönemin Dâhiliye Vekili Şükrü Kaya da Harf İnkılâbı'nın yurt genelinde idare reisleri, memurlar ve halk arasındaki etkisini Kayseri, Şebinkarahisar ve Sivas eksenindeki yurt gezisi sırasında tetkik ve tahkik ederek durumu Başvekil İsmet İnönü'ye arz etmiştir. Bu raporunda Şükrü Kaya, Harf İnkılâbı'nın memurlar tarafından benimsendiğini ve uygulandığını; ancak halk arasında bu yönde tam bir uygulamanın olmadığını belirtmiştir. Şükrü Kaya bu raporda yeni oluşturulan Millet Mektepleri'nin etkisinin zayıf kalmasından, yeni harfleri öğrenen halkın bunu tam tatbik etmemesinden, öğrendiklerini unutmaya yüz tutmalarından yakınmış ve halk arasında da münevver tabakanın hâlâ Arap harfleriyle yazışmasından duyduğu rahatsızlığı beyan etmiştir. Şükrü Kaya bu bağlamda yeni bir önlem alınarak derhal devreye konulmasının gerekliliğini de vurgulamıştır.¹⁷⁹

Ergün, bu başarısızlığın sebeplerinin neler olabileceğinin, ayrıca geniş olarak araştırılması gerektiğini, bunda dünya genel ekonomik krizinin etkisinin gereğinden fazla büyütülmemesini, ayrıca o dönemde Mustafa Necati gibi bir bakanın olmaması, inkılâp heyecanının sönmesi, öğretmenlerin bu işe kendilerini fazla vermemeleri ve yönetmelikte belirtilen sürelerin bu işe yetmediği gibi etkenlerin bu sonuçları ortaya çıkardığını söylemektedir.¹⁸⁰

3.2. Maarif Vekili Mustafa Necati Bey'in Ölümü

Büyük sevincin yaşandığı, bütün ülkenin okul haline geldiği 1 Ocak 1929 günü, Türk milleti, Maarif Vekili Mustafa Necati'nin ölüm haberini alır ve bundan büyük bir üzüntü duyar. Mustafa Necati, Millet Mektepleri'ni sayıklayarak ölmüştür. Gazi'nin ilk defa hıçkırıklarla ağladığı, o ölüm akşamı görülür ve Mustafa Necati için "Ne evlattı o..." diye hayıflanır..¹⁸¹

¹⁷⁸ Geray, **a.g.e.** , s. 259.

¹⁷⁹ Kaya, **a.g.e.** , ss. 170-171.

¹⁸⁰ Ergün, **a.g.e.** , s. 107.

¹⁸¹ Tekin, **a.g.e.** , s. 51.

Mustafa Necati, Millet Mektepleri'nde görev alacak öğretmenlere hitaben bir genelge hazırlamıştır. Ölümü üzerine Maarif Vekilliği'ne 7 Ocak 1929'dan itibaren Başvekil İsmet Paşa vekâlet etmiş ve genelge onun imzası ile yayınlanmıştır. Bu genelge, Mustafa Necati'nin konuya ve öğretmene yaklaşımını gösteren güzel bir belgedir:

“Aziz Arkadaşlar,

Büyük Halaskar Gazi Reisicumhur Hazretlerinin başmuallimliği altında Millet Mektepleri'nde mukaddes ve tarihi vazifene başladığın gün cehalete karşı fevran eden milletin en samimi hisleriyle karşılaşmış oldun. Şimdi onu daha yakından görüyor ve ruhu üzerinde doğrudan doğruya, müessir olacak bir mevkide bulunuyorsun. Ben de senin bu mûtena vaziyetinden istifade ederek ufak bir hasbihal yapmak lüzumu hissettim. Sana Millet Mektepleri'nde istifade edilmek üzere “Türk harflerinin usulü tedrisi” risalesini göndermiştim. Bu küçük risaleyi dikkatle okur itina ile tatbik edersin. Şuna çok dikkat etmelisin ki Millet Mekteplerine devam eden taleben diğer sınıf talebesiyle kâbili mukayese değildir. Hayatta yaşamış, tecrübe görmüş, dimağı ona göre teşekkül etmiş kâmil insanlardır. Binaenaleyh bunlara karşı muameleni rıfk ve mülâyemetle yapmalı ve derslerini onların alakalarını her an tezyit edecek cazip bir şekilde vermелisin. Vazifenin yalnız harf öğretmek ve okumaktan ibaret olduğunu zannetmekle hata işlemiş olursun. Mazinin bin bir ihmali yüzünden bakımsız ve örneksiz kalmış olan bu vatandaşlarına aynı zamanda muaşeret kaideleriyle yaşamayı, pejmürde elbise içinde bile temiz olmanın mümkün bulunduğunu anlatacaksın. Derslerin hararetini ve kalabalıklığını muhafaza için elinden gelecek mesaiyi ihmal etmezsin. O şekilde talebenin eksilmesi senin için bir nefis izzeti meselesi olmalıdır. Giriştiğiniz bu cehalet mücadelesinde, bittabi davamızın en sarsılmaz delili, okuma yazma bilmenin faideleri, muhasenatıdır. Sen de bu bahis üzerinde sık sık durur ve onlara okuma yazma öğrenmiş kişilerin hayatta mazhar oldukları muvaffakiyetlerden ve ettikleri karlardan bahsedersin.

Şerefli mesainde muvaffakiyetler temenni ederim, aziz arkadaşım. Maarif Vekili İsmet”¹⁸²

Mustafa Necati hazırladığı bu genelgede görev alacak öğretmenlerin görevlerinin talebelerine sadece okumayı yazmayı öğretmek olmayıp, onları hayata hazırlayacak bilgilerin de kendilerince kazandırılmasını istemektedir. Ve öğrencilerinin eksilmesinin gerekçelerini kendilerinde aramaları gerektiğini, böylece kendilerini de iyi yetiştirmelerini öğütlemektedir.

¹⁸² Tekin, a.g.e. , ss. 52-53.

3.3. Konya Millet Mekteplerinin Açılması ve Faaliyetleri

Millet Mekteplerinin açılması hakkında Bakanlar Kurulu Kararı ile 28 Mayıs 1928 tarihinde Mustafa Kemal, Millet Mektepleri'nin başkanlığı ve Başöğretmenliğini kabul etmiş, 11 Kasım 1928'de ise Bakanlar Kurulunda Millet Mektepleri Talimatnamesi kabul edilmiştir.

Yurt genelinde olduğu gibi Konya Valiliğine de Millet Mekteplerinin açılması emri gelince Vilayet İdare Heyetinin verdiği bir kararla 70 bin liralık bir tahsisat ayrılmış, Konya Valisi İzzet Bey'in başkanlığındaki bir heyet derhal teşebbüse geçmiştir. Milli Eğitim Emini Nevzat (Ayas) ve Milli Eğitim Müdürü Hasip Bey'lerin de gayretleriyle teşebbüs ilerlemiş 1 Ocak 1929 tarihinde Konya'da ilk Millet Mektepleri'nin açılış töreni yapılmıştır.¹⁸³ Konya basınında okuma yazma öğrenmek için bunun bir fırsat olduğu, bu okulların birer hizmet ve irfan yuvası oldukları vurgulanıyordu. Babalık gazetesinde bu durum; “Büyük halaskarımızın şaheser nutuklarında da buyurdıkları gibi yeni yazı ve harf inkılâbıyla bir nur âlemine giren asil Türk milleti, bu yeni teşkilattan geniş faaliyetlere sahne olacak olan millet mekteplerinden feyiz ve nur alacak, daha ziyade yükselecektir. Büyük Gazi'nin bu teşkilatın reisi umumisi ve Millet Mekteplerinin başmuallimi olmaları milli irfanımızın gelecekte kati ve parlak muvaffakiyetler kazanacağını göstermektedir. Bu hayırlı teşkilatta ilk safta muhterem muallimlerimiz olmak üzere memleket münevverleri tarihi ve şerefli vazifeleri ifa etmek saadetiyle övüneceklerdir. Başta muhterem irfanşinas valimiz İzzet Bey Efendi olduğu halde Maarif Emini Nevzat ve Maarif Müdürü Hasip Bey'lerin bu nurlu teşkilatı asgari zaman zarfında itmam ederek vilayetimizi ulvi inkılâbımızın bu ışıklı sahasında seçkin ve yüksek seviyelere getireceklerine inancımız tamdır...”¹⁸⁴ şeklinde ifade edilmiştir.

3.3.1. Konya Merkezinde Açılan Millet Mektepleri

Millet Mektepleri Talimatnamesi 25. maddesinde “Bir mahalde açılacak dershanelerin nevini tayin ve her neviden ne kadar dershanenin nerelerde açılacağını tespit etmek hakkı, mahallin millet mektepleri idare heyetine aittir.” denilmektedir. Bu yüzden Millet Mektepleri açılmadan önceki günlerde Babalık gazetesinde ‘Herkes’ başlıklı duyuruda; “On altı yaşından kırk yaşına kadar hep vatandaşlar evlerine en yakın ilk mekteplerde açılan Millet Mekteplerinde okuyacaklardır. Sene başından itibaren Millet Mekteplerine devam edeceksiniz” haberi yer almıştır.¹⁸⁵ Millet Mektepleri Talimatnamesinin 24. maddesinde;

¹⁸³ Mehmet Önder, **Konya Maarif Tarihi**, Ülkü Basımevi, Konya, 1952, ss. 76-77.

¹⁸⁴ Millet Mektepleri, **Babalık**, Yıl: 18, Sayı: 2853, (25 Kasım 1928), s. 1.

¹⁸⁵ Herkes, **Babalık**, Yıl: 18, Sayı: 2875, (20 Aralık 1928), s. 3.

“Münhasıran erkeklere veya kadınlara veya müştereken her iki cins vatandaşlara mahsus olmak üzere üç nevi derslane açılabilir” denilmektedir.¹⁸⁶

Önder eserinde Konya’da Millet Mektepleri’nin açıldığı ilk günden itibaren 120 dershanede kadın erkek, genç yaşlı herkese yeni harflerle okuma yazma öğretilmeye başlandığını bir müddet sonra derslane adedinin 160 olduğunu, derslanelerin kafî gelmediği yerlerde mescitlerin muvakkaten Millet Mektepleri haline getirildiğini belirtmektedir.¹⁸⁷ Yararlandığımız kaynaklardan öğrenebildiğimiz kadarıyla, Konya merkezde açık olan ilk mekteplerin isimleri bilinmekle beraber tüm mekteplerde kaçır adet okuma derslanelerinin açıldığı bilgisine kısmen ulaşılabilmektedir. Buna göre Konya merkezi ve merkeze bağlı köylerde kadınlar ve erkekler için farklı saatlerde planlanarak 1929 yılı başında açılan Millet Mektepleri ve derslane sayıları ve mekteplerin mevkiileri aşağıda belirtilmiştir.

TABLO 3.2
1929 YILI BAŞINDA KONYA MERKEZDE AÇILAN MİLLET MEKTEPLERİ¹⁸⁸

Sıra	Mektebin Adı	Derslane Sayısı	Okulun Mevkii
1	İsmet Paşa İlk Mektebi	2	Hapishane Caddesi
2	Gazi Mustafa Kemal İlk Mektebi	2	Cumhuriyet Alanı
3	Uluırmak İlk Mektebi	1	Saka Mahallesi
4	Mahmut Şevket Paşa İlk Mektebi	1	Cevizaltı Mahallesi
5	İhsaniye Mektebi	-	İhsaniye Mahallesi
6	Dumlupınar Mektebi	2	Müze Civarı
7	Karakurt (Akçeşme) İlk Mektebi	-	Kerim Dede Mektep Mahallesi
8	Cumhuriyet Mektebi		Musalla Kalenderhane Mahallesi
9	Altunçeşme(Çifte Merdiven)	-	Şekerfuruş Mahallesi

¹⁸⁶ Millet Mektepleri Talimatnamesi, ss. 13-14.

¹⁸⁷ Önder, a.g.e. , s. 77.

¹⁸⁸ Köylerde Yeni Harfler, **Babalık**, Yıl: 18, Sayı: 2827, (24 Ekim 1928), s. 3., Sakyatanda Mektep, **Babalık**, Yıl: 18, Sayı: 2829, (26 Ekim 1928), s. 3., Halk Dershanesi, **Babalık**, Yıl: 18, Sayı: 2842, (12 Kasım 1928), s. 3., Halk Dershanesi, **Babalık**, Yıl: 18, Sayı: 2844, (14 Kasım 1928), s. 4., Hanımların Nazarı Dikkatine, **Babalık**, Yıl: 18, Sayı: 2846, (16 Kasım 1928), s. 3., Yeni Harfler Faaliyeti, **Babalık**, Yıl: 18, Sayı: 2849, (19 Kasım 1928), s. 3., Halk Derslaneleri, **Babalık**, Yıl: 18, Sayı: 2850, (21 Kasım 1928), s. 1., Yeni Kurslar, **Babalık**, Yıl: 18, Sayı: 2856, (28 Kasım 1928), s. 3., Önder, a.g.e. , s. 76.

10	Sedirler Mektebi	-	Yanık Camii Mahallesi
11	Akif Paşa Mektebi	-	İstanbul Caddesi
12	Tatbikat Mektebi (Kız)	1	Güllükbaşı Mahallesi
13	Anafartalar Mektebi	-	Anafartalar Mahallesi
14	İnönü Mektebi	-	Türbe Civarı
15	Topraklık İlk Mektebi	1	Topraklık Mahallesi
16	Köprübaşı Mektebi		Zincirli Kuyu Mahallesi
17	Hâkimiyeti Milliye İlk Mektebi	2	Samanpazarı
18	Kurtuluş Mektebi (Nakiboğlu)	-	İstasyon Caddesi
19	Necatibey Mektebi	-	Saatçi Mahallesi
20	19 Mayıs Mektebi (Rehberi Hürriyet)	-	Güllükbaşı mahallesi
21	Şehit Sadık Mektebi	-	Karaciğın Mahallesi
22	Şükrü Doruk mektebi	-	Meram Senti
23	Türk Ocağı Mektebi	2	Türk Ocağı Binasında
24	Merkez Hatıp Köyü Mektebi	-	Hatıp Köyü
25	Merkez Gödene Köyü Mektebi	-	Gödene Köyü
26	Merkez Sakyatan Köyü İlk Mektebi	1	Sakyatan Köyü
27	Merkez Kozanlı Köyü İlk Mektebi	1	Kozanlı Köyü

1929 yılı başında Konya merkezde yukarıda ismi geçen ilk mekteplerin yanı sıra 1927 Eylülünden itibaren, ilkokullara bir hazırlık olmak üzere, Konya’da 1. Ana (Şehit Asım), 2. Ana (Şehit Muhtar) okulları açılmıştır. 1. Anaokulunda Fatma Zehra, 2. Anaokulunda Bahire (Onat) hanımlar başöğretmenlik yapmış, her iki okul da 1934 yılında kapanmışlardır.¹⁸⁹

Millet Mektepleri Talimatnamesi 28. maddesinde, “Tedrisata başlanmadan birkaç gün evvel gazetelerde Millet Mekteplerinin tedrisâta başlayacağı ve mekteplere devam etmenin fertlere ve topluma katkılar sağlayacağı ilan olunur.” denilmektedir. Yine 29. maddede, 1

¹⁸⁹ Önder, a.g.e. , s. 76.

Kasımda köy, kasaba ve şehirlerin bayraklarla donatılması, okullarda orkestralar eşliğinde konserler verilmesi, halkı büyük ve uygun meydan ve mahallelerde toplayarak konuşmalar eşliğinde açılış günü kutlama törenlerinin düzenlenmesi istenmektedir.¹⁹⁰

Millet Mektepleri Konya’da, 1 Ocak 1929 Salı günü Maarif Vekâleti İdare Heyeti’nin hazırladığı program çerçevesinde törenlerle açılmıştır.¹⁹¹ Millet Mekteplerine kaydolmak isteyen kadın erkek halkın yoğun ilgisine bakarak Babalık Gazetesinde: “Türkler cehaletten kurtulmaz diyenler utansın. Anlaşılan bir hakikat var ki Türk milleti istiklâle nasıl susamış ve Büyük Gazi’sinin arkasında nasıl yer almışsa gene Büyük Gazi’sinin arkasında nur ve irfanında öylece alacaktır ve alıyor. Kadirşinas olan bu millet bugünün fedakâr muallimlerinin namına bir heykel dikecektir.” şeklinde haberler yer almıştır.¹⁹² Babalık Gazetesi başyazarı, aynı zamanda dış tabibi olan Muzaffer Hamit gazetede yazdığı köşe yazılarında gerek yeni harflerin öğretilmesi aşamasında gerekse Millet Mekteplerinin açılmasında ve eğitimini sürdürmesinde oldukça gayret göstermiş ve halka yeni harflerin öğrenilmesinde önyak olmuştur.

1929 yılı mart ayında verilen rakamlara göre Konya merkez, kaza ve köylerinde dört aylık millet mekteplerinin adedi 1141, kayıtlı erkek öğrenci sayısı 30308, bayan öğrenci sayısı ise 28010’dur. Şubat ay sonunda maarif idaresince yapılan istatistik neticesinde vilayet genelinde 1272 millet mektebi mevcut olup mekteplerde 35186 erkek, 29283 bayan eğitim görmektedir. Toplam öğrenci sayısı 64469’dur. Yine Konya ili dâhilinde son iki ayda açılan Millet Mektepleri adedi 131’dir. Son iki ayda bu mekteplere 4878 erkek, 1273 bayan talebe kayıt yaptırmıştır.¹⁹³ 1929 yılı Nisan ayı başında Konya ili dâhilinde Millet Mekteplerine devam eden öğrenci sayısının yetmiş bine ulaştığı bunun yarısının bayanlar olduğu ve nisan ayına kadar sekiz bin kişiye yeni harflerden şahadetnâme verildiği anlaşılmaktadır.¹⁹⁴

Bu dönemde Konya Hapishanesi’nde bulunan 500’den fazla mahkûm okuma yazmayı iyi derecede öğrenmişlerdir. Babalık gazetesi bu haberi “Memnuniyetle haber aldığımızı göre daha önceden okuma yazma bilmeyen mahkûmların şimdi yeni harflerle muallimlik yapma iktidarına ve hüsn-ü hatta haiz bulunanlar görülmektedir. Hükümet dairelerinde bazı kalemlerin levhaları da güzel bir surette bunlar tarafından tertip edilmiştir. Mahkûmların talim

¹⁹⁰ Millet Mektepleri Talimatnamesi, s. 15.

¹⁹¹ Millet Mektepleri, Babalık, Yıl: 18, Sayı: 2881, (26 Aralık 1928), s. 2.

¹⁹² Millet Mektepleri, Babalık, Yıl: 19, Sayı: 2922, (6 Şubat 1929), s. 2.

¹⁹³ Millet Mektepleri, Babalık, Yıl: 19, Sayı: 2950, (6 Mart 1929), s. 3.

¹⁹⁴ Millet Mektebi Müdavimleri, Babalık, Yıl: 19, Sayı: 2977, (3 Nisan 1929), s. 2.

ve terbiyelerinde ve inzibatın sağlanmasında hapishane müdürü Hüsnü Bey'e takdirlerimizi sunarız." ifadeleriyle okuyucularına duyurmuştur.¹⁹⁵

3.3.2. Konya İlçelerinde Açılan Millet Mektepleri

Konya merkez ve köylerinde olduğu gibi ilçelerinde de Millet Mektepleri 1 Ocak itibariyle yeni harfleri öğretmeye başlamışlardır. Babalık gazetesi, "Sami" isimli köşe yazarıyla Ereğli'deki ikişer aylık dönemler halinde açılan faaliyeti şöyle aktarmaktadır: "Vilayetten gelen sekiz muallim kadrosuyla sekiz dersane açılmış ve bu kadroyla Ocak başında 400 erkek talebe ile derslere başlanmıştır. Başta Kaymakam Sami, mektepler müfettişi Cavit, Jandarma Kumandanı Hilmi Bey ve yorulmak bilmeyen hocalarımız tarafından gösterilen faaliyet ve teşvik üzerine millet mekteplerine iki gündür kadın hücumu başladı. Birisi Millet Mektebi bünyesinde olmak kaydıyla, dokuz dershaneye iki gün zarfında 650 kadın müracaat etmiştir. Kayda muvaffak olamayanlarla mekteplerde ayaküstünde durmak için bile yer bulamayıp da kapı ve pencereden dinleyenleri ve teessürle geri dönenleri hesaba katmıyorum. Şubat başı itibariyle Millet Mekteplerine devam eden kadın ve erkek talebe mevcudu yalnız merkezde 1400'dür. Yeni dershanelere ihtiyaç vardır. Bunun teminini kaymakam ve müfettiş beylerden rica ederiz."¹⁹⁶ Ereğli merkezi haricinde 1 Ocak itibariyle Dorular köyü¹⁹⁷ ve Gölviran¹⁹⁸ köylerinde de Millet Mekteplerinin açıldığı kayıtlardan anlaşılmaktadır.

İlgın ilçesinde iki aylık dönem olarak açılan ve şubat sonunda merkez ve köylerinde 2804 kadın ve 3212 erkekten imtihan sonucunda 119 kadın ve 1080 erkek şahadetname almaya hak kazanmıştır. İkinci devre olan mart başında 2685 kadın ve 2483 erkek talebeden Nisan sonunda 600 kadın ve 1446 erkek imtihanlarda başarılı olarak şahadetname almışlardır. Öğretmeni olmayan seyyar muallim uygulaması gerektiren köyler için 1885 kadın ve 1039 erkek talebe kayıt yaptırmış, ancak seyyar muallimlik henüz oluşturulamamış ise de halkın işbaşında, bilhassa köylülerin tarlalarda, harman başlarında ellerinden kitap, kurşun kalem ve defterleri düşürmedikleri görülmüş, kazanın kaymakamı Fehmi Bey ile Maarif Memuru Bekir Orhan Bey'in gayretleri takdir edilmiştir.¹⁹⁹

Akşehir'de kayıtlı olan öğrenci sayılarına ulaşamamakla beraber 1'i merkezde olmak üzere 13 adet ilk mektep inşa edilmiştir. 1929 yılı şubat ayı itibariyle Karağa, Koçaş, Reis,

¹⁹⁵ Millet Mektepleri, **Babalık**, Yıl: 19, Sayı: 2923, (7 Şubat 1929), s. 3.

¹⁹⁶ Millet Mektepleri, **Babalık**, Yıl: 19, Sayı: 2922, (6 Şubat 1929), s. 2.

¹⁹⁷ Bir İlk Mektep Daha, **Babalık**, Yıl: 18, Sayı: 2829, (24Ekim 1928), s. 3.

¹⁹⁸ Yeni Harf Faaliyeti, **Babalık**, Yıl: 18, Sayı: 2871, (16 Aralık 1928), s. 1.

¹⁹⁹ Ilgın Faaliyetleri ve Haberleri, **Babalık**, Yıl: 19, Sayı: 3058, (1 Ağustos 1929), s. 3.

Akait, Nadir ve Azarı köylerinde mektepler tamamlanarak eğitime başlanmıştır. Ayrıca İngiliz, Karabulut, Karahyük ve Yahsiyan köylerine birer mektep binası yaptırılması emredilmiştir. Tuzlukçu nahiyesindeki beş dersaneli mektebin inşasına başlanmıştır.²⁰⁰

Babalık Gazetesinin Hadim ile ilgili haberinde : “Dört beş aydan beri açılan Millet Mekteplerinde kadın, çoluk çocuk okuma yazma öğrenmiş, vatanın faydalı bir uzvu olacağını kalbinden coşan bir ümitle yemin etmiştir. Kaymakamımız Rıza Rauf Bey’in çoktan beri sürdürdüğü gayret ve faaliyeti, muallim beylerin himmetleri neticesinde asri ve güzel bir surette ders verilmektedir.” ifadelerine yer vererek, millet mekteplerinin bu kazada da faaliyetlerinden bahsetmektedir.²⁰¹

Bunların dışında 1929 yılı Ocak ayı itibariyle Karaman, Bozkır, Cihanbeyli, Saiteli kazalarında da millet mekteplerinin açıldığını vali ve maarif müdürünün yaptığı teftişlerden anlıyoruz.²⁰²

3.4. Konya Millet Mektepleri İdare Heyeti

Millet Mektepleri Talimatnamesinin 14.-21. maddeleri idare heyetlerinin oluşturulması görev ve yetkilerine ayrılmıştır. Talimatnamenin 15. maddesinde idare heyeti yöneticilerinin kimler olacağıyla ilgili, “Her vilayette millet mekteplerinin ihzar ve idaresi derece derece vilayetteki mülki taksimat ve teselsüle muvazi olarak teşekkül eden vilayet, kaza, nahiye, köy veya mahalle heyetlerine mevduddur. Vilayet heyeti valinin riyaseti altında maarif müdürü (heyetin umumi kâtipliğini yapar), encümeni vilayetten müntahap bir aza, Halk Fırkası mutemedi, belediye reisi ve Türk Ocağı reisinden tereküp eder. Bu heyet icabında karar vermek ve işleri tedvir etmek hususundaki salahiyetlerini vali, maarif müdürü ve Halk Fırkası mutemedinden mürekkep bir encüme bırakabilir.” şeklinde açık bir şekilde belirtilmiştir.²⁰³

Bahsi geçen heyet Babalık gazetesinde “Talimat Geldi” başlığıyla “Millet Mektepleri teşkilatını tesis ve idare için bir komisyon teşkil edilecektir. Komisyon pek yakında, yani bugünlerde teşekkül ederek faaliyete geçecektir. Talimatname mucibince komisyonun kâtibi umumisi olan Maarif Müdürü Hasip Bey, icap eden hazırlıklara başlamıştır.” haberiyle okuyucular bilgilendirilmiştir.²⁰⁴

²⁰⁰ Akşehir Maarif Haberleri, **Babalık**, Yıl: 19, Sayı: 3081, (15 Ağustos 1929), s. 2.

²⁰¹ Hadim Haberleri, **Babalık**, Yıl: 19, Sayı: 2950, (6 Mart 1929), s. 4.

²⁰² Bozkır’da Yeni Harfler, **Babalık**, Yıl: 18, Sayı: 2857, (29 Kasım 1928), s. 2., Yeni Harf Faaliyeti, **Babalık**, Yıl: 18, Sayı: 2871, (16 Aralık 1928), s. 1.

²⁰³ **Millet Mektepleri Talimatnamesi**, ss. 7-8.

²⁰⁴ Talimat Geldi, **Babalık**, Yıl: 18, Sayı: 2867, (11 Aralık 1928), s. 1.

Talimatnameye göre kurulan Millet Mektepleri İdare Heyeti, Konya Valisi İzzet Bey başkanlığında, Belediye Reisi Burhaneddin Bey, Jandarma Kumandanı Kaymakam Ziya Bey, Maarif Müdürü Hasip Bey, Polis Müdürü İbrahim Bey, Cumhuriyet Halk Fırkası Vilayet Mutemet Vekili vilayet encümeni azasından İzzet Bey, vilayet encümeni azasından Babalık Gazetesi imtiyaz sahibi Mazhar Bey, Muhasebe-i Hususiye Vilayet Müdürü Hasan Bey’lerden oluşmuştur. Komisyonun umumi kâtipliği maarif müdürü Hasip Bey tarafından yürütülmüştür. Komisyon ocak başından itibaren vilayet merkezi, kaza ve köylerde gerekli teftişlerde bulunmuştur.²⁰⁵

Talimatnamenin 19. maddesine göre “Millet Mektebi teşkilatının kaza heyeti kaymakamın riyaseti altında kaza maarif memuru (heyetin umumi kâtipliğini yapar), belediye reisi, Halk Fırkası mutemedi, varsa Türk Ocağı reisinden tereküp eder.” ifadesiyle kazalardaki idare heyeti üyelerini açıklamaktadır.²⁰⁶ Talimatnamenin bu hükmü gereğince kazalarda kurulan heyetlerle ilgili Babalık gazetesinde haberler yer almıştır. İlgin Kaymakamı Fehmi Bey’in ve Maarif Memuru Bekir Orhan Bey’in Millet Mektepleri ile ilgili gayretlerinden takdirle bahsetmektedir.²⁰⁷ “Ereğli’de Millet Mektepleri” başlığıyla verilen haberlerde Kaymakam Sami Bey, Mektepler Müfettişi Cavit Bey ve Jandarma Kumandanı Hilmi Bey’lerin kaza genelinde yaptığı teftişlerde takdire şayan okuma seferberliğine şahit oldukları belirtilmiştir.²⁰⁸ Babalık gazetesinin farklı zamanlardaki haberlerinde ise; Akşehir Kaymakamı İzzet Beyin semereli teşebbüsleri gayret ve hamiyetleri sayesinde Akşehir kazasının yeni mekteplere kavuştuğu,²⁰⁹ Hadim Kaymakamı Rıza Rauf Bey’in girişimleri sonucu eğitim seferberliğinin hızla devam ettiği, bu çalışmaların takdir edilecek çalışmalar olduğu belirtilmiştir.²¹⁰

3.5. Millet Mektepleri Sınavları

Millet Mektepleri Talimatnamesinde mekteplerin mahiyet ve gayesi 1. maddede; “Türkiye halkını okuyup yazmaya muktedir bir hale getirmek ve ona hayat ve maişetinin istilzam ettiği ana bilgileri kazandırmak maksadı ile millet mektepleri teşkilatı vücuda getirilmiştir.” ifadesi 2. maddede; “Millet Mekteplerinin umumi teşkilatı sabit ve seyyar olmak üzere (A) ve (B) dersanelerinden, halk okuma odaları ile köy yatı dersanelerinden mürekkeptir.” denilmektedir. 4. ve 5. maddelerde ise “Sabit ve seyyar (A) dersanelerinin

²⁰⁵ Millet Mektepleri, **Babalık**, Yıl: 18, Sayı: 2882, (26 Aralık 1928), s. 2.

²⁰⁶ **Millet Mektepleri Talimatnamesi**, s. 12.

²⁰⁷ İlgin Faaliyetleri ve Haberleri, **Babalık**, Yıl: 19, Sayı: 3058, (1 Ağustos 1929), s. 3.

²⁰⁸ Millet Mektepleri, **Babalık**, Yıl: 19, Sayı: 2922, (6 Şubat 1929), s. 2.

²⁰⁹ Hanımların İmtihanları, **Babalık**, Yıl: 19, Sayı: 2942, (26 Şubat 1929), s. 2.

²¹⁰ Hadim Haberleri, **Babalık**, Yıl: 19, Sayı: 2951, (6 Mart 1929), s. 4.

vazifesi hiç okuma yazma bilmeyen veya Arap harflerini öğrenmiş olan yetişkinleri okuryazar bir hale getirmektir. (A) dersanelerinde tedrisat her sene 1. Teşrinisânide başlayıp şubat nihayetinde hitama erer. Sabit ve seyyar (B) dersanelerinin hedefi (A) dersanelerini ikmal etmiş ve okuyup yazmayı öğrenmiş olan vatandaşları hayat ve maişetlerinin ve vatandaşlık sıfatlarının istilzam ettiği ana bilgilerle teçhiz etmektir. Bu dersanelerde de tedrisat (A) dersanelerinde olduğu gibi 1 Teşrinisanide başlayıp şubat nihayetinde hitama erer.” ifadeleri yer almaktadır.²¹¹

Millet Mektepleri dersanelerinin neveleri ve tedrisat zamanları başlığı altında 26. maddede; “Her Millet Mektebi dersanesinde cumadan gayrı günlerde her gün birer saat olmak üzere haftada altı saat tedrisat yapılır.” ifadesiyle mekteplerin çalışma zamanları belirtilmiştir.²¹² Talimatnamenin “Millet Mektebi (B) dersaneleri “okutulacak dersler” başlığı altında Millet Mektepleri (B) dersanelerine gidecek öğrenciler;

2 saat Kıraat ve Tahrir

2 saat Hesap ve Ölçüler

1 saat Sağlık Bilgisi

1 saat Yurt bilgisi derslerini almaları planlanmıştır.²¹³

31. maddede ise; “Millet Mektepleri (A) ve (B) dersanelerinin dörder aylık tedrisatı nihayetinde müdavimler imtihana sevk olunur. Muvaffak olanların mezuniyet vesikaları mart ayı içinde verilir.” denilmektedir.²¹⁴

Konya merkezde millet mekteplerinde açılan (A) ve (B) kurslarında ilk önce (B) kursuna katılanların imtihanlarının şubat sonunda yapıldığını görüyoruz. Bilindiği gibi bunlar daha önceden okuma yazmayı öğrenenlerden ibarettir. İlk sınavın 24 Şubat Pazartesi günü Altunçeşme önündeki muallim Pakize Hanım’ın dikiş ve biçki yurdunda, hanımlar dersanesinin üç ay evvelki devresindeki imtihanlarda başarılı olan bayanlara yönelik (B) kursu imtihanlarının yapıldığı belirtilmiştir. Talebenin çokluğundan dolayı öğrencilerin bir kısmı ise 26 Şubat Çarşamba günü imtihan edilmiştir.²¹⁵ Nisan ayı sonunda ise (A) ve (B) kurslarına devam edenlerin imtihanları yapılmış, bu imtihanlara dersanelerin dışında yeni harfleri aileleri nezdinde hususi bir surette tahsil edenlerle hususi müesseseler ve fabrikalarda

²¹¹ Millet Mektepleri Talimatnamesi, ss. 4-5.

²¹² a.g.e. , s. 14.

²¹³ Millet Mektepleri Talimatnamesi, 2. kısım, s. 12.

²¹⁴ Millet Mektepleri Talimatnamesi, s. 16.

²¹⁵ Hanımların İmtihanları, **Babalık**, Yıl: 18, Sayı: 2942, (6 Şubat 1929), s. 2.

açılan dershanelerde öğrenenler de girmiş, imtihanlarda başarılı olanlara şahadetnameleri verilmiştir. Dershaneler dışında yeni harfleri öğrenenlerin şahadetname alabilmeleri için Millet Mekteplerine başvurarak imtihanlara girmeleri istenmiştir.²¹⁶

Konya genelinde 1929 yılı sonu itibariyle (A) dershanelerine 29.257 erkek, 29.150 Bayan, (B) dershanelerine 1942 erkek, 481 bayan başvurmuştur. Dershaneye devam eden ve (A) kursuna giden 2626 erkek, 3252 bayan, (B) kursuna giden 683 erkek, 197 bayan imtihanlarda başarılı olarak şahadetname almışlardır. Hususi müesseseler veya fabrikalarda yeni harfleri öğrenerek imtihanlara girenlerle birlikte Konya genelinde (A) dershanelerinde 2811 erkek, 3290 bayan, (B) dershanelerinde 3563 erkek, 735 bayana şahadetnameleri verilmiştir.²¹⁷

3.6. Konya Millet Mektepleri Bütçesi

Millet Mekteplerinin bütçesinin büyük bir kısmının vilayet bütçe tasarruflarından olmak üzere diğer kısmının belediyeler, bankaların ve ticaret odalarının yardımlarından elde edilmek üzere planlandığı, Millet Mektepleri Talimatnamesinden anlaşılmaktadır.²¹⁸

Genel olarak Millet Mektepleri bütçesine bakıldığı zaman 1928-1929 öğretim yılı için 670.407 lira maaş ve ücret giderleri, 211.101 lira çeşitli giderler olmak üzere toplam 881.508 lira kaynak ayrıldığı görülmektedir. 1929 yılından başlayıp 1935 yılına kadar ayrılan kaynak giderek düşürülmüştür. 1934-35 bütçesine bakıldığında 10.832 lira maaş ve ücret giderleri, 3.876 lira çeşitli masraflar olmak üzere toplam 14.708 lira bütçe gideri olduğu anlaşılmaktadır. Aşağıda tablo halinde yıllara göre Millet Mektepleri genel bütçesi verilmiştir.

TABLO 3.3.

1928-1935 YILLARI ARASI MİLLET MEKTEPLERİ GENEL BÜTÇESİ²¹⁹

Yıllar	Maaş ve Ücretler (Lira)	Diğer Giderler (Lira)	Toplam Giderler (Lira)
1928-1929	670.407	211.101	881.508
1929-1930	553.445	200.806	754.251
1930-1931	420.610	121.814	542.424

²¹⁶ Konya Vilayetinden, **Babalık**, Yıl: 19, Sayı: 3017, (10 Mayıs 1929), s. 3.

²¹⁷ **Maarif 1928-1935 Millet Mektepleri Faaliyeti İstatistiği**, Hüsnü Tabiat Matbaası, İstanbul, 1935, ss. 46-47.

²¹⁸ **Millet Mektepleri Talimatnamesi**, ss. 13-20.

²¹⁹ **Maarif 1928-1935 Millet Mektepleri Faaliyeti İstatistiği**, s. 80.

1931-1932	194.364	57.648	252.012
1932-1933	93.774	29.202	122.976
1933-1934	42.273	9.287	51.560
1934-1935	10.832	3876	14.708
Toplam	1.985.713	633.734	2.619.439

Aşağıdaki tabloda ise, 1928-1935 yılları arası Konya vilayeti Millet Mektepleri bütçesi verilmiştir.

TABLO 3.4
1928-1935 YILLARI ARASI MİLLET MEKTEPLERİ KONYA BÜTÇESİ²²⁰

Yıllar	Maaş ve Ücretler (Lira)	Diğer Giderler (Lira)	Toplam Giderler (Lira)
1928-1929	18.358	4.994	23.352
1929-1930	16.720	5.833	22.553
1930-1931	6.810	1.352	8.162
1931-1932	3.251	757	4.008
1932-1933	2.235	-	2.235
1933-1934	2.143	281	2.424
1934-1935	753	106	859
Toplam	50.270	13.323	63.593

1928-1929 yılı Millet Mektepleri Konya bütçesine bakıldığı zaman 18.358 lira maaş ve ücretler için 4.994 lira diğer giderler olmak üzere toplam 23.352 lira gider gösterilmiştir. Millet Mektepleri ödenekleriyle ilgili çok fazla bilgi bulunmayan Babalık gazetesindeki bir

²²⁰ Maarif 1928-1935 Millet Mektepleri Faaliyeti İstatistiği, s. 77.

haberde; “İlk mektepler için geçen sene alınıp bedelleri ödenmeyen malzemeler için 1.994 liranın ödenmesine vilayet encümenince karar verilmiştir.” haberi yer almıştır.²²¹

Yukarıdaki tabloya bakıldığında 1929 yılı için ödenek ve harcamalar açısından bir problemin yaşanmadığı anlaşılmaktadır. 1930-1931 yılından itibaren ise bütçe giderlerinin hızla düştüğü görülür. Bu durum söz konusu yıllarda dersane ve öğretmen sayılarının düşüşü ile açıklanabilir. Örnek verecek olunursa; 1928-1929 öğretim yılında Konya şehir ve köylerinde 995 öğretmen görev yaparken 1931-1932 öğretim yılında görevlendirilen öğretmen sayısı 141’gerilemiştir. Yine yukarıdaki bilgiler ışığında 1928-1929 yılında genel bütçe içerisindeki Konya vilayetinin payı % 2.64 iken, 1929-1930 Konya bütçesi payı % 2.99’a çıkarılmış daha sonraki yıllarda Türkiye genelinde olduğu gibi kademeli olarak Konya’nın payı da düşürülmüştür. 1934-1935 yılı için genel bütçe içerisindeki Konya’nın payı % 5.84 oranındadır.

3.7. Konya Millet Mektepleri Sayısal Verileri

Konya Millet Mekteplerinin sayısal verileri konusunda temel kaynak Başbakanlık İstatistik Genel Müdürlüğü tarafından yayınlanmış olan ve 1928-1935 yıllarını içeren Millet Mekteplerine ilişkin sayısal verilerdir. Millet Mektepleri ve sayısal veriler konusunda yerel basından yeterince bilgiye ulaşılamamıştır. Bu yüzden burada temel veri kaynağı olarak 1928-1935 yıllarını içeren istatistikler kullanılmıştır.

3.7.1. 1928-1929 Öğretim Yılı Sayısal Verileri

Açıldığı ilk yıl Millet Mekteplerine ilgi büyük olmuştur. Millet Mekteplerinin açıldığı bu ilk yıl şehir merkezlerinde 348, köylerde 1065 olmak üzere toplam 1413 Millet Mektebi dershanesi açılmıştır. Bu dershanelerin ağırlıklı olarak A sınıfı olduğu, yani hiç okuma yazma bilmeyenlerin devam ettikleri dershaneler olduğu görülmektedir. Örnek olarak şehir merkezindeki 348 dershanenin 295’inin A, 53’ünün B dershanesi olduğu görülmektedir. Köylerde okuma yazma oranının düşük olmasından dolayı bu oran değişmekte olup, 1065 dershanenin 1063’ü A, 2’si B dershaneleridir. Öğrenci sayıları bakımından bakıldığında şehir merkezinde A dershanelerinde öğrenci sayısı 13.499 iken, B dershanelerinde 2.343’tür. Köylerde A sınıfı dershanelerde öğrenci sayısı 44.908 iken, B dershanelerinde 80 öğrenci eğitim almaktadır. Konya Millet Mekteplerinde toplam olarak 60.830 öğrenciden 58.407’si A sınıfı dershanelerde, 2423’ü B sınıfı dershanelerde eğitim görmektedir. Bu verilere göre

²²¹ İlk Mektepler Malzemesi, **Babalık**, Yıl: 18, Sayı: 2868, (12 Aralık 1928), s. 1.

Konya'da hiç okuma yazma bilmeyenlerin bulunduğu A dershanesine katılanların oranı % 96 iken, B dershanelerine katılım oranı % 4'tür.²²²

Millet Mekteplerinde yukarıda verilen öğrenci sayılarına göre görevlendirilen öğretmen sayılarına bakılırsa şehirlerde 308, köylerde 687 öğretmen olmak üzere toplam 995 öğretmenin görev yaptığı anlaşılmaktadır. Bu sayısal değerler dikkate alındığında dershane başına 43, öğretmen başına 61 öğrenci düşmektedir. Cinsiyete göre bakıldığında şehirlerdeki öğrenci sayısının % 53.20'si erkeklerden, % 46.80'i ise bayanlardan oluşmaktadır. Köylerde ise toplam öğrenci sayısının % 50.61'i erkeklerden, % 49.39'u bayanlardan oluşmaktadır. 1928-1929 öğretim yılı Konya Millet Mektebi öğrencilerinin kurslar sonundaki başarı oranlarına bakıldığında vilayet genelinde öğrenim gören 60.830 öğrenciden yalnızca 23.374 öğrencinin başarılı olarak nitelendirildiği ve belge almaya hak kazandığı anlaşılmaktadır. Başka bir ifadeyle Millet Mekteplerine devam eden öğrencilerin % 38.42'si başarılı olmuştur. Cinsiyete göre başarıya bakıldığında ise erkeklerin başarı oranı % 22.33, kadınların ise % 16.09'dur.²²³

3.7.2. 1929-1930 Öğretim Yılı Sayısal Verileri

1929-1930 Öğretim yılında şehirlerde 167, köylerde 421 olmak üzere toplam 588 Millet Mektebi dershanesi açılmıştır. Bu dershanelerin 427'sini A sınıfı dershaneler oluşturmaktadır. Şehir merkezindeki 167 dershaneden 108'nin A ve 59'unun da B dershanesi olduğu görülmektedir. Köylerde ise 421 dershanenin 319'u A, 102'sini B sınıfı dershaneler oluşturmaktadır. Öğrenci sayıları tarafından bakıldığı zaman şehir dershanelerinde A sınıfı dershanelerde 3219, B sınıfı dershanelerde 1179 öğrenci eğitim almaktadır. Köylerde A sınıfı dershanelerde 9575, B sınıfı dershanelerde 2489 öğrenci eğitim almaktadır. Toplam olarak Konya Millet Mekteplerinde 17.162 öğrenci olup bu sayının 13494'ü A, 3668'i B dershanelerinde eğitim görmektedir. Bu rakamlara bakıldığında genel olarak Konya'da hiç okuma yazma bilmeyenlerin bulunduğu A dershanelerine katılanların oranı % 78.62 iken, B dershanelerine katılım oranı ise % 21.37'dir.²²⁴

Konya Millet Mekteplerinde yukarıda belirtilen öğrenci sayılarına göre görevlendirilen öğretmen sayılarına bakılırsa şehirlerde 167, köylerde ise 248 öğretmen olmak üzere toplam 415 öğretmenin görev yaptığı anlaşılmaktadır. Bu sayısal değerler dikkate alındığında, her dershaneye 29 ve her bir öğretmene 41 öğrenci düşmektedir. Cinsiyete göre bakıldığında ise

²²² Maarif 1928-1935 Millet Mektepleri Faaliyeti İstatistiği, s. 46.

²²³ a.g.e. , s. 46.

²²⁴ a.g.e. , s. 46.

merkezlerdeki 4398 olan toplam öğrenci sayısının % 59.84'ü erkeklerden, % 40.16'sı bayanlardan oluşmaktadır. Köylerde ise 12.764 olan öğrenci sayısının % 65.71'i erkeklerden, % 34.28'i bayanlardan oluşmaktadır. Bu rakamlara göre şehirlerde olduğu gibi bilhassa köylerde kadın öğrenci oranı düşük kalmaktadır. 1929-1930 öğretim yılı Konya Millet Mektebi öğrencilerinin kurslar sonundaki başarı oranları incelendiğinde vilayet genelindeki dersanelerde öğretim gören 17.162 öğrenciden yalnızca 7887 öğrencinin başarılı olarak nitelendirildiği ve belge almaya hak kazandığı anlaşılmaktadır. Bir başka deyişle Millet Mekteplerine devam eden öğrencilerin % 45.95'i başarılı olmuştur. Cinsiyete göre başarıya bakıldığında ise, kurslara devam eden erkek öğrencilerin başarı oranı % 31.35 olurken, bayan öğrencilerin başarı oranı % 14.59'dur.²²⁵

3.7.3. 1930-1931 Öğretim Yılı Sayısal Verileri

1930-1931 yılında şehirlerde 104, köylerde 246 Millet Mektebi dershanesi açılmıştır. Bu dersanelerin 276'sını A sınıfı dersaneler, 74'ünü ise B sınıfı dersaneler oluşturmaktadır. Şehir merkezindeki 104 dershanenin 67'sinin A sınıfı, 37'sinin de B sınıfı dershanesi olduğu görülmektedir. Köylerde ise bu oran biraz daha değişmekte olup 246 dershanenin 209'u A dershanesi, 37'si B dershanesidir. Öğrenci sayıları açısından bakıldığı zaman şehir dersanelerinde A sınıfı dersanelerde 1430, B sınıfı dersanelerde 874 öğrenci eğitim almaktadır. Köylerde A sınıfı dersanelerde 6236, B sınıfı dersanelerde 1155 öğrenci eğitim almaktadır. Toplam olarak Konya Millet Mekteplerinde 9695 öğrenci olup bu sayının 7666'sı A, 2029'u B dersanelerinde eğitim görmektedir. Bu verilerden hareketle genel olarak Konya'da hiç okuma yazma bilmeyenlerin bulunduğu A dershanesine katılanların oranı % 79.07 iken, B dersanelerine katılım oranı ise % 20.92'dir.²²⁶

Millet Mekteplerinde yukarıda belirtilen öğrenci sayılarına göre görevlendirilen öğretmen sayılarına bakılırsa şehirde 104, köylerde ise 201 öğretmen olmak üzere toplam 305 öğretmenin görev yaptığı anlaşılmaktadır. Bu sayısal değerlere göre her dershaneye 28 ve her öğretmene 27 öğrenci düşmektedir. Cinsiyete göre bakıldığında şehirlerdeki 2304 olan toplam öğrenci sayısının % 60.50'si erkeklerden, % 39.50'si bayanlardan oluşmaktadır. Köylerde ise 7391 olan toplam öğrenci sayısının % 79.90'ı erkek, % 20.09'u bayanlardan oluşmaktadır. Bu rakamlara bakarak bilhassa köylerdeki kadın öğrenci oranının düşük olduğu görülmektedir. 1930-1931 öğretim yılı Konya Millet Mektebi öğrencilerinin kurslar sonundaki başarı oranlarına bakıldığında vilayet genelindeki dersanelerde öğretim gören 9695 öğrenciden

²²⁵ Maarif 1928-1935 Millet Mektepleri Faaliyeti İstatistiği, s. 46.

²²⁶ a.g.e. , s. 46.

yalnızca 5139 öğrencinin başarılı olarak nitelendirildiği ve belge almaya hak kazandığı anlaşılmaktadır. Başka bir ifadeyle Millet Mekteplerine devam eden öğrencilerin % 53'ü başarılı olmuşlardır. Cinsiyete göre başarıya bakıldığında ise, kurslara devam eden erkek öğrencilerin başarı oranı % 42.24 olurken, bayan öğrencilerin başarı oranı 10.75'tir ki erkek öğrencilerin bayan öğrencilere göre başarı oranları oldukça yüksek olmuştur. Şehir merkezindeki bayan öğrencilerin başarı oranına bakıldığında % 33.67 iken, köylerdeki başarı oranı ise % 15.87'dir.²²⁷

3.7.4. 1931-1932 Öğretim Yılı Sayısal Verileri

1931-1932 yılı şehirlerde 44, köylerde 157 olmak üzere toplam 201 Millet Mektebi dershanesi açılmıştır. Bu dershanelerin 192'sini A sınıfı dershaneler, 9'unu B sınıfı dershaneler oluşturmaktadır. Bu yıl şehir merkezlerinde B dershanesinin açılmaması dikkat çekicidir. Şehir merkezindeki 44 mektebin tamamı A sınıfı dershanelerden ibarettir. Köylerde ise 157 dershanenin 148'i A, 9'u B dershanesi olarak açılmıştır. Öğrenci sayıları bakımından değerlendirildiğinde şehir dershanelerinde A sınıfı dershanelerde 938 öğrenci eğitim almaktadır. B sınıfı dershane açılmadığı için öğrenci kabulü yoktur. Köylerde A sınıfı dershanelerde 4260, B sınıfı dershanelerde 220 öğrenci eğitim almaktadır. Toplam olarak Konya Millet Mekteplerinde 5418 öğrenci olup, bu sayının 5198'i A, 220'si B dershanelerinde eğitim görmektedir. Bu verilerden hareketle genel olarak A dershanesine katılanların oranı % 95.93 iken B dershanelerine katılım oranı şehir merkezlerinde bu yıl itibariyle B dershanesi açılmamasından dolayı oran % 4.06 olarak gerçekleşmiştir.²²⁸

Millet Mekteplerinde yukarıda belirtilen öğrenci sayılarına göre görevlendirilen öğretmen sayılarına bakılırsa şehirlerde 44, köylerde ise 98 öğretmenin görev yaptığı anlaşılmaktadır. Bu sayısal değerlere göre her dershaneye 27 öğrenci, her öğretmene ise 38 öğrenci düşmektedir. Cinsiyete göre bakıldığında Şehirlerde 938 olan toplam öğrenci sayısının % 59.70'i erkek, % 40.29'u bayanlardan oluşmaktadır. Köylerde ise 4480 olan öğrenci sayısının %75.53'ü erkek, %24.47'si bayanlardan oluşmaktadır. Bu rakamlara göre köylerdeki bayan katılım oranı şehirlere kıyasla oldukça az görülmektedir. 1931-1932 öğretim yılı Konya Millet Mektebi öğrencilerinin kurslar sonundaki başarı oranlarına bakıldığında vilayet genelindeki dershanelerde öğretim gören 5418 öğrenciden 2436'sının başarılı olduğu ve belge almaya hak kazandığı anlaşılmaktadır. Bir başka ifadeyle Millet Mekteplerine devam eden öğrencilerin % 44.36'sı başarılı bulunmuştur. Cinsiyete göre başarıya bakıldığında ise

²²⁷ Maarif 1928-1935 Millet Mektepleri Faaliyeti İstatistiği, s. 46.

²²⁸ a.g.e. , s. 46.

kurslara devam eden erkek öğrencilerin başarı oranı % 35.10 iken bayanların başarı oranı % 9.48'de kalmıştır.²²⁹

3.7.5. 1932-1933 Öğretim Yılı Sayısal Verileri

1932-1933 yılı şehirlerde 43, köylerde 62 olmak üzere toplam 105 Millet Mektebi dershanesi açılmıştır. Bu dershanelerin 97'sini A sınıfı dershaneler ve 8'ini B sınıfı dershaneler oluşturmaktadır. Şehir merkezlerindeki 43 dershanenin 42'sini A sınıfı dershaneler 1'ini B sınıfı dershaneler oluşturmaktadır. Köylerde ise, 55'i A dershanesi 7'si B dershanesi şeklinde açılmıştır. Öğrenci sayıları açısından bakıldığı zaman şehir dershanelerinde A sınıfı dershanelerde 1370, B sınıfı dershanelerde 40 öğrenci eğitim almaktadır. Köylerde ise A sınıfı dershanelerde 2184, B sınıfı dershanelerde 146 öğrenci eğitim görmektedir. Toplam olarak Konya Millet Mekteplerinde 3740 öğrenci olup bu sayının 3554'ü A, 186'sı ise B sınıfı dershanelerde eğitim görmektedir. Bu verilerden hareketle genel olarak Konya'da hiç okuma yazma bilmeyenlerin bulunduğu A dershanesine katılım oranı % 95.02 iken, B dershanelerine katılım oranı % 4.97'dir.²³⁰

Millet Mekteplerinde yukarıda belirtilen öğrenci sayılarına göre görevlendirilen öğretmen sayıları göz önüne alınırsa şehirlerde 43 ve köylerde 44 öğretmenin görev yaptığı anlaşılmaktadır. Bu sayısal verilere göre her dershaneye 35 öğrenci, her öğretmene ise 48 öğrenci düşmektedir. Cinsiyete göre bakıldığında ise şehirlerdeki 1410 olan toplam öğrenci sayısının % 64.39'u (908 öğrenci) erkeklerden, % 35.60'ı (502 öğrenci) bayanlardan oluşmaktadır. Köylerde ise 2330 olan toplam öğrenci sayısının % 88.28'i (2057 öğrenci) erkeklerden, % 11,7'si (273 öğrenci) bayanlardan oluşmaktadır. 1932-1933 öğretim yılı Konya Millet Mektebi öğrencilerinin kurslar sonundaki başarı oranlarına bakıldığında vilayet genelindeki 105 dershanede öğretim gören 3740 öğrenciden yalnızca 1726'sının başarılı olarak nitelendirildiği ve belge almaya hak kazandığı anlaşılmaktadır. Bir başka ifadeyle Millet Mekteplerine devam eden öğrencilerin % 46.14'ü başarılı bulunmuş diğerleri başarısız olmuşlardır. Cinsiyete göre başarıya bakıldığında ise kurslara devam eden 2965 erkek öğrencinin başarı oranı ise % 36.81 olurken, 366 bayan öğrencinin başarı oranı % 9.78 gibi daha düşük bir oranda gerçekleşmiştir.²³¹

²²⁹ Maarif 1928-1935 Millet Mektepleri Faaliyeti İstatistiği, s. 46.

²³⁰ a.g.e. , s. 46

²³¹ a.g.e. , s. 46.

3.7.6. 1933-1934 Öğretim Yılı Sayısal Verileri

1933-1934 öğretim yılında şehirlerde 28, köylerde 33 olmak üzere toplam 61 Millet Mektebi dershanesi açılmıştır. Bu dershanelerin 57'sini A sınıfı dershaneler ve 4'ünü B sınıfı dershaneler oluşturmaktadır. Şehir merkezindeki açılan 28 dershanenin tamamı A sınıfı dershanelerdir. Köylerde ise 33 dershanenin 29'u A sınıfı, 4'ü ise B sınıfı dershanelerdir. Öğrenci sayıları açısından değerlendirildiğinde şehir dershanelerinde A sınıfı dershanelerde 992 öğrenci eğitim almaktadır. Şehirlerde B sınıfı dershanesi 1931-1932 öğretim yılındaki gibi yine açılmamıştır. Köylerde A sınıfı dershanelerde 1197, B sınıfı dershanelerde 122 öğrenci eğitim almaktadır. Toplam olarak Konya Millet Mekteplerinde 2311 öğrenci olup bu sayının 2189'u A, 122'si B sınıfı dershanelerinde eğitim görmektedir. Bu verilerden hareketle genel olarak Konya'da hiç okuma yazma bilmeyenlerin bulunduğu A dershanelerine katılanların oranı % 94.72 iken, B dershanelerine katılım 5.27 gibi düşük oranda gerçekleşmiştir.²³²

Millet Mekteplerinde yukarıda belirtilen öğrenci sayılarına göre görevlendirilen öğretmen sayılarına bakılırsa şehirlerde 28, köylerde 33 olmak üzere toplam 61 öğretmenin görev yaptığı anlaşılmaktadır. Bu sayısal verilere göre her dershaneye ve öğretmene ortalama 38 öğrenci düşmektedir. Cinsiyete göre bakıldığında ise şehirlerdeki toplam 992 öğrencinin % 71.67'si (711 öğrenci) erkeklerden, % 28.32'si (281 öğrenci) bayanlardan oluşmaktadır. Köylerde ise 1319 toplam öğrenci sayısının % 77.78'i (1026 öğrenci) erkeklerden, % 22.21'i (293 öğrenci) bayanlardan oluşmaktadır. 1933-1934 öğretim yılı Konya Millet Mektebi öğrencilerinin kurslar sonundaki başarı oranlarına bakacak olursak vilayet genelindeki 61 dershanede öğretim gören 2311 öğrenciden 971'inin başarılı olarak nitelendirildiği ve belge almaya hak kazandığı anlaşılmaktadır. Başka bir ifadeyle Millet Mekteplerine devam eden öğrencilerin % 42.01'i başarılı bulunmuş diğerleri başarısız olmuşlardır. Cinsiyete göre başarıya bakıldığında ise, kurslara devam eden 1737 erkek öğrencinin başarı oranı % 40.52 olurken 574 bayan öğrencinin başarı oranı % 46.51'dir. Bu oranlara göre bu yıl Millet Mekteplerine devam eden bayanların erkeklerden daha başarılı oldukları görülmektedir.²³³

3.7.7. 1934-1935 Öğretim Yılı Sayısal Verileri

Bu yıl şehirlerde 12, köylerde 20 olmak üzere toplam 32 Millet Mektebi dershanesi açılmıştır. Bu dershanelerin 31'i A, 1'i B sınıfı dershaneleridir. Yani açılan dershanelerin hemen hemen hepsi hiç okuma yazma bilmeyenlerin devam ettikleri dershaneler oldukları

²³² . Maarif 1928-1935 Millet Mektepleri Faaliyeti İstatistiği, s. 46.

²³³ a.g.e. , s. 46

anlaşılmaktadır. Şehir merkezinde açılan 12 dershanenin 11'i A, 1'i B dershanesidir. Köylerde açılan 20 dershanenin 18'i A, 2'si B dershaneleridir. Öğrenci sayıları açısından bakıldığı zaman şehir dershanelerinde A sınıfı dershanelerde 434, B sınıfı dershanelerde 12 öğrenci eğitim almaktadır. Köylerde A sınıfı dershanelerde 741 öğrenci eğitim almaktadır. Bu yıl köylerde B sınıfı dershane açılmamıştır. Toplam olarak Konya Millet Mekteplerinde 1187 öğrenci olup bu sayının 1175'i A, 12'si B sınıfı dershanelerde eğitim görmektedir. Bu verilerden hareketle genel olarak Konya'da hiç okuma yazma bilmeyenlerin bulunduğu A dershanelerine katılanların oranı % 98.98 iken, B dershanelerine katılım oranı % 1.01'dir.²³⁴

Yukarıda verilen öğrenci sayılarına göre, Millet Mekteplerinde görevlendirilen öğretmen sayıları göz önüne alınırsa şehirde 12 ve köylerde 20 öğretmenin görev yaptığı anlaşılmaktadır. Bu sayısal değerler dikkate alındığında her dershane ve öğretmene ortalama 38 öğrenci düşmektedir. Cinsiyete göre bakıldığı zaman şehirlerdeki öğrencilerin % 97.30'u erkeklerden, % 2.69'u bayanlardan oluşmaktadır. Köylerde ise toplam öğrenci sayısının % 91.22'si erkeklerden, % 8.77'si bayanlardan oluşmaktadır. 1934-1935 öğretim yılında Konya Millet Mektebi öğrencilerinin kurslar sonundaki başarı oranları dikkate alındığında vilayet genelindeki A ve B dershanelerinde öğretim gören 1187 öğrenciden 644 öğrencinin başarılı olarak nitelendirildiği ve belge almaya hak kazandığı anlaşılmaktadır. Başka bir ifadeyle Millet Mekteplerine devam eden öğrencilerin % 54.25'i başarılı bulunmuş diğerleri başarısız olmuşlardır. Cinsiyete göre başarıya bakıldığında ise erkek öğrencilerin başarı oranı % 51.64 iken, bayan öğrencilerin başarı oranı ise % 2.61'dir. Bayanlardaki başarının düşük olmasının bir sebebi de dershanelere kayıtlı bayan öğrencilerin sayısının azlığıdır.²³⁵

Yukarıda belirtilen program çerçevesinde Konya'da ilk önceleri alfabe kursları veya yeni harf kursları adıyla başlatılan resmi kurumlar, belediyeler, Türk Ocağı, Cumhuriyet Halk Fırkası teşkilatları gibi toplum kuruluşları tarafından yürütülen okuma yazma seferberliği daha sonra Millet Mektepleri bünyesinde bir eğitim ve okuma yazma seferberliği şeklinde devam ettirilmiştir. Cumhuriyetten sonra 1932 yılında açılan Halkevleri, halk eğitimi üzerinde rol oynamış önemli bir kurumdur. Konya Halkevi de kütüphanesi, zaman zaman açılan meslek ve dil kursları, müsabakalar, temsiller, çeşitli toplantılar ve neşriyatı ile Konya Maarif tarihinde mühim bir yer işgal eder. 1932 yılından 1950 yılına kadar Konya Halkevi okuma yazma seferberliğini sürdürerek halk kültürüne hizmet etmiştir.²³⁶

²³⁴ Maarif 1928-1935 Millet Mektepleri Faaliyeti İstatistiği, s. 46.

²³⁵ a.g.e. , s. 46

²³⁶ Önder, a.g.e. , s.77.

SONUÇ

Arap alfabesini kullanan Osmanlı Devleti'nde 19. yüzyılın ortalarından itibaren bu alfabenin değiştirilmesi ya da ıslah edilmesi gerektiği şeklinde tartışmalar başlamıştır.

Türkiye Cumhuriyeti'nin kurulmasından sonra, Arap alfabesinin bu durumu göz önünde bulundurularak, bazı aydınlar arasında bu harflerin Türkçenin yapısına uymadığı görüşü ağırlık kazanmaya başladı. Özellikle Arap harflerinin okunup yazılmasının zor olduğunun söylenmesi, buna bağlı olarak okuryazar oranının düşük olması, halkı büyük ölçüde okuryazar yapmayı hedefleyen genç cumhuriyette bu alfabenin değiştirilmesi hususunda bir tartışma başlatılmasına sebep olmuştur. Bu tartışmalar devam ederken Türkiye Cumhuriyeti'nde 1925 yılında gerçekleştirilen takvim ve rakamlar konusundaki değişiklikler, alfabenin de değiştirilebileceği konusundaki kanaatleri artırmıştır. Buna bağlı olarak 1926 yılında Bakanlar Kurulu tarafından, Türk alfabesinin hazırlanması ile ilgili çalışmalar yapmak üzere Dil Encümeni adıyla, dil konusunda uzmanlardan oluşan bir çalışma grubu kurulmuştur.

Dil Encümeni'nin çalışmaları devam ederken Türkiye'de 1927 yılından itibaren doktor reçetelerinin Latin harfleriyle yazılması uygun görülmüş ve bununla beraber alfabe konusundaki tartışmalar ciddi boyutlara ulaşmıştır. Dil Encümeni'nin yaklaşık iki yıl süren çalışmasının sonucunda 1928 yılında, alfabe değişikliği ile ilgili neler yapılması ve nasıl bir yol izlenmesi gerektiğiyle ilgili hususların yer aldığı "Elifba Raporu" adıyla bir rapor hazırlanmıştır.

Alfabe konusunda yapılan çalışmaları başından beri titizlikle izleyen Mustafa Kemal, 9 Haziran 1928'de İstanbul'da Dil Encümeni tarafından hazırlanan raporun sonuçlarını da göz önünde bulundurarak yaptığı bir konuşmada "Arkadaşlar, güzel dilimizi ifade etmek için Türk harflerini kabul ediyoruz. Bizim ahenktar zengin lisanımız yeni Türk harfleriyle kendini gösterecektir." diyerek alfabenin değiştirileceği sinyalini vermiş, Mustafa Kemal'in bu konuşmasından sonra alfabenin kabul edilmesi noktasında hedefe ulaşmak maksadıyla çalışmalar hızlandırılmıştır. Bu çalışmaların sonunda, 1 Kasım 1928 tarihinde meclise yeni Türk harflerinin kabulü hakkında bir önerge sunulmuş, bu önerge TBMM'de yapılan görüşmelerden sonra aynı gün "Türk Harflerinin Kabul ve Uygulanması Hakkında Kanun" adıyla kanun çıkarılmış, 3 Kasım 1928'de resmi gazetede yayınlanan bu kanunla Latin harfleri kabul edilmiştir.

Yurt genelinde olduğu gibi Konya'da da Harf inkılâbının gerçekleştirilmesinde ilk uygulama yeni harfleri öğretecek öğretmenler ile kurumlardaki memurların eğitimi konusunda

olmuştur. Memurlara yeni harflerin öğretilmesi konusunda yapılması gereken hazırlıkların planlandığı 13 Eylül 1928 tarihinde Ankara'da müsteşar ve müdürler toplantısında alınan kararlar üzerine hükümet merkezinde memurların eğitimine başlanmıştır. Konya'da öğretmen ve memurların yetiştirilmesine yönelik kurslar Maarif Emanet tarafından 1 Eylül'den itibaren açılmış, açılan bu kurslara 316 öğretmen katılmış, kurslar 20 Eylül'de sona ermiştir. Konya'da alfabe eğitimi alan öğretmenler 20 Eylül'den itibaren okullarına giderek yeni harfleri ve imla kurallarını okullarında öğretmeye başlamışlardır. Konya'da açılan bu kursları daha sonra diğer kurum ve kuruluşların açtıkları kurslar izlemiş, memurların eğitimi planlandığı gibi Harf İnkılâbına ilişkin kanunun yayınlanmasından önce kısa bir süre içerisinde başarıyla tamamlanmıştır. Öte yandan söz konusu dönemde eğitim teşkilatlanmasına göre Konya maarif merkezi konumundadır. Dolayısıyla Afyonkarahisar, Kütahya ve Aksaray illeri de Konya Maarif Emanetine bağlı olup bütün yönetim ve denetim işlemleri Konya merkezinden yürütülmüştür.

Konya merkezde Eylül başından itibaren öğretmen ve memurlar için açılan kursların yanında 1 Eylül'de Akşehir Türk Ocağı'nda, 19 Eylül'de Ereğli'de, yine eylül ayı içerisinde Ilgın Türk Ocağı'nda ve yine Beyşehir ve Bozkır'da öğretmen ve memurlara yönelik kurslar açılarak beklenen sonuçlar alınmaya başlanmıştır.

Öğretim çağında bulunan öğrenciler için 1928-1929 öğretim yılında yeni harflerin öğretilmesi için gerekli hazırlıklar yapılmış, ilkokullarda 15 Ekim'de başlayacak olan öğretim döneminde bütün sınıflarda yeni harflerin öğretilmesi kararı alınmıştır. İlkokul öğrencilerinin yeni harfleri öğrendikten sonra kendileri için hazırlanan ders kitapları ile eğitime başladıkları sonucuna ulaşabiliriz. Ortaokullarda ise yeni harflerin öğretiminin öncelikle Türkçe derslerinde yapılmaya başlandığı, bunun yeterli görülmeyerek okulların açıldığı ilk on beş gününün tamamen yeni Türk harflerinin öğretilmesine ayrıldığı anlaşılmaktadır. Kasım ayı başında yeni harflerle ilgili faaliyetlerin hararetle devam ettiği, kitap eksikliği yüzünden biraz zorluk çekilse de birçok mektebin kitabının basılmakta olduğu bildirilmiş, kızıl hastalığı nedeniyle mektepler kasım ayının yirmisine kadar kapalı kalmasından dolayı eğitim olumsuz etkilenmiştir. Konya Maarif Eminliğinin denetimleri sonucu Konya'da yapılan yeni harf çalışmaları başarılı bulunmuş, inşaat halindeki mekteplerin tamamlanmasından sonra yeni harf öğretimi faaliyetlerinin daha da hızlanacağı vurgulanmıştır.

Harf İnkılâbı uygulamasında Türk alfabesi öğretiminin en önemli ayağı halk olmuştur. Harf İnkılâbı uygulama süreci içerisinde eğitim teşkilatının dışında Cumhuriyet Halk Partisi, Türk Ocağı, Muallimler Birliği, Tıp Birliği gibi siyasal/kültürel kuruluşların da büyük

katkıları olmuştur. Bu kuruluşlara ek olarak bakanlıklara bağlı birimlerin kendi personelleri için açtıkları kurslar dışında halk içinde kurslar açtıkları bilinmektedir. Kadastroda veya Adalet Bakanlığı'na bağlı olan Konya hapisanesindeki tutuklu ve hükümlüler için açılan kurslar bunlara örnektir. Ayrıca Konya'da yeni harflerin halka ve çalışanlarına öğretilmesinde hastahane, Sanatkârlar Gücü, İdman Yurdu ve askerlik dairesinin de bu süreçte olumlu katkıları olmuştur.

Tüm yurttaki olduğu gibi Konya'da da yeni harf kursları 20 Ekim'e kadar devam etmiş, bu tarihten itibaren bu kurslar tatil edilerek kursa yeni başlayanlar ya da kurs sürecinde başarısız olan öğrenciler için "Halk Dershaneleri" açılmıştır. Başlangıçtan itibaren okuma yazma bilmeyenler ve az bilenler için açılan iki ayrı kurs, 1 Ocak 1929 Millet Mekteplerinin açılmasıyla (A) ve (B) kursları şeklinde daha sistemli hale getirilmiştir.

Yeni Harf İnkılâbı süresinde Konya basınında yayın yapan Babalık gazetesinin üstlendiği sorumluluğu yerine getirdiği söylenebilir. Bu dönemde gazete haber kaynağı olmasının yanında yeni Türk harfleri konusunda halkı yönlendirici role de sahip olmuştur. Bu dönemde gazete gelişmeleri günü gününe vererek kamuoyunu bilgilendirmiştir. Gazetenin başyazarı Muzaffer Hamit'in yeni Harf İnkılâbıyla ilgili yaptığı haberler ve yazdığı yazılar Konya halkı üzerinde oldukça etkili olmuştur. Gazete 1 Kasım 1928 tarihine kadar yazdığı Türkçe fıkralar, yeni Türk harfleri dersleri ve resmi daire isimleri ve rumuzlarının Türk harfleriyle yazılışlarını tanıtarak inkılâbın gerçekleştirilmesinde önemli bir görev üstlenmiştir. Babalık gazetesinin Harf İnkılâbı sırasında karşılaştığı en büyük problem yeni matbaa harflerinin zamanında temin edilememesi olmuştur. Bu yüzden gazete kasım sonundan itibaren bir süreliğine yeni harfler gelmediği için gazeteyi iki sayfa olarak basmak zorunda kalmıştır. Bu durum okuyuculara yeni harflerin sipariş verildiği ve gelmek üzere olduğu belirtilerek, okuyuculardan özür dilenmek suretiyle duyurulmuştur. Bu süre içerisinde gazetenin Latin harfleriyle yaptığı haberlerde dizgi ve imla yönünden de yanlışlıklar bulunmaktadır. Bu hataların Harf İnkılâbının gerçekleştirilmesi sürecinde imla problemlerinin yanında matbaalarda yeni harflerin yokluğunun bir sonucu olduğunu değerlendirmek doğru olacaktır.

Latin harflerinin kabul edilmesinden sonra yeni yazının örgün öğretim dışında kalanlara da öğretilmesi ve halk arasında yaygınlaştırılması için Millet Mektepleri oluşturulmuştur. 1929 yılı başından itibaren açılan Millet Mekteplerinin amacı yalnızca yeni yazıyı öğretmek değil, insanlara sosyal hayatın gerektirdiği bilgileri aktarmaktır. Bu okullarda hiç okuma yazma bilmeyenler için (A) ve okuma yazma bilenler için (B) dershanelerinin yanı

sıra “Halk Okuma Odaları” ve “Köy Yatı Dershaneleri” de bu işle görevlendirilmiştir. Millet Mektepleri Talimatnamesine göre 16-45 yaş arasındaki bütün kadın erkek Türk vatandaşları bu okullara devam etmek ve dışarıdan sınav vererek belge almak zorunda idiler. Öğretmeni ve okulu olmayan köyler için de, köylünün boş olduğu dönemlerde gidip yeni yazıyı onlara öğretecek “Seyyar Talim Heyetleri” kurulmuştur. Seyyar Talim Heyetlerinin faaliyetleri için yaz ve kış dönemleri belirlenmiş, kırsal kesimde eğitim öğretim faaliyeti yörenin ihtiyacına, köylünün zirai faaliyetlerine göre tespit edilerek köylünün boş olduğu zamanlarda yapılmaya çalışılmıştır. Millet Mektepleri Talimatname gereği okuma yazma faaliyetlerini tam olarak gerçekleştirebilmek için esnek bir şekilde düzenlenmiş, duruma göre köy kadınlarıyla erkekleri için ayrı veya birleşik dersaneler yapılabileceği, yetişkinlere yönelik kurslarda her gün bir buçuk saat, çocuklara mahsus kurslarda ise iki saat öğretim yapılacağı ifade edilmiştir. Dersaneyi bitirenlere diploma, iyi derece ile bitirenlere Anayasa verilerek öğrenciler teşvik edilmiştir.

1929 yılından itibaren Konya merkez, ilçe ve köylerde bir planlama dâhilinde Millet Mektepleri törenlerle açılmış ve eğitim öğretime başlanmıştır. Konya’da ilk aşamada şehir içerisinde açılan 120 dershanede kadın erkek, yaşlı ve genç herkese okuma yazma öğretilmeye başlanmış, bir süre sonra dersane adedi 160 olmuştur. İlk yıl Millet Mekteplerine yoğun bir ilgi olmuş, bu nedenle ilerleyen zamanlarda ihtiyaca cevaben yeni okullar açılmıştır. 1929-1935 yılları arasında Konya genelinde 91683 kişi (A) dershanelerine, 8660 kişi (B) dershanelerine olmak üzere toplam 100343 vatandaş Millet Mekteplerinde eğitim görmüştür. 1928-1929 öğretim yılında öğrenci sayısı 60.380’dir. Ülke genelinde olduğu gibi Konya’da da 1929 yılından 1935 yılına gelinceye kadar öğrenci, öğretmen ve okul sayısında orantılı bir azalmadan söz edilebilir. Konya merkez, ilçe ve köylerinde 1929 yılında (A) ve (B) dershanelerinde toplam derslik sayısı 1065, öğretmen sayısı 995 iken, 1935 yılında derslik ve öğretmen sayısı 61’e gerilemiştir. Konya Millet Mektebi öğrenci, öğretmen ve derslik sayılarına bakıldığında ilk yıllardaki hız ve gayret oldukça azalmış, 45 yaşına kadar olan halkın büyük çoğunluğunun bu kurslara devamı sağlanmıştır.

Millet Mektepleri gibi okuma yazma konusunda faaliyet gösteren bir diğer teşkilat ise Halk Okuma odalarıdır. 1931 yılında Türk Ocakları’nın kendisini feshetmesinden sonra, 19 Şubat 1932 yılında Halkevleri faaliyete başlamıştır. Halkevleri dokuz şube altında faaliyetlerini yürütmüş, bu faaliyetlerden birisi de “Halkevleri Halk Dershaneleri ve Kurslar Şubesi” olup bu şubeler vasıtasıyla okuma yazma kursları düzenleyerek eğitim faaliyeti sürdürülmüştür. Konya Halkevi de kütüphanesi, zaman zaman açılan meslek ve dil kursları,

müسابakalar, temsiller, çeşitli toplantılar ve neşriyatı ile Konya Maarif tarihinde önemli bir yer işgal etmektedir. 1932 yılından 1950 yılına kadar Konya Halkevi de halkın yeni harflerle okuma ve yazması üzerinde etkin derecede rol oynamıştır. Millet Mektepleri'nin açılması ve başarılı bir şekilde öğretimini sürdürmesinde Konya Valisi İzzet Bey'in hizmetleri de unutulmamalıdır.

KAYNAKÇA

A. ARŞİV VESİKALARI

BAŞBAKANLIK CUMHURİYET ARŞİVİ

BCA.030-0-010-000-000-144-32-3

BCA.030-0-010-000-000-144-32-4

BCA.030-0-018-001-001-29-32-20

BCA.051-0-000-000-000-2-14-18

BCA.051-0-000-000-000-13-108-9

BCA.051-0-000-000-000-14-119-13

B. KİTAPLAR

ACAR, İsmail, **Dilimiz Atatürk Ve Sonrası**, İnce Matbaacılık, Balıkesir, 1983.

AKYÜZ, Yahya, **Türk Eğitim Tarihi**, 15. Baskı, Pegem Yayınları, Ankara, 2009.

ATAY, Falih Rıfkı, **Çankaya**, Pozitif Yayınları, İstanbul, 2004.

BAŞGÖZ İlhan, **Türkiye'nin Eğitim Çıkmazı ve Atatürk**, Başbakanlık Basımevi, Ankara, 1995.

DÖNMEZ Cengiz, **Tarihi Gerekçeleriyle Harf İnkılâbı ve Kazanımları**, Gazi Kitabevi, Ankara, 2008.

DUMAN, Selçuk, **Türk Modernleşme Sürecinde Sivas Halkevi**, 1. Baskı, Berikan Yayınları, Ankara, 2008.

ERGÜN, Mustafa, **Atatürk Devri Türk Eğitimi**, Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara, 1982

GERAY, Cevat, **Halk Eğitimi**, 2.baskı, Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara, 1978.

KORKMAZ, Zeynep, **Atatürk ve Türk Dili Belgeler**, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara, 1992.

KORKMAZ, Zeynep, **Türk Dilinin Tarihi Akışı İçinde Atatürk ve Dil Devrimi**, Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara, 1963.

LEWIS, Bernard, **Modern Türkiye'nin Doğuşu**, (Çeviren: Metin Kıratlı), 7. Baskı, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara, 1998

LEVEND, Ağâh Sırrı, **Türk Dilinde Gelişme Ve Sadeleşme Evreleri**, 2. Baskı, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara, 1960.

Millet Mektepleri Talimatnamesi, Maarif Vekâleti, Ankara, 1929.

ÖNDER, Mehmet, **Konya Maarifi Tarihi**, Ülkü Basımevi, Konya, 1952.

SARISAMAN, Sadık, **Taşrada Harf İnkılâbının Uygulanışı (Afyonkarahisar Örneği)** *Afyonkarahisar Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt 8,Sayı:3, Aralık 2006,ss.30-36.

ŞİMŞİR, Bilal N., **Türk Yazı Devrimi**, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara, 1992.

TEKİN, Mehmet, **Harf İnkılâbı Türk Ocaklarının Çalışmaları ve Hatay'da Yeni Yazı**, Kültür Eğitim Tesisleri Basımevi, Antakya, 1988

TURAN, Refik ve Diğerleri, **Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi**, Bulak Kitabevi, Ankara, 2002.

TUNÇAY, Mete, **T.C.'nde Tek Parti Yönetiminin Kurulması (1923-1931)**, Yurt Yayınları, Ankara, 1981.

Türk Dünyası El Kitabı, 2.Baskı, Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yayınları, Ankara, 1992.

USER, Hatice Şirin, **Başlangıcından Günümüze Türk Yazı Sistemleri**, 1. Baskı, Bilge Kültür Sanat Yayınevi, İstanbul, 2006.

ÜLKÜTAŞIR, M. Şakir, **Atatürk Ve Harf Devrimi**, 3. Baskı, Türk Dil Kurumu Yayınları:384, Ankara, 2000.

YILMAZ, Mehmet Serhat, **Harf İnkılâbı ve Millet Mektepleri (1928-1935) Kastamonu Örneği**, Berikan Yayınevi, Ankara, 2009.

C. SÜRELİ YAYINLAR

Babalık Gazetesi, 12 Haziran 1928, 18 Haziran 1928, 19 Ağustos 1928, 21 Ağustos 1928, 23 Ağustos 1928, 24 Ağustos 1928, 26 Ağustos 1928, 30 Ağustos 1928, 2 Eylül 1928, 4 Eylül 1928, 5 Eylül 1928, 11 Eylül 1928, 12 Eylül 1928, 14 Eylül 1928, 17 Eylül 1928, 19 Eylül 1928, 20 Eylül 1928, 24 Eylül 1928, 25 Eylül 1928, 26 Eylül 1928, 30 Eylül 1928, 4 Ekim 1928, 8 Ekim 1928, 10 Ekim 1928, 24 Ekim 1928, 26 Ekim 1928, 29 Ekim 1928, 5 Kasım 1928, 9 Kasım 1928, 12 Kasım 1928, 14 Kasım 1928, 16 Kasım 1928, 18 Kasım 1928, 19 Kasım 1928, 21 Kasım 1928, 25 Kasım 1928, 26 Kasım 1928, 28 Kasım 1928, 29 Kasım 1928, 30 Kasım 1928, 3 Aralık 1928, 11 Aralık 1928, 12 Aralık 1928, 16 Aralık 1928, 20 Aralık 1928, 26 Aralık 1928, 6 Şubat 1929, 7 Şubat 1929, 26 Şubat 1929, 6 Mart 1929, 3 Nisan 1929, 10 Mayıs 1929, 1 Ağustos 1929, 15 Ağustos 1929.

D. TEZLER

KAYA, Yakup, **Bir Devlet ve Siyaset Adamı Şükrü Kaya**, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Kayseri, 2012.

MÜEZZİNOĞLU, Ersin, **Bir İttihatçı Eğitimci Ahmet Şükrü Bey**, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Kayseri, 2012.

EKLER
(Belge Klişeleri)

192

آخري:

خلاصه:

مستشار و مدير عمومى اجتماعده اتخاذ اولونان مقررات

- ۱ - هر واکالت و دائره ده يکى تورک حرفلرينى ايججه بيلن و يازانلر ايججه معارف وکالتى طرفندن تونفه رانسلىر آچيلاجقدر . هر هفته مدتله دوام ايد جک اولان هر تونفه رانسلىرک نطقلى تونفه رانسى ده مودر ايد بيلن ذاتله علاوه دار دائره نك مطالعه سى آليناق معارف وکالتتجه تشيبت اولوناجقدر . هر تونفه رانسلىر ده يکى تورک حرفلرى دولابيسله غرامه موزده وجوده کلن تمديلات موضوع بحث اولاجق و املا تواعدى ايضاح ايديله جقدر . تونفه رانسلىرک نتيجه سنده مداوملر هر يوقلامايه تابع طوتولاجقلر و هر يوقلاما ده يازديريلان هر صحيفه لک ياننك هر يکى نتيجه به کوره ايديلمش اولاجقدر .
  - ۲ - تونفه رانسلىر آشاخيد هر غروب حالنده کويسته بيلن دائره لر بر آراد ه اوليق اوزده غره ليرک اسطرى حذا سنده اشارت ايد بيلن اون هر محله ده بيرله جقدر .
  - ۱ - باش وکالت ه شوراي دولت ه ايستاتستيق ه ديانت ايشلرى ه ديوان محاسبات ه ماليه ه رسومات طاهو و ديگر ماليه به مربوط دائره لر (حقوق مکتبنده ه)
  - ۲ - خارجه و اوقاف مدير عمومى لکى (خارجه ده ه)
  - ۳ - داخله ه پوسته تلغراف ه اسکان ه امنيت عموميه ه ژانداريه و داخله به مربوط ديگر دائره لر (حقوق مکتبنده ه)
  - ۴ - عدليه و مربوط دائره لر (غارى مکتبنده ه)
  - ۵ - صحيه وکالتى و مربوط دائره لر (صحيه وکالتده ه)
  - ۶ - مدانمه مليه و مربوط دائره لر (صنايع مکتبنده ه)
  - ۷ - نامنه و مربوط دائره لر (خلق نرقه سى صالحونى)
  - ۸ - معارف وکالتى (معارف وکالتى)
  - ۹ - زراعت بانقاسى (حمايه اطفال چوجوق سواينده ه)
  - ۱۰ - اقتصاد وکالتى و ولايت رومى سى (حقوق مکتبنده ه)
- (محرراتک هانكى دائره اادمسيه يازيلان اوراهه جواب تشكيل ايديكنتك تصريحي دجا اولونور .)

030	10			144	32	4
-----	----	--	--	-----	----	---

EK 4- Kurumlarda yeni Türk harflerinin öğretimi için kurum müsteşar ve genel müdürleri toplantısında alınan kararlar. (BCA,030.10.144.32.4.1-2.)

192

آقره:

خلاصه:

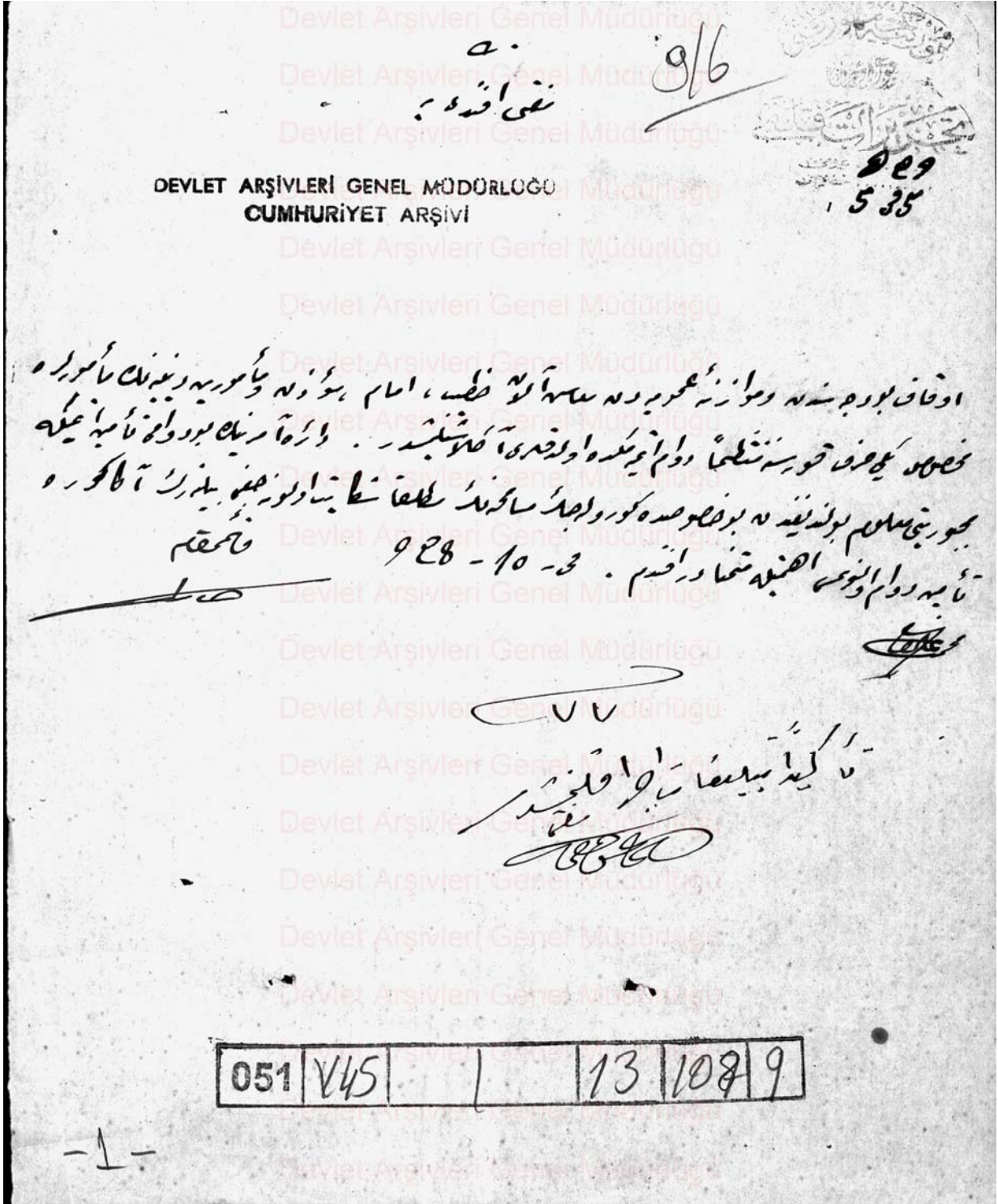
- ۱۱ - شهر امانتی (جمعیت عمومی بلدیہ سالونده)
- ۳ - قونقه رانس ویره جک ذواتی معارف وکالتی تثبیت ایدہ رک اسطرنی علاه دار دائره لره -
بلدیہ چکدر .
- ۴ - معارف وکالتک تمین ایدہ جکی متخصصر شمدی به فادار مأمورلر ایچین آچیلش اولان قورسلری
تفتیش ایدہ چکدر و مشاهده لرنی علاه دار دائره نک مستشار و یا مدیر عمومیسنه بلدیہ بیکله برابر -
معارف وکالتنه ده بر راپور ویره چکدر در .
- ۵ - هر دائره ده دام مجبوری اولمق اوزده موجود آن بیلنلر و هیچ بیلنه بیلر ایچین اولمق اوزده
ایکیشر نسه تفریق اولوناجق و معارف وکالتی احتیاجه کوره محللرنی تثبیت و تمین ایدہ چکدر .
هر دائره بالذات مسئولدر . محللر بلدیہ قلمی بوتلالارک نتایجنی هر کون منتظماً علاه دار مستشار
یا مدیر عمومی به ویره چکدر در .

(محرداتک هانک دائره الادوسله نازلان اوداه جواب تشکیل استیکتک قرضعی دجا اولونور .)

030	10			144	32	4
-----	----	--	--	-----	----	---

EK 5- Kurumlarda yeni Türk harflerinin öğretimi için kurum müsteşar ve genel müdürleri toplantısında alınan kararlar. (BCA,030.10.144.32.4.1-3.)

EK 7- Hatip, imam, müezzin ve memurların yeni harfler kursuna devamları konusunda hassasiyet gösterilmesi konusunda müftülöklere yazılan yazı.
(BCA,051.0.000.000.000.13.108.9.)

DEVLET ARŞİVLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
CUMHURİYET ARŞİVİ

توزیرتہ تحریر و توثیق
اداریۃ التوثیق و التفتیش

تحریرات مدیریتی
عمومی .....
خصوصی .....

الحضرات

۲۲۸۶

یادگان محمد درویش بریلو غازی مقبرتک، ماضیہ دولتارک دولت
رابط ایلمه اولفد مقتضای تفتیش و تظہر و تفتیش و تفتیش
یاد اولونوز اقدم 25 - 9 - 1928

051	54		14	119	13
-----	----	--	----	-----	----

-2-

1

Fon No: 81 0 0 0 - Kutu No: 14 - Dosya No: 119 - Sıra No: 13

EK 8- Cumhurbaşkanı Gazi Mustafa Kemal'in Başvekâlete Tebligatı.
(BCA,051.0.0.14.119.13.1.)

صاحبیه اورینال مجری - یوسف مظهر

مطبعه و اداره خانمسی
قوتیه : (میراث) چاپخانه و صنایع مذهبی قاروشنده
تلگراف آدرس : قوتیه - بابلیق
امور بحریه و اداره ایچون اداره مدیریتت مراجعت اولور

بابا بوی

هر کون نشر اولور تورک غنجه بیدر

مدیر مسئولی: یوسف مظهر

ایونه خرافاطوق
سنه کی 1000 آ تی آ بی 550 ، اوج آ بی 300 غرودر
اعلانات محتویاتندن غنجه مسئولیت قبول ایچر
هن یازیر امامه ایبار ، اعلانات ایچری اداره مدیری الله اراراشدیبار
کون کیمش نسیخلر 25 غرودر

شانی هریرده 5 غره شد

اتوموبیللرک تعمیریه

اتوموبیللردن بر چوغی حکومت
تعمیریه چوق حسیب و سقیمتیه برقراره
تعمیریه حکومت او طوموبیللر حقیقده
بوقرارنده اوطوموبیللر قوالایه چک ولایات
بوقفاماتی کتیبته بوجورد ایدی .
هر قانون دهر نظامتک اوله ای کی هن
قارارک اولور کده احاجاتک آتقی ایچون اعضا
ایده چک شه سوزدر . حکومت سولک زمانلرده
مقداری کتیبته قاضه لاشان عالی درجهده
مقام ودراره قدر توسع ایدن اوطوموبیل
ایشلانک اولور کتیبته ایچینجه حسن
ایچین و درت اولور بکنه بر عزمکار
مشکور قراری ورمیشدر .
اتوموبیللر سینه شک بو قدر هیت
بورلکه اعظام ایله ایکی خان ایله یین
کومرولک ایستاتیکسی تدقیق ایده چک
اولورساق اوطوموبیللر و بولنه متفرع
حاجزه ایچون سئوی ترتیبیه مدن خارج
آقان میلیونلرکی بزی دوشوندره چک بر
درجهده یوکسلدی کورور . بو بلیه قهره
مقابل الله ایتمک منافع نهدر ؟ برکا
تامان واقف دکن . کچارده اوطوموبیل
قضاری حقیقده غنجه من بر یازی کوبدن
قیبطی بر سمنه آتقی بالکن قوتیه سئوی
یازیرسی بک ابراقی ترورک اوطوموبیل
مالزیمسی ایچون خارجیه کتیبته کتیبند بلایه
ویله یاقله هیت ایچینورده . بو قدر و
حقیقتلر بزم کوزمنی درت آتقی ایچون
کافی کالیدر .

اتوموبیللر شه سز الکل مدنی و سرف
وساطت قایله نند . معاملات اموری دانکا
سرعی ایچر ایچدن بوزک بقامات ایچون
اتوموبیللر ایستمالیه بر لازمهده قیظ نالی
درجهده دوش ایچون بر لزیم بو قدر .
علی الخصوص مامز کی دها اقتصادی
انکشافی هنوز باشلاش و بناه علیه قیظ اولان
بر ملت ایچون اتوموبیللر سراق و ایستلنک
رسی بوجیه بر کاندی آغیر . سرفق
قابل ایچون کادری . الکل مدنی ملترده بیه
اتوموبیللر ایستمالی رسی دوش ایچون
تعمیریه ایچیندر . زکیمن ملترده کتیبته بیه
اولورسه بزم ایچون بو محیدلک تفر
انزم اولدنی آتلاشیر .
رسی اتوموبیللر تعمیریه ایچیندی .
قطعه ملکتیه قاضه جادخالی خوش کورمچکن
وساطتدن الکل هیتی ترا تورلر ایچون علی
توروزدن شه بیلک خارج آقان میلیونلر
آچیاچین . چونکه بر نزل وطن زراعتنده
بیدری بر انقلاب پایه قلدرد .
اتوموبیللر بزم ایچون شه بیلک لوکی
قوشیلان عد اولور قایلد . فیرا دها

معارف و کلی

نیجایی بک بعض مبهرتر وارکار معارله
بر تدقیق سیاحتیه چیرور
آقره 10 - معارف و کلی نیجایی
بک چا شابا کونی شهر یزدن حرکت ایله
قوتیه ، آطنه ، نیکده ، قیصری ، سیواس
اوزهرم ، طریزون ، وساحل و لایتریه
قسطنطنیه ایستانبول و تراکیا سولایسنده
ومتعاً بالکسر و ازبیرده مکتبیر معارف
و ساسی قتییش ایده چکدر .
تایم و تریه هیتی رئیس محمد امین بک
قصریه قدر ، اورنا تدریسات مدیر
عمومی جواد و معارف سبیل مدیری
واسم ، نلم مخصوص مدیری جیل بکر
پوتون سیاحت مدتیجه وکیل رفاعت
ایده چکدر .
توند مامدا معارف ایچون رئیس
ایستانبول مپوتی نو والین علی یازیر مپوتی
خاله بکر وکیل بکه برلکده سیاحت
ایتمکده درلر .

غنش سیاحتی قرق کون سورمچکدر .
خیر آلدنیزمه نظر آقره معارلی
یازیر قالا جوارنده وکیل بکه اوچوز
کیشک بر وداع ضیائی ترتیب ایچیندر .

مغله طیاره سی

موغله 10 - بو کون غمطیا سنک
آد قوتیا مراسی بو یوک نظامه بلمش
و طیاره جبار شرقیه بلدی و طیاره جمعی
مارفندن ضیافت و برلشد .

اولیمیاد اوچینجیلیکی

آستردم 10 - اولیمیاد اوچینجی
ایک ماچنده ایتالیا مصری توج قاشو اون
بره خوب ایچیندر .

اماده لومنزک بر چوق برلده ایچ لاری
بیه بو قدر . کوزل شوشه و منظم لاری
اولان شهر لرمن ایچور اتوموبیللرک قائده سی
قابل انکار کادر . فقط اماده لومنزک هر ط قتی
بو کی کتیش شوشه لر و لاره . لک
ایترکدن سه کزه اتوموبیللردن کافی
و مطلوب قائده لر آهه ایچینجه چک .
تراقورلر ییه احتیاجچن هر آن ایچون
قلمی سود نده محسوسدر . لوزان هه دما سنک
کومر و کاره مائد قیدلری بر آتی سه کزه
ختم - لی اوزده در . یکی کومر و ک رسومته
مائد اسکای حکومت جه و بریمن ایته
کتیب اتش اوله چکدر . بو قطعهده رضی
خاطره کلور . اگر اتوموبیللر تراقورلر
ایچون مساوی رسوم آلتیورسه بوز قریق

لاتین حروف

قومیسونی اعضا قارینه ارباب
کزیده ذوات تعیین ایلدیلر
آقره 10 - معارف و کالتجه تشکیل
ایلدیلر لاتین حروفاتی قومیسونی اعضا قارینه
فایح قتی و یقوب قدری و روشن اشرف
تایم تریه اعضا سندن احسان بکارله دائمی
اوله قق چایله حقی اولان راعب خلوسی و
ابراهیم بلاه لیدن ، فاضل احمد و دارالفنون
سابق لسانیات مدرس معارفی جواد بکار
تعیین ایچیندر .

تجارت بحریه مکتبی

آقره 10 - استانبول مکتبی
تجارت بحریه مکتبی اقتصاد کالتجه و کالتک رسی
بر مکتبی اوله ق قیبل ایچیندر . بوسه کی
بودجهده بو مقصدله ایجاب ایچن تخصیصات
وضع ایلمش بولونمده در .

یکی اعضا

جنوره 9 - ویدینتک برینه مختلط
قومیسونه تعیین اولان داپسی و هونیا کاتب
عمری الله عباس ایچون بورا کلددر .
صالیه استانبوله غنجهده ایچیندر .

قایینه یه مظاهرت

استانبول 10 - آتندهن قوسه
بیلدر بیلور : حریت برورلر قهرله قایینه
مظاهرت ایده چکدری رسماً باش وکیل
زنجیمسه تعیین ایچیندر .

ملیتپرورلرک ظفری

لوند 9 - تیغچیک ملیت پرورلر
طرفندن ضیغه انتظار اولنور . شمالی و
شامی نقل قطعات تدبیراً اولوقه ایلمکده .

ایجت و رناتورلر ایچوردها مساعد رسایلر
استیقامی مسئله سی . بو رقعه نظر درک
هر حالده اوززنده توققه ده کی .
خلاصه اتوموبیللردن زیاده ملکتکنز
تراقورده مختاحدر . رسی مقامانک اتومو .
بیللری تعیین محید ایچن حکومتمن بوقر زویه
خزیه ملاتی آغیر بر یو کدن قورماردی .
کومر و ک رسمنه تراقورلر ایچون بالاییه
مساعد رسیم اخدی حقیقده قویه چتی
اساسلر هده قی آلات زراعه بک تعیین
تعمل ایچش اولور ظن ایچرز . بو نقطهده
مقامات عاده سنک نظر دقتی جاب ایچینی
لزومی عد ایچوروز .

منظرنامه

افغان قرالی

و هیتی مهرانه سلطان بر سرورنده کیردیلر
لوند 9 - افغان حکمداران
طهرانندن 27 میل مسافنده ولی عهد ایله
بر قطعه عسکره طرفندن سلاملا میچدر .
قرال و قوالیچه پای مخته مطلعان بر
صورنده کیردیلر . بو آقشام شرق قارینه
بو یوک بر ضیافت ترتیب اولمیشدر .

اقوام مجلسی

جنوره 9 - اقوام مجلسی بلغار
استقرار استقراضنک زلزله دولایسینه یش
یقینی بیلون انکایز ایراسته ایلاخی اساس
اعتباریه قبول ایچیندر . مجلس حق خیار
صاحبی جبار لسته سنک بیکدن براسه تودایی
حقیق حافظه ایچیندکنه دار جبار تکلیفی
تسجیل ایچیندر .

جفته وفات

استانبول 10 - شکر و پتورل
اعضار ارادرمی هیت قتیقه رئیس ساقی
والیرلرک حیدر بک دون استانبولده خاومه سنده
جفته وفات ایچیندر .

موسولینی یه تشکر

برلن 9 - جبارملی برلکی موسولینی
بر تلفیق کورنده مک انقنده ترتیبون
ماده سنک نهدیانی موضوع بیعت ایچیندن
دولای تشکر ایچیندر .

بالون زرده عیش؟

لوند 9 - جالغ سولیک حسته
دائر کان معلومات حلال مپهدر . وفاتی
شایددر . اولویات چنباری میلانور پوری
ایتالیا بولونک شال اراضی سنده بولند یقینی
خیر ورمیشدر .

بر سیاحت هوا یه

لوند 9 - طیاره سی روشی بر
قورده ایله قایتنه نرارد هندستانه سگن
کونده کیدوب کلک اوزره بو کون حرکت
ایده چکدر .

سیاحت صوبیه حلب بندر ش کریمی

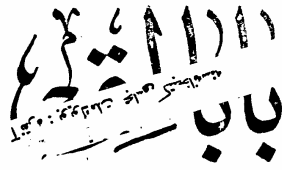
اوله قق درت مرحلهده اجرا اولنه چکدر .

یکی آلمان قایینه سی

برلن 10 - قورده مرسی قتیقه سی
هندنیور و غت مولهاری قایینه تشکرانه سامور
ایده چکی قایتیدر .

صاحب امتياز و پاشا عمرى - يوسف مظفر

مطبعه و اداره خانه سى
نوبه : (ممبر بك) جاده سنه و جناح مكته قاروشنه
تلفراف آدرس : قونيه - باباق
امور تحريريه و اداره ايچون اداره مديريته حرايت اوزتور
فيان هر برده 5 غروشدر

هر كون نشر اولونور تورك غننه سيدر

مدير مسئولى : يوسف مظفر
ابونه شرانطق
سهلنى 1000 آقلى آلىنى 550 ، اوچ آلىنى 300 غروشدر
اعلانات محتوياتندن غننه مسئوليت قبول ايتز
طن يازيلر آماده ايندز ، اعلانات ايچون اداره مديري ايله ترارلاشدير
كون كيش نسخهلر 25 غروشدر

ايلىك مکتبيلر

بوسته ايولون اعتباراً يكي حرفه لره
تدريسات يابه چقر

آقره ، 21 - معاف وكالى اعلام
تربيه دارهسى بو درس سنه س باشندن
اعتباراً يوتون ايلىك مکتبيلرک ريحى
صنفرلره ياكز تورك حرفه لره ايله تدريسات
پايلمسته قرار ورمشدر .
بو مقصدى تايمين ايچون ايولك ايلىك
مفتى طرفنده هر ولايته برميل قورسى
آچيله چقدر .
بورالده ديگر قضاى كز لرنده آچيله چق
قورساره يوتون ايلىك مکتبيلرک
دوامى مجبورى طوئيره ق تمام عناصرينك
بو حرفه لره تدريسات يابه چك بر حاله
كتيرلى تايمين اولنه چق و مکتبيلر ده حال
تدريسات باشلانچقدر .
وكالت منورلوك و خلقك علاقه دار اولاجنى
يكي حرفه لره باسيلمش نشر يك سرعته
پايلاينه قرار ورمش و دلت مطيه سينه
درحال اميل زولالك (حقيقت) رومانك
رشاد تورى يك طرفدن باهامش ترجمه يله
اوك يارق ترجمه سنك طبع و نشرين امر
ايتشدر . بو نشرات تولى ايدمچقدر .
پر طرفنده حيات مجموعه سى نشر ايتش
اولاينى مل يازيلردن يكي حرفه لره باسيلمش
برمنتخبات مجموعه سى نشر ايدمچقدر .

محترم مدرس

مصطفى شكيب بك دارالفنونده لوندنه
پر قوه قهرلس و یردی
استانبولده 21 - بو قوه دارالفنونده ،
معلملره كتابت هاليه طلبه س و منورلره
يكي حرفه لره حقدن قورانس و یرلشدر .
قوه قهرانس بورول واسطه سيله بيك رجه خلق
طرفندن اجاع اولوشدر .

عالي هيئت

يكي حرفه لره حيات عموميه به تطريق
ايچون عالي راجرا هيئت تشكيل ايديله چك
استانبولده 21 - املت غننه سنك
استخباراته كوره ملت مجلسه يكي حرفه لره
حقندن قانونك قبول عقيده آقره ده پر
عالي اجرا هيئت تشكيل ايدمچك يكي يازيلك
حيات عموميه به تطريق تنظيم سوق و اداره
ايدمچقدر .
بوسورله اميد ايدمچكندن آرزومانده
انتقال دوره سنى كچه چكمن حقيق عد
ايدمچقدر .

معاملر اجماعى

آقره ده معلملر و كانك اسر يله طو بلا نه ق
يكي حرفه لره حقدن مداولة اعكارد و بولنديلر

آقره ، 21 - بوگون آقره ده بولان
بالصوم معلملر و كانك اسر يله طو بلا نه ق
لپسهنده طو بلا نه ق يكي حرفه لره بايله چق
نخوس اصوللره اوزرنده مداولة اعكارد
بولوشمش و معلملر بيزك يكي حرفه لره كانك اسر
اچنده و خلق آرمسته سرعته تعميمي
ايچون نه كي فعاليتلره بولونه ييله چكلىرى
كوزوشمشدر .
وكالت معلملر ايله پايدينى بو تامسندن
طو بلاش ايلدينى قيتلى و تطريق مداوله رن
چوق نمون قالمشدر .

مصرف كيمه عاند؟

لوندنه ، 20 - يهدا دده بيلر بيلور :
بوگون عرق باش وكي مجلس يورئانده
انكلتره نك فرائه و اديسنده كي منافع سياسي
و اقتصاديه سى دولاييسيله عرافقه انكلتر
قلمانك فتنه مصاريفك تاميله انكلتره
مائد اولسى لازم كاديه سى سويلمشدر .
مصر آسر بقا معاهده سى
قاهره ، 20 - مطلوبات مصر آسر بقا
معاهده پروژه سى حقدن روسى پر تبليغ
نشريله وضيتك تنظيلى طلب ايدمچورلر .

يادير ييلان متينغزر

تيران ، 20 - احمد زوغوك
آرناوود قنده قرال اعلان اولوشى ايچون
تيران و ديكر آرناوود قنده لرنده متينغزر
ترتيب ايدمچكدهدر .

دير جيمه زلزله

دير جى ، 20 - بوسياخ خفيف پر
زلزله اولمشدر .

فرانسيزم اولر نمك

آلمان مکتبيلر نده تكرار مجبورى اوله چق
برلين ، 21 - معارف نظارتنه آلمان
و فرانسيز بوسك مکتبيلر طلبه سنك يادله سى
الله ايديان تقيجاردن دولاي مجزوت
اظهار اولوشنده فرانسيزمك آلمان ياده
تدريسك تكرار مجبورى قيله بيله چى بيان
ايدمچكدهدر .

يونان مخالف فرقه سى

آنه ، 21 - غننه نظر آوتوز ليشدر
225 مخالف فرقه 30 عضالق ائمه ايتشدر .
وقوموئيستلر عيچ بره موافق قازانه ماشلشدر .

احسان بك

يكي حرفه لره تدريسنه دائر علمى پر
مصاحبه يايلاق

آقره ، 21 - تام و تربيه ديل هيئت
اعضاسندن احسان بك پر شنبه كوني تورك
اوجاينى سالوننده يكي حرفه لره تدريساتنده
رعایت اوله چق اصوللر حقدن بر مصاحبه
ياچقدر .
معارف و كائنده مأمورلر ايچون آجيلان
قورسده پر شنبه دن اعتباراً پر آق دوام ايتك
ارزوه تدريسات باشلانچقدر .
قورس ختاندن مداوملر امتحان
ايدمچك كندولرته روسى امليت و ثقيسى
ويريله چكدر .

يكي حرفه لره

مطبعه لره فعاليت باشلادى
آقره ، 21 - استانبولده دولت
مطبعه سنك تاماً يكي حرفه لره طبييات باشلان
بيلمسى ايچون مقضى تدبيرلرک اخلاقيه
باشلانمشدر . لازم كلان حرفه لره لرونومر ترتيب
ماكنديزك . يارش ايدلسى ايچون ايجاب
ايدن نشيئانده برالمشدر . مرتب و صحيح
يشدرمك اوزره مطبعه ده پر درسحانه
آچلمشدر . آقره ده حاكيت مليه مطبعه سى ده
مرتيلرى ايچون پر قورس آچمشدر .

دار ايدمچك تورنسى

استانبول ، 21 - دار ايدمچ قره دكز
ساحلارنده كي شهرلر يزه تمثيلر و یرمك
اوزره حركت ايتشدر .

غايث جدى !

بلراد ، 21 - ايتالياك صوك شفاهى
قرى اوزرنه خارجه نظارتى غايث
جدى تحقيقات اجرائى امر ايتشدر .

عمله ايشلرى

لوندنه ، 20 - مساعى نظارى ايشسز
عمله سى رلشدرمك مأمور لورلرک يوز
اللى بيك و سهيله خطاباً بش و كيل نامه
پر بيانمانه كوندردك ايشسز عمله و كنج
آدلرى استخدام صورتيه حكومه يادم
يچك دعوت ايدمچكلى يلدنمكدهدر .
والده مارس قوه قهرانس ايسته ، يوز
وارشوا ، 21 - له تانك جوانى
والده مارس كوتورن و موسى لپس جنورده
پر قورانس عقسبه اتقاع ايدمچك
سوملافوسى وارشوا به دوغمشدر .

ديل انجمنى

حراوتله ساعيسنه دوام ايتمكده قور
قاه و لرى ثبوت ايلمكدهدر

آقره ، 21 - استانبولده كي ديل هيئت
منتظماً مساعيسنه دوام ايتمكدهدر . قويمسورن
صرف و خرامه ر راپورلرني هر كسك
استفاده سينه مخصوص پر القباينى و منتخب
پارچالردن مشكل برقرارت كتابيه باسد برمشدر .
املا لنتكده مطبعه دوام اولوشندهدر .
پويوك املا لنى باسيلر كنى ديكر طرفنده
داما و هر كس طرفندن مستعمل گاه واسطلا .
حزله اسم خاص ايچون آروجه پر كچوك
املا لنى احضار و طبع ايدمچكدهدر .

اقتصادى شرحه

ولادى و وستوق لمانده امته سنده قورلر ك
ايچندن سلاحر چقدى
موسقووا ، 20 - ولاى و وستوق
كومروك اداره سى و ايجون تخيلات اداره خانه سى
آبازلارنده سلاح قوروشون دهو و اوزرى
اسكى ژاپون غننه لره اور تولى سنديتار
بولشدر . سلاحر قوروشونلر و ايتلاهور
وساير ماكنلرلى محتوى سنده قور ايچنه
قوشمشدر .

بارلا ستوقلر قونفرانسى

برلين ، 20 - برلينده طو بلا نه ق
بين الملل بارلار نر قوروشونه 500 مرخصى
اشتر ك ايدمچكدهدر . بوغوسلاويلاش مرخصى
خيروا ايتك افتراقى يوزلنن و خيم پر تهلكه يه
معمروض بولان بوغوسلاويلاش وحدت مليه سنى
اعاده ايچون قانون اساسييك تعديل لازم
كاديه سى سويلمشدر .
موسى ايله اوسترونك المان يابه برلشمه سنى
غير قابل استنباب عد ايتمكدهدر .

امضادن صوكر ا!

لوندنه ، 21 - واشينغتوندن ييلد
بريلبور :
كولارغ و وكيل حرب علينده كي ميثاقه
اشتر ك آرزوسنده بولند قورلرى آسر بقا
حكومه تته خبر آ يلدنمك صورتيه روسيه
و ايتاليا ايله سائر دولتلر ك امضادن سوكره
ميثاقه شريك اوله ييله چكلى سى سويلمشدر .

پاره پياسه سى

استانبول ، 21 - انكلتر 941 غروش
اون پاره استقراض داخل 86 ليرا اوله
غروشدر .

Sahibi imtiyaz ve ser muharriri
Yusuf Mazhar

Matbaa ve idarehane
Hükümet karsı, sınıdadır

umoru tahririye ve idare için idare
müdiriyyetine müracaat olunur

Telgraf adresi: BABALIK konya
Fiatı her yerde 5 gurus, tur

Babalık

GÜNGÖR GAZETESİ

Müdiri mes'ulu
Yusuf Mazhar

Abone

Seneligi 1000 altı aylığı 550 ÷
aylığı 300 gurus, tur

gelen yazılar iade edilmez
ilanat ücreti idare müdirile
kararlas, dırılır

Esgl nushal.ı 25 gurus, tur

İTALYA HÜKÜMETİ

Türkiye İtalya münasebatına
büyük ehemmiyet veriyor

İstanbul, 13 - Atina
dan fos gazetesine bildi
riliyor

Romadan gelen nim
resmî malûmata göre
İtalya hükûmeti Türki-
ye İtalya münasebatına
büyük bir ehemmiyet
vermektedir.

Hariciye müsteşarı Gı-
randı bu günlerde An-
karaya gidecek' dönüşu-
nde Atinaya uğrayacak
ve Venizelosla siyasi me-
seleler etrafında görü-
şecektir.

KAPTAN MASUM

Atina, 12 - yapılan ta-
hkikat andine isminde-
ki Fransız tahtelbahri-
nin batmasında yunanlı
kaptanın hiç bir mes'u-
liyeti olmadığını mey-
dana çıkarmıştır.

MACAR MUAHE DELERİ

Peşte, 12 - Hariciye na-
zırı hariciye encümeni-
nde Türkiye ve Fenlan-
diye ile akt olunan uz-
laşma ve tahkim mu-
ahedesinin yakında tas-
tik olunacağını söyle-
miştir.

GÜMRÜK İTİLÂFI

Nankin, 12 - Çin ile İn-
giltere arasında güm-
rük tarifesinde itilâf
hasil olmuştur.

BİR TEKZİP

Roma, 13 - Fransa ile
İtalya arasında yakında
bir itilâf akt olunacağı-
na dair haberler nim
resmî bir surette tekzip
edilmektedir.

BİR KRUAZÖR

Lo: dra, 12 - on bir to-
nluk yeni bir kruvazör
denize indirilmiştir.

AFGANİSTANDA

Asilerle hükümet kuvvetleri
arasında mütareke oldu

Delhi, 12 - Reuter bil-
diriyor :

Afganistan hüküme-
ti ne Celâl abat çivarin-
de hasmane harekâta
bulunan usat arasında
bir mütareke kararlaş-
tırılmıştır.

İğtişasın yapılmakta
olan islahattan ileri ge-
ldiği rivayet edilmiyor.

Belli başlı müslünn-
an ulemasından biri de-
miştir ki

Afganistan kızıl kâ-
fir addedilmez. Lâkin şî-
mdilik dalâlete düşmü-
ştür.

Kâbil ile Peşaver ar-
asında telgraf muhabe-
ratı yeniden başlamış-
tır.

NE KONUŞMUŞLAR

Paris, 13 - Ekodö Pa-
ri gazetesi Briandın st-
resemanla mulâkatın
da mutahassıslar işi m-
üsait surette başlar ba-
şlamaz Renin tahliyesine
ait müzakerelere başla-
nmasına muvafakat et-
tiği rivayet ediliyor.

ALMAN - LEH

Mit. akeratı bir çıkmaza girdi

Varşova, 12 - Matbu-
at Alman murahhasla-
rının yaptıkları son tek-
lif ile bir itilâfa vusulü
imkânsız kullandıklarını
yazarak Luganoda str-
esmanın ve Laleskinin
bu çıkmaza bir nihayet
vereceklerini ümit et-
mektedir.

İNGİLİZ KRALINA

Bir ameliye daha yapıldı
Londra, 12 - Dün kra-
lın göksünün sağ tara-
fından bir fetha açılarak
cerahat alınmıştır.

YUNAN MEB'USANI

Mübaahiler emlakinin tesviyesine
ve âyan tesisine ait kanunları
kabul etmiş

Atina, 12 - Mebusan
mübadil olan Yunan ve
Bulgar emlakinin tesvi-
yesine dair olan itilâf-
nameyi tastik etmiştir.
Aynı zamanda mebu'-
san âyan tesesine dair
olan kanunu tastik et-
miştir.

YUNAN İSTİKRAZI

Atina, 12 - ecnebi ban-
kalarının akt olunan
dört buçuk milyon İn-
giliz liralık istikraz itilâfı
imzalanmıştır. Bu
para yollara ve zirâi
kredilere sarf olunaca-
ktır.

GÖDENEDE DERSLER

Merkeze merbut Gö-
dene karyesinde açılan
halk dersanesine müd-
avim yetmiş müteca-
vuz köylüden otuzunun
yeni harflerle yazılmış
kitap ve gazeteleri oku-
makta ve okuduklarını
mükemmelen yazm-
akta oldukları, bir kıs-
minin ise ufak tefek ke-
limeleri ve hecaleri ya-
zınmakta oldukları ve el-
yevm cümhuriyet al fa-
besini yarıya kadar oku-
muş bir vaziyette bu-
lundukları ve bir kısmı-
nın de henüz harfleri
kavramış ve pat çat oku-
mağa başladığı gaze-
temize bildirilmekte ve
bu hususta büyük gay-
ret ve fedakârlığı görü-
len Ağazade Osman ef-
endiye teşekkür edilme-
ktedir.

Liyakatlı bir muallim
olan Osman efendiyi
biz de tebrik eder, deva-
nı muvaffakiyî tini te-
menni eyleriz.

YENİ HARF faaliyeti

Ereğlinin Golviran
karyesi halkından elli
altı imza ile aldığımız
bir mektupda deniliy-
orki : bize asri bir mek-
tep binası kazandıran
ve karyemizde maari
fin terakkisine çalışan
muallimimiz Ömer Lut-
fi bey, az bir zaman zar-
fında yeni harflerle
okuyup yazmağı öğretti
ve bizi cehilden kurta-
rdı. Cihaletin kara kâ-
busunu üzerimizde natan
ulu rehakarımız Gazi
hazretlerine ve inkılâbçı
hükümetimize borçlu
olduğumuz derin minnet
ve şükranlarımızı arz
eder kıymetli Muallim-
imiz Ömer Lutfi beyi
bize gönderen maarif
erkânımıza ve mualla-
mimize kalpten teşek-
kür ederiz.

Ömer Lutfi beyi vazî-
fe şinashğından dolayı
biz de tebriki bir vicdan
borcu talakki ederiz.

MAAŞ ZAMMI

Vilâyet baytar müdür
muavini Mustafa Zeki
beyin hidmet ve liyaka-
tinden maaşına iktişat
vekâleti; baytar meclisi
âlisince beş lira zam ya-
pıldığı memnuniyetle
işidilmiştir.

TEBRİK

İstanbulda müntezir
[Akşam] Refikımız, Ev-
rupadan yeni celp ettiği
tap makinasıyla sekiz
büyük sahiyfa, günün
mühim vak aları, hab-
rleri, merraklı roman
ve cazip resimlerle int-
işara başlamıştır. Ref-
ikimizi bu muvaffakiy-
etinden dolayı harare-
tle tebrik ederiz.

Sahibi münyaz ve ser muharriri

Yusuf Mazhar

Matbaa ve idarehane
Hükümet karşısidirUmuru tahririye idare için idare
müdiriyyetine haracaat olunurTelgraf adresi: BABALIK Konya
Fiatı her gerde 5 gurus,tur

Babalık

GÜNCELİK GAZETE

Müdiri mes'ulu
Yusuf MazharAbone
Seneligi 1000 altı aylığı 550 üç
aylığı 300 gurus,tur
gelen gazılar idare edilmez
ilanda üretil idare müdirle
kararlas,dırılır

Eski nushalar 25 gurus,tur

NUR ÂLEMİ

Dünya nushamızla gazetemiz kendi milli matbuatımız gibi yeni bir nur âlemine girmiş oluyor.

Bu ışıklı âlemin ilk huzmeli, vaitkâr sahasına aziz milletimiz dört beş ay evel dahil olmuştur.

Dört beş aydır asıyl ve imanlı Türk milleti büyük halâskârının açtığı teali şehrinde olanca küdretiyle yürüyor.

Büyük inkılâbın âli veçhelerine Türk kadir bir azmü iman ile sarılmıştı.

Üç-üçü millet meclisinin tarihi mefahirinde büyük bir zafer ve muvaffakiyet abidesi halinde tazimle kayıt edilecek olan yeni harf kanununu bu fikri inkılâbın şah eser bir resmî safhasıdır.

İşte bu ülvî kanunla milli matbuatımız bu ay iptidasından itibaren yeni harflerle neşre edilecektir.

İmeğe, yani Türk matbuatı bu ay başından beri hakikî ve mukaddes bir nur ve fazilet âlemine girdi.

Şimdi bu feyz âlemin sehhar ziyaları içindeyiz. bu âlemden Türkün alacağı feyiz ve irfanla necip milletimiz daha ziyade yükselecek, vatan semalarının dapek yakında en ufak bir cehalet bulutu bile kalmayacaktır.

Evet şu anda Türk vatani baştan başa ümit ve hayat verici bir âlem içindedir. Bu kurtarıcı yol bizi ülvî mefkûremi-

ELAZİZ MEBUSU

Ankara, 30. Elaziz mebusluğuna cumhuriyet halk fırkası namizetlerinden Fazıl Ahmet bey mütefikken intihap olunmuştur.

Bir konferans

Cinevre, 28.11. İstatistik konferansının umumi hazırlanması

(Zakerati esnasında Muşfik Selami)

bu konferansın Türkiye konferansına davet edilmiş ve teşekkür etmiş ve istatistik sahasında tahakkuk ettirilen terakkiyatı saydıktan sonra demiştir ki:

Kısa bir zamanda Türkiye'de yapılan işler beynelmilel istatistik müessesesi tarafından izhar ve konferansa tevdi edilen projede zikr olunan temenniyat bir çok noktalarda tetabuk etmektedir.

Senelerden beri müessesesi bir sistemle mukayyet olmayan Türkiye istatistik teşkilatını tabik edilmekte olan muahede icabatını diğer hangi bir memleket daha kolaylıkla uydurabilir.

ze götürecektir. şehri aydınlatmaktadır.

Türk milletinin dili olan milli matbuatımızın baştan başa yeni harflerle neşre edilmesi bu hayırlı, rehakâr inkılâbın hız ve kudretini artıran naziz bir amil olacaktır. müstakbel Türk tarihleri milli matbuatımıza gördüğü şereflilik, kudretli vazifeleri daima bir lisan taktir ve şükranla yat ve kayıt edecektir.

M.Hamit

Zonguldak mebusu

Ankara, 30.11. Münhal Zonguldak mebusluğuna cumhuriyet halk fırkası namizetlerinden celâl sahir bey mütefikken intihap olunmuştur.

VASİF BEY

Moskova, 29.11. büyük elçimiz Vasif bey M. Kalenin tarafından kabul edilerek itimatnamesini ve selefî Tevfik beyin vedanamesini taktim etmiştir.

Nutuklar teati olunduktan sonra Vasif bey Kalenine:

Türk sefaret erkânını tanıtmıştır. Resmî kabulde Pontafibey livinî Kara Han pastotkohot ve diğer hariciye erkânı hazır bulunmuşlardır.

MUALLİM MEKTEBİ

erkek muallim mektebinin tevsi ve yaygınlaşması için bir takım tedbirler alınmıştır.

Bu maksatla mektep ittisaliinde İmam bağavî tekkesi ile bahcesinin bedeli muhammeni olan iki bin lira ile idareci hususiye namına istidline Evkaf müdiriyyeti umumiyesinde müsaade edilmiştir.

HASTANEDE İMTİHAN

Geçen gün memleket hastanesinde doktor beyler de dahil olduğu halde bütün memurlar ve müstahdimin imtihan edilmişler evrakı imtihanîye tetkik edilmiş üze maarif müdürlüğüne imtihana memur Cemil bev tarafından tevdi edilmiştir.

MAARİF MÜDÜRÜ

Maarif müdürü Hasip bey mektepleri teftiş zammında Saiteli ve İlgün kazalarına azimet etmiş oralarda teftişatını ikmal ile Canbeyli kazasına hareket eylemiştir.

MEMUR İMTİHANI

Geçenki nushamızda Gazi paşa mektebinde icra edilen imtihana muhtelif devair rüesa ve müdürleriyle evelki iki imtihana girmeyen yakut girip te muvafak olamaya memur ve müstahdiminin dahil olduklarını yazmıştık.

Memnuniyetle öğrendiğimize göre bu son imtihana giren (370) memur ve müstahdiminden kâffesi muvafak olmuştur.

Hiç bir vilayette alınmayan bu netice Konya için taktir ve iftiharaya şayan bir muvafakiyettir. Bu şerefli netice her şeyden evel harf ve yazı inkılâbının konyamızdaki dereceli faaliyetini gösteren parlak bir burhandır.

Bu itibarla gerek memurlarımızı ve gerek onları yetiştirmek için geceli gündüzlü fedakârane çalışan muhterem muallimlerimizi ve bütün bu faaliyeti çok vakıfane ve azımkârane idare eden maarif idaresini hususiyle emin Nevzat ve müdür hasip beyleri irfan memleket namına tebrik ederiz.

Millet mektepleri Faaliyeti
1928 - 35

Vilayet isimleri	Seneler	Dersane adedi								Muallim adedi			Müdavim adedi						
		A				B							A			B			
		E	K	Mühür	Yekün	E	K	Mühür	Yekün	E	K	Yekün	E	K	Yekün	E	K	Yekün	
Konya	Şehirlerde	1928-1929	147	148	-	295	39	14	-	53	195	113	308	6,566	6,933	13,499	1,862	481	2,343
		1929-1930	55	53	-	108	36	23	-	59	91	76	167	1,836	1,283	3,219	696	483	1,179
		1930-1931	35	32	-	67	22	15	-	37	57	47	104	812	618	1,430	582	292	874
		1931-1932	22	22	-	44	-	-	-	-	22	22	44	560	378	938	-	-	-
		1932-1933	22	20	-	42	1	-	-	1	23	20	43	868	502	1,370	40	-	40
		1933-1934	19	9	-	28	-	-	-	-	20	8	28	711	281	992	-	-	-
	1934-1935	10	1	-	11	1	-	-	1	11	1	12	403	31	434	12	-	12	
	Köylerde	1928-1929	558	505	-	1063	2	-	-	2	668	19	687	22,691	22,217	44,908	80	-	80
		1929-1930	196	123	-	319	70	32	-	102	234	14	248	6,705	3,570	9,575	1,683	806	2,489
		1930-1931	143	67	-	209	31	6	-	37	144	57	201	4,947	1,289	6,236	959	196	1,155
		1931-1932	100	48	-	148	7	2	-	9	94	4	98	3,186	1,074	4,250	198	22	220
		1932-1933	45	10	-	55	4	3	-	7	39	5	44	1,855	229	2,184	102	44	146
1933-1934		25	4	-	29	4	-	-	4	32	1	33	804	293	1,197	122	-	122	
1934-1935	18	2	-	20	-	-	-	-	18	2	20	676	65	741	-	-	-		
Yekün	1928-1929	705	653	-	1358	41	14	-	55	843	132	975	29,257	29,150	58,407	1,942	481	2,423	
	1929-1930	251	176	-	427	106	55	-	161	325	91	416	8,641	4,853	13,494	2,379	1,289	3,668	
	1930-1931	177	99	-	276	53	21	-	74	201	104	305	5,759	1,907	7,666	1,541	488	2,029	
	1931-1932	122	70	-	192	7	2	-	9	115	26	141	3,746	1,452	5,198	198	22	220	
	1932-1933	67	30	-	97	5	3	-	8	62	25	87	2,833	731	3,564	142	41	186	
	1933-1934	44	13	-	57	4	-	-	4	52	9	61	1,515	574	2,189	122	-	122	
1934-1935	28	3	-	31	1	-	-	1	29	3	32	1,079	96	1,175	12	-	12		
Kütahya	Şehirlerde	1928-1929	42	19	-	61	5	2	-	7	47	21	68	2,250	961	3,211	219	85	304
		1929-1930	53	37	-	90	14	8	-	22	73	38	111	2,412	1,855	4,267	552	299	851
		1930-1931	44	26	-	70	10	6	-	16	54	32	86	2,589	1,504	4,093	262	242	504
		1931-1932	18	10	-	28	8	2	-	10	26	12	38	625	266	891	266	91	357
		1932-1933	4	4	-	8	1	1	-	2	5	5	10	159	129	288	60	61	121
		1933-1934	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
1934-1935	8	7	-	15	3	-	-	3	11	7	18	234	127	361	144	-	144		
Köylerde	1928-1929	81	5	-	86	-	-	-	-	81	5	86	2,066	673	9,739	-	-	-	
	1929-1930	102	6	-	108	-	-	-	-	102	6	108	2,782	1,889	4,671	-	-	-	
	1930-1931	96	2	-	98	-	-	-	-	96	2	98	2,789	1,534	4,323	-	-	-	
	1931-1932	44	-	-	44	-	-	-	-	44	-	44	1,815	390	2,205	-	-	-	
	1932-1933	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
	1933-1934	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
1934-1935	77	26	-	105	33	4	-	37	89	1	90	2,059	591	2,650	756	57	813		
Yekün	1928-1929	123	24	-	147	5	2	-	7	128	26	154	4,316	1,634	5,950	219	85	304	
	1929-1930	155	43	-	198	14	8	-	22	173	44	219	5,194	3,744	8,938	552	299	851	
	1930-1931	140	28	-	168	10	6	-	16	150	34	184	5,378	3,038	8,416	262	243	504	
	1931-1932	62	10	-	72	8	2	-	10	70	12	82	2,440	656	3,096	266	91	357	
	1932-1933	4	4	-	8	1	1	-	2	5	5	10	159	129	288	60	61	121	
	1933-1934	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
1934-1935	85	33	-	120	36	4	-	40	100	8	108	2,293	718	3,011	900	97	957		

EK 21- 1928-1935 yılları arası Konya'da açılan Millet Mektebi, Öğretmen ve Öğrenci sayıları

Millet mektepleri Faaliyeti
1928 — 35

Muvaffak olanlar adedi																	
Dersanelere devam edenlerden						Hariçte hususî tahsil görenlerden						Yekûn					
A			B			A			B			A			B		
E	K	Yekûn	E	K	Yekûn	E	K	Yekûn	E	K	Yekûn	E	K	Yekûn	E	K	Yekûn
2.626	3.252	5.878	683	197	880	185	38	243	2.880	538	3.418	2.811	3.290	6.101	3.563	735	4.298
986	972	1.958	606	386	1.082	149	2	151	18	3	21	1.135	974	2.109	714	389	1.103
590	278	868	257	152	409	88	3	91	47	11	58	678	281	959	304	163	467
349	216	565	—	—	—	43	7	50	4	1	5	392	223	615	4	1	5
559	212	771	22	—	22	57	18	75	61	1	62	616	230	846	83	1	84
341	141	482	—	—	—	33	2	35	—	—	—	374	143	517	—	—	—
274	13	287	12	—	12	33	—	33	—	—	—	3.7	13	320	12	—	12
10.245	6.339	16.584	32	—	32	55	5	60	71	1	72	10.300	6.344	16.644	103	1	104
3.001	905	3.906	699	242	941	—	—	—	9	11	20	3.001	905	3.906	708	253	961
2.839	553	3.392	410	60	470	145	193	338	95	—	95	2.981	746	3.727	505	60	565
1.514	287	1.801	39	11	50	—	—	—	—	—	—	1.514	287	1.801	39	11	50
758	124	882	38	8	46	—	—	—	21	3	24	758	124	882	59	11	70
335	126	461	28	—	28	—	—	—	—	—	—	335	126	461	28	—	28
327	18	345	—	—	—	49	—	49	—	—	—	376	18	394	—	—	—
12.871	9.591	22.462	715	197	912	240	43	283	2.951	539	3.490	13.111	9.634	22.745	3.666	736	4.402
3.987	1.877	5.864	1.395	628	2.023	149	2	151	27	14	41	4.136	1.879	6.015	1.422	642	2.064
3.429	831	4.260	667	212	879	233	196	429	142	11	153	3.662	1.027	4.689	809	223	1.032
1.863	503	2.366	39	11	70	43	7	50	4	1	5	1.906	510	2.416	43	13	55
1.317	336	1.653	60	8	68	57	18	75	82	4	86	1.374	354	1.728	142	12	154
676	267	943	28	—	28	33	2	35	—	—	—	709	269	978	28	—	28
601	31	632	12	—	12	82	—	82	—	—	—	683	31	714	12	—	12
1.309	454	1.763	119	48	167	502	—	502	—	—	—	1.811	454	2.265	119	48	167
1.298	807	2.105	397	213	610	109	—	109	—	—	—	1.407	807	2.214	397	213	610
1.277	544	1.821	139	159	298	30	—	30	—	—	—	1.307	544	1.851	139	159	298
287	93	380	92	42	134	44	—	44	—	—	—	331	93	424	92	42	134
62	29	91	2	4	6	27	—	27	—	—	—	89	29	118	2	4	6
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
83	38	121	57	—	57	61	—	61	47	—	47	144	38	182	104	—	104
898	263	1.161	—	—	—	—	—	—	—	—	—	893	263	1.156	—	—	—
758	460	1.218	—	—	—	—	—	—	—	—	—	958	460	1.418	—	—	—
978	227	1.205	—	—	—	—	—	—	—	—	—	978	227	1.205	—	—	—
848	123	971	—	—	—	—	—	—	—	—	—	848	123	971	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
1.056	239	1.295	506	43	549	52	4	56	20	—	20	1.108	243	1.351	526	43	569
2.202	717	2.919	119	48	167	502	—	502	—	—	—	2.704	717	3.421	119	48	167
2.256	1.267	3.523	397	213	610	109	—	109	—	—	—	2.365	1.267	3.632	397	213	610
2.255	771	3.026	139	159	298	30	—	30	—	—	—	2.285	771	2.656	139	159	298
1.135	216	1.351	99	42	141	44	—	44	—	—	—	1.179	216	1.395	99	42	141
62	29	91	2	4	6	27	—	27	—	—	—	89	29	118	2	4	6
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
1.139	277	1.416	563	43	606	113	4	117	67	—	67	1.252	281	1.533	630	43	673

EK 22- 1928-1935 yılları arası Konya'da açılan Millet Mekteplerinde ve Millet Mektebi haricinde başarılı olan öğrenci sayıları

Millet Mektepleri Bütçesi
1928 - 35

— 77 —

Vilâyet adları	Seneleri	Maaş ve ücret	Dİğer masraflar	Yekûn
		Lira	Lira	Lira
Konya	1928-1929	18,358	4,994	23,352
	1929-1930	16,720	5,833	22,553
	1930-1931	6,810	1,352	8,162
	1931-1932	3,251	757	4,008
	1932-1933	2,235	—	2,235
	1933-1934	2,143	281	2,424
	1934-1935	733	106	839
Kütahya	1928-1929	360	435	795
	1929-1930	14,610	4,543	19,153
	1930-1931	10,819	2,564	13,383
	1931-1932	5,443	480	5,923
	1932-1933	—	—	—
	1933-1934	—	—	—
	1934-1935	—	—	—
Malatya	1928-1929	6,615	1,720	8,335
	1929-1930	5,481	1,810	7,291
	1930-1931	5,290	1,798	7,088
	1931-1932	660	398	958
	1932-1933	1,030	540	1,570
	1933-1934	—	—	—
	1934-1935	—	—	—
Manisa	1928-1929	17,031	4,092	21,123
	1929-1930	18,536	4,707	23,243
	1930-1931	16,738	4,972	21,710
	1931-1932	11,186	3,013	14,199
	1932-1933	4,078	318	4,396
	1933-1934	—	—	—
	1934-1935	—	—	—
Mardin	1928-1929	2,104	1,130	3,234
	1929-1930	1,799	715	2,514
	1930-1931	895	222	1,117
	1931-1932	500	190	690
	1932-1933	700	190	890
	1933-1934	700	190	890
	1934-1935	600	100	700
Maraş	1928-1929	7,138	3,156	10,294
	1929-1930	2,588	360	2,948
	1930-1931	2,885	200	3,085
	1931-1932	4,850	500	5,350
	1932-1933	2,000	481	2,481
	1933-1934	1,310	381	1,691
	1934-1935	—	—	—
Mersin	1928-1929	3,150	750	3,900
	1929-1930	8,800	1,200	10,000
	1930-1931	4,395	600	4,995
	1931-1932	3,470	600	4,070
	1932-1933	2,109	136	2,245
Muğla	1928-1929	1,798	1,183	2,981
	1929-1930	5,543	2,682	8,225
	1930-1931	7,577	3,311	10,888
	1931-1932	6,949	2,611	9,560
	1932-1933	—	—	—
	1933-1934	—	—	—
1934-1935	80	—	80	

 <p>KONYA</p>	<p>T.C. NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü</p>	 <p>NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ KONYA SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ</p>
--	--	---

Öz Geçmiş

1977 Manisa doğumludur. İlkokulu Akşehir Gazi Mustafa Kemal İlkokulunda bitirdi. Ortaokul ve liseyi Akşehir İmam Hatip Lisesinde tamamladı.2000 yılında Selçuk Üniversitesi Eğitim Fakültesi Tarih Öğretmenliği bölümünden mezun olmuştur. Aynı yıl Şanlıurfa / Suruç Çaykara Birleştirilmiş Sınıflı İlkokuluna sınıf öğretmeni olarak atandı. Daha sonra Akşehir Karahüyük İlköğretim okulunda sınıf öğretmeni, Akşehir Mualla Nigar Yamaç İlköğretim Okulunda müdür yardımcılığı görevlerinde bulundu. Halen Akşehir Hüseyin Tekiner İlkokulunda müdür olarak görev yapmakta olup, evli ve bir çocuk babasıdır.